

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΗ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ**

Η πρόκληση της πυρηνικής τρομοκρατίας τον 21^ο αιώνα

ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ ΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πειραιάς, 2008

Αφιερώνεται στα αδέρφια μου,

Παύλο και Αλεξάνδρα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΠΥΡΗΝΙΚΑ (ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ)

A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

B. ΣΥΝΘΗΚΕΣ

1. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΗ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ

2. ΔΙΕΘΝΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Γ. ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

A. ΔΟΓΜΑ BUSH

RISE OF THE IMPERIAL IDEA (Η ΧΑΜΕΝΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ)

ΑΦΟΠΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ (N.P.T.)

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

B. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΚΥΡΗΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΔΟΓΜΑ BUSH

ΚΑΘΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ (MORE MAY BE BETTER) KENNETH WALTZ

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΒΟΗΘΕΙΑΣ

ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ KENNETH WALTZ

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ (MORE WILL BE WORSE) SCOTT D. SAGAN

ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ Η.Π.Α.

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ, ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΣΙΜΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ, ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ SCOTT D. SAGAN (ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΔΕΙΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ)

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Β. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΧΡΥΠΗΜΑ

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΦΟΒΟΣ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

ΤΣΕΤΣΕΝΟΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΕΣ

ΗΕΖΒΟΛΛΑΗ

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΟΧΙ ΧΑΜΕΝΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ (No Loose Nukes)

ΟΧΙ ΝΕΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ (No New Nascent Nukes)

ΟΧΙ ΝΕΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ (No New Nuclear Weapons States)

ΒΟΡΕΙΑ ΚΟΡΕΑ

ΙΡΑΝ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟ

ΟΗΕ & Αφοπλισμός

Ιστορικό πλαίσιο

Διάσκεψη Αφοπλισμού Γενεύης

Αφοπλισμός Διαστήματος

Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας

Ευρωπαϊκή Ένωση και Αφοπλισμός

Όπλα Μαζικής Καταστροφής

Πρωτοβουλία Αποτροπής Διασποράς (PSI)

Συμφωνίες στο πλαίσιο Ηνωμένων Εθνών

Αποπυρηνικοποιημένες Ζώνες

Χημικά Όπλα

Βιολογικά Όπλα

Συμβατικά Όπλα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πυρηνική εποχή μπήκε αισίως στην έβδομη δεκαετία της. Εάν ήταν άνθρωπος θα σκεφτόταν σιγά σιγά την απόσυρσή της. Αλλά οι ιστορικές περιόδοι σε αντίθεση με την ανθρώπινη ζωή δεν έχουν προκαθορισμένα όρια και διάρκεια και μάλιστα η πυρηνική εποχή δείχνει μια τάση να συνεχίζει την ευρωστία της. Η «γέννηση» των πυρηνικών όπλων το 1945 άνοιξε ένα μεγάλο και ανεμπόδιτο μονοπάτι προς το πιθανό τέλος του κόσμου. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου τα πυρηνικά όπλα φάνηκε να οδηγούνται προς την καταστροφή τους όμως τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ξανά η προτίμηση σε αυτά.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση ήταν προετοιμασμένες για την ολική καταστροφή αλλά δεν έκαναν ποτέ το αποφασιστικό βήμα, την πυροδότηση δηλαδή των πυρηνικών τους όπλων. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου τα πυρηνικά οπλοστάσια μειώθηκαν και ο κίνδυνος μιας ενδεχόμενης καταστροφής απομακρύνθηκε. Όμως παρά τη μείωση των πυρηνικών όπλων παρατηρήθηκε αύξηση στις χώρες οι οποίες αποκτούσαν πυρηνικά όπλα. Υπήρχαν λιγότερες ατομικές βόμβες αλλά ήταν σε περισσότερα χέρια.

Η Ινδία, το Πακιστάν και η Βόρεια Κορέα απέκτησαν πυρηνικά όπλα. Το ίδιο συνέβη και με την Κίνα η οποία είναι πυρηνική δύναμη από το 1964. Το Πακιστάν τώρα στοχεύει την Ινδία ενώ η Ινδία στοχεύει το Πακιστάν και ίσως και την Κίνα σε ένα νέο εξοπλιστικό μαραθώνιο των τριών. Μετά την πρώτη δοκιμή πυρηνικών από τη Βόρεια Κορέα στις 9 Οκτωβρίου του 2006, ο Πρωθυπουργός της Ιαπωνίας, Shinzo Abe, δήλωσε πως η χώρα του θα επανεξετάσει το ζήτημα της απόκτησης πυρηνικών όπλων. Το Ιράν φέρεται να έχει θέσει σε ισχύ ένα πρόγραμμα για την κατασκευή πυρηνικών και οι γείτονές του στη Μέση Ανατολή δείχνουν και αυτοί μεγάλο ενδιαφέρον για την πυρηνική ενέργεια και για πυρηνικά όπλα. Τέλος το Ισραήλ που διατηρεί πυρηνικό οπλοστάσιο από τη δεκαετία του 60' συνεχίζει να αρνείται την ύπαρξή του.

Δυστυχώς οι νέοι πυρηνικοί κίνδυνοι που εμφανίστηκαν δεν έχουν αντικαταστήσει τους παλαιότερους. Οι πάλαι ποτέ αντίπαλοι κατά τον Ψυχρό Πόλεμο αντί να καταστρέψουν τα πυρηνικά τους, όχι μόνο τα διατήρησαν, αλλά και κατασκεύασαν νέα πιο εξελιγμένα όπλα και συστήματα. Ταυτόχρονα η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 έφερε μία επανάσταση και σηματοδότησε την αλλαγή της πυρηνικής πολιτικής των Η.Π.Α. από το 1945. Σε μία ραγδαία αλλαγή από την καθιερωμένη πρακτική, δηλαδή την προσπάθεια να περιοριστεί η διασπορά των πυρηνικών όπλων μέσα από τη διπλωματία και τις συμφωνίες, οι Η.Π.Α. εφάρμοσαν στρατιωτικά μέσα προωθώντας την ανατροπή των εχθρικών προς αυτές κυβερνήσεων μέσω της πολιτικής της «αλλαγής καθεστώτων». Και ταυτόχρονα με την αλλαγή της πυρηνικής πολιτικής, οι Η.Π.Α. εφάρμοσαν και μια διαφορετική στρατηγική με τους «πυρηνικούς συμμάχους» τους με να τους προμηθεύουν με νέα πυρηνική τεχνολογία.

Η Γαλλία μπορεί να αντιτάχθηκε στον πόλεμο του Ιράκ όμως κατασκευάζει ένα νέο πυρηνικό βομβαρδιστικό και ένα νέο πυρηνικό υποβρύχιο τελευταίας τεχνολογίας. Επίσης ο πρώην Πρόεδρος της Jacques Chirac, είχε δηλώσει πως η Γαλλία θα αντιδράσει σε ενδεχόμενη τρομοκρατική απειλή με τη χρήση πυρηνικών. Αλλά και η Μεγάλη Βρετανία ανακοίνωσε την αντικατάσταση του υποβρύχιου στόλου της με νέα αμερικανικής κατασκευής πυρηνικά υποβρύχια τύπου Trident. Η Βρετανία επίσης τοποθέτησε την τρομοκρατία ως τον κυριότερο λόγο που παραμένει πυρηνικά οπλισμένη τον 21^ο αιώνα. Όπως και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου έτσι και μετά τη λήξη αυτού ο πυρηνικός κίνδυνος αποτελεί τον άξονα γύρω από τον οποίο περιστρέφονται όλα τα γεωπολιτικά γεγονότα.

Με την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ανέκυψε ένα ακόμη πολύ σοβαρό ζήτημα εκτός από την αλλαγή της πυρηνικής πολιτικής των Η.Π.Α. Εκτός από τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας που κήρυξε η Κυβέρνηση Bush, εμφανίστηκε και ο ελλοχεύων κίνδυνος της πυρηνικής τρομοκρατίας. Το ενδεχόμενο δηλαδή να διαπραχθεί στο μέλλον μία τρομοκρατική ενέργεια με πυρηνικά ή βιολογικά όπλα.

Αυτή η εργασία έχει ως στόχο να αποδείξει πως το ζήτημα της πυρηνικής τρομοκρατίας είναι το ύψιστο ζήτημα ασφαλείας που αντιμετωπίζει ο κόσμος τον 21^ο αιώνα. Θα προσπαθήσει να αναδείξει το ότι το ενδεχόμενο μιας πυρηνικής τρομοκρατικής ενέργειας είναι ορατό και πολύ πιο πιθανό και εφικτό από ότι φανταζόμαστε. Θα εξετάσει την αλλαγή της πολιτικής των Η.Π.Α. μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 και τα πυρηνικά ζητήματα που ανέκυψαν από αυτή. Θα μελετήσει πιθανούς τρόπους πραγματοποίησης μιας τρομοκρατικής επίθεσης και θα αποδείξει ότι αυτό είναι αναπόφευκτο εάν η διεθνής κοινότητα δεν κινητοποιηθεί. Θα μελετήσει τις πρακτικές και την οργανωτική δομή των υποψήφιων τρομοκρατικών οργανώσεων για ένα πυρηνικό χτύπημα και θα αξιολογήσει τη δυνατότητά τους να επιτύχουν κάτι τέτοιο. Τέλος θα αξιολογήσει τη μεγάλη επιστημονική αντιπαράθεση που έχει προκύψει σχετικά με το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς και κατά πόσο επηρεάζει θετικά ή αρνητικά το διεθνές σύστημα και θα επιχειρήσει να συνδέσει τη διασπορά των πυρηνικών όπλων με το ζήτημα της πυρηνικής τρομοκρατίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα ακολουθήσει μία ιστορική αναδρομή των πυρηνικών όπλων από την εμφάνισή τους μέχρι και το τέλος του ψυχρού πολέμου καθώς και κάποια τεχνικά χαρακτηριστικά των πυρηνικών όπως και οι σημαντικότερες θεσμικές ενέργειες για την μη εξάπλωση των πυρηνικών όπλων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται τα πυρηνικά ζητήματα που προέκυψαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, το δόγμα Bush και το ζήτημα της πυρηνικής τρομοκρατίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα ακολουθήσει η αξιολόγηση των κινδύνων της πυρηνικής διασποράς και της πυρηνικής τρομοκρατίας. Επίσης, θα γίνει συστηματική μελέτη των απόψεων σχετικά με τη ζήτημα της πυρηνικής διασποράς και θα παρουσιαστούν τα τελικά συμπεράσματα.

Τέλος, ακολουθεί ένα παράρτημα με όλα τις συνθήκες για τον έλεγχο εξοπλισμών και τον αφοπλισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΥΡΗΝΙΚΑ (ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ)

A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η ραδιενέργεια ανακαλύφθηκε τυχαία το 1896 από το Γάλλο Henri Becquerel, που παρατήρησε ότι τα ορυκτά του ουρανίου, χωρίς καμιά εξωτερική επίδραση εκπέμπουν ακτινοβολία. Η φύση της ακτινοβολίας αυτής ήταν άγνωστη στους επιστήμονες της εποχής. Οι πρώτες ανακοινώσεις του Becquerel, διέγειραν το ενδιαφέρον ενός νεαρού ζεύγους φυσικών, του Peter και της Maria Curie. Στις 18 Ιουλίου 1898 οι Curies αναγγέλλουν στην Ακαδημία των Επιστημών την ανακάλυψη ενός στοιχείου, του Πολωνίου, που ονομάστηκε έτσι προς τιμήν της πατρίδας της Μαρίας. Στις 25 Δεκεμβρίου του 1898 αναγγέλλουν την ανακάλυψη του Ραδίου. Η Curie πρότεινε να ονομάσουν «ραδιενέργεια» την ιδιότητα εκπομπής ακτινοβολιών και «ραδιενεργά» τα σώματα που την έχουν. Το Ράδιο παρουσιάζει ισχυρότερες ιδιότητες από το Ουράνιο. Η σπουδαιότερη είναι ότι εκπέμπονται ακτίνες α, β, γ. Η ακτινοβολία α είναι ακτινοβολία πολύ μικρού μήκους κύματος.

Οι Curie μοιράστηκαν με τον Becquerel το βραβείο Νόμπελ της Φυσικής το 1903. Η Maria Curie πήρε ξανά το βραβείο Νόμπελ της Χημείας το 1911, η μόνη που τιμήθηκε δυο φορές με τη διάκριση αυτή στον επιστημονικό κόσμο.

Η πυρηνική ενέργεια κάνει το ξεκίνημά της με την ανακάλυψη του φαινομένου της σχάσης του πυρήνα του ατόμου, της θερμοπυρηνικής σχάσης, από τους Han και Strassman το 1939. Τρία χρόνια αργότερα, στις 2 Δεκεμβρίου 1942, ο μεγάλος πυρηνικός φυσικός Henry Ferm , (βραβείο Νόμπελ Φυσικής 1938) με την ερευνητική ομάδα του στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο (Η.Π.Α.) πέτυχε την πρώτη ελεγχόμενη αλυσιδωτή πυρηνική αντίδραση. Την επόμενη χρονιά, το 1943, κατασκευάστηκε ο πρώτος πυρηνικός αντιδραστήρας στον κόσμο, ο αντιδραστήρας γραφίτη στην πολιτεία Tennessee (Η.Π.Α.) Ο αντιδραστήρας αυτός σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε σε χρόνο ρεκόρ, σε 11 μήνες, γιατί ο πρόεδρος των Η.Π.Α.

Τρούμαν πίεζε, ώστε να παράγει ο σταθμός το ένα γραμμάριο πλουτωνίου που χρειαζόταν για την πρώτη ατομική βόμβα, το νέο υπερόπλο.

Έτσι το πρώτο πυρηνικό όπλο είναι γεγονός χάρη στη συμβολή του Robert Oppenheimer , διευθυντή του Εθνικού Εργαστηρίου των Η.Π.Α. στο Λος Άλαμος.

Στις 6 Αυγούστου 1945 το νέο «παιχνίδι» του ανθρώπου σκορπίζει το θάνατο στη Χιροσίμα. Με την έκρηξη αφανίζονται 70.000 άνθρωποι, που γίνονται 140.000 ως το τέλος του 1945 και 200.000 μέχρι σήμερα. Το πείραμα επαναλαμβάνεται στις 9 Αυγούστου 1945 στο Ναγκασάκι. Το αποτέλεσμα είναι άλλοι 70.000 νεκροί και μέχρι σήμερα 100.000. Ο συνολικός αριθμός των θυμάτων των δύο ατομικών βομβών είναι 300.000.

Στις 23 Σεπτεμβρίου 1949 ο Πρόεδρος Η. Truman ανακοινώνει ότι οι Σοβιετικοί έκαναν την πρώτη τους δοκιμή ατομικής βόμβας. Στις 1 Νοεμβρίου 1952 οι Αμερικανοί δοκιμάζουν τη βόμβα υδρογόνου (H-bomb), ή πυρηνική βόμβα, ή βόμβα νετρονίου, ή αλλιώς η βρώμικη βόμβα που μόνο σκοπό έχει τον αφανισμό ανθρώπων σε ποσοστό 95%. Η ατομική βόμβα σκοπό είχε τις επίγειες καταστροφές σε ποσοστό 85% και τον θάνατο σε ποσοστό 15%. Εννέα μήνες αργότερα οι Σοβιετικοί κάνουν κι αυτοί την πρώτη θερμοπυρηνική δοκιμή τους.

Κι ενώ συμβαίνουν όλα αυτά κατασκευάζονται συνεχώς νέοι πυρηνικοί αντιδραστήρες στη Μ. Βρετανία, στη Σιβηρία, στη Γαλλία, στη Δ. Γερμανία.

B.1. Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων (Non Proliferation Treaty)

Η εξάπλωση των πυρηνικών όπλων και οι πιθανές επιπτώσεις από τη χρήση τους προβληματίζουν έντονα τη διεθνή κοινότητα. Η Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Non-Proliferation Treaty, εν συντομία NPT), που αποφασίστηκε τον Ιούλιο του 1968 και που τέθηκε σε ισχύ το 1970, αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια για τον περιορισμό του

προβλήματος, αν και στην ουσία στόχευε στη διατήρηση του ελέγχου των χωρών που ανήκαν στο στρατόπεδο των δύο υπερδυνάμεων εκείνης της εποχής, δηλαδή των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ. Η Συνθήκη αυτή διαιρούσε ουσιαστικά τον κόσμο στα δύο: στα «πυρηνικά κράτη», που είχαν πραγματοποιήσει πυρηνική δοκιμή πριν από την 1^η Ιανουαρίου 1967 (δηλαδή ΗΠΑ, Ρωσία, Βρετανία, Γαλλία και Κίνα), από τα οποία ζητείται να μην βοηθήσουν άλλη χώρα να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, και στα υπόλοιπα κράτη που οφείλουν να δεσμευτούν ότι δεν θα προσπαθήσουν να τα προμηθευτούν και ότι θα θέσουν όλες τις πυρηνικές εγκαταστάσεις τους υπό τον έλεγχο της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency, εν συντομία ΙΑΕΑ).

Παρ' όλες τις ελλείψεις και τις αδυναμίες της, η Συνθήκη περιελάμβανε τα στοιχεία εκείνα που ήταν αναγκαία για να εμποδιστεί η εξάπλωση των πυρηνικών όπλων. Για την πλήρη επιτυχία της θα έπρεπε να προσχωρήσουν σε αυτή τη Συνθήκη όλα τα κράτη, να δημιουργηθεί ένας απόλυτα αποτελεσματικός μηχανισμός ελέγχου και να μπορούν να ληφθούν αυστηρά μέτρα σε περίπτωση παραβίασής της, έτσι ώστε να αποτρέπονται οι υπόλοιπες χώρες να παραβούν τις διατάξεις της. Με άλλα λόγια, αν η Συνθήκη είχε εφαρμοστεί με απόλυτη επιτυχία, τότε σήμερα μονάχα πέντε χώρες (δηλαδή οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Βρετανία, η Γαλλία και η Κίνα) θα διέθεταν πυρηνικό οπλοστάσιο (και όχι οκτώ χώρες, όπως στην πραγματικότητα συμβαίνει).

Αρχικά, η Συνθήκη θεωρήθηκε από πολλές χώρες ως απαράδεκτη προσβολή της εθνικής κυριαρχίας τους (μεταξύ αυτών ήταν η Γερμανία, η Ιαπωνία και η Ιταλία, που αποτελούσαν αναμφίβολα τους πρώτους στόχους της Συνθήκης), αλλά τελικά τέθηκε σε ισχύ το 1970 (απαιτείτο η υπογραφή και η κύρωσή της τουλάχιστον από 40 κράτη), μονάχα χάρη στην υπογραφή χωρών όπως η Ιρλανδία, η Δανία, ο Καναδάς, η Σουηδία και το Μεξικό, που την έβλεπαν ως μέσο για να περιοριστούν οι κίνδυνοι μιας συλλογικής αυτοκτονίας της ανθρωπότητας, κρατών που διατηρούσαν ιδιαίτερα στενές σχέσεις με τις ΗΠΑ ή την ΕΣΣΔ, ή χωρών που δεν πίστευαν ότι θα είχαν ποτέ τα μέσα για να κατασκευάσουν πυρηνικά όπλα. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τα

πρώτα κράτη που υπέγραψαν τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων ήταν το Ιράκ, το Ιράν και η Συρία.¹

Γρήγορα και εξαιτίας της παγκόσμιας ανασφάλειας για την ενδεχόμενη εξάπλωση των πυρηνικών όπλων, ο αριθμός των κρατών που υπέγραψαν τη Συνθήκη αυξήθηκε σημαντικά. Το 1995, οι χώρες που είχαν υπογράψει τη Συνθήκη – και οι οποίες αποφάσισαν να παρατείνουν την ισχύ της έπ' αόριστον – έφταναν ήδη τις 178. Ωστόσο, για διαφορετικούς λόγους, οι υπερδυνάμεις δεν έκαναν ποτέ τις αναγκαίες προσπάθειες για να πείσουν την Ινδία, το Ισραήλ και το Πακιστάν να υπογράψουν τη Συνθήκη. Έτσι, οι χώρες αυτές δημιούργησαν το πυρηνικό οπλοστάσιό τους χωρίς να αθετήσουν καμία υποχρέωσή τους.

Σήμερα, κάτι τέτοιο δεν θα ήταν δυνατόν: η Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων έχει κυρωθεί από 188 χώρες (189 χώρες μέχρι τον Ιανουάριο του 2003, οπότε η Βόρεια Κορέα αποφάσισε να αποχωρήσει από τη Συνθήκη), δηλαδή από σχεδόν όλα τα κράτη της υφηλίου. Έτσι, καμία χώρα δεν θα μπορούσε, πλέον, να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα χωρίς να αθετήσει τις διεθνείς δεσμεύσεις που έχει αναλάβει².

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων προσχώρησαν σταδιακά και κράτη τα οποία είχαν αναπτύξει τα προηγούμενα χρόνια ερευνητικά πυρηνικά προγράμματα με καθαρά στρατιωτικό χαρακτήρα. Για παράδειγμα, ανάμεσα στις χώρες που έχουν υπογράψει τη Συνθήκη είναι η Βραζιλία και η Αργεντινή, που αφού εγκατέλειψαν τα πυρηνικά σχέδιά τους – κύρια λόγω του εκδημοκρατισμού τους – υπέγραψαν τελικά τη Συνθήκη τη δεκαετία του 1990. Το ίδιο έγινε και με τη Νότια Αφρική, η οποία είχε κατασκευάσει τις δεκαετίες του 1970 και του

---

1. ¹Μιχάλης Προμπονάς: «Ιράν: Βαδίζοντας προς τον πυρηνικό Αρμαγεδδώνα;». *Νέα Πολιτική*, τεύχος 5, σελ. 10-13, Φεβρουάριος 2006.

2. ² Μιχάλης Προμπονάς: «Πυρηνική Ενέργεια: Νέα εποχή και νέες προκλήσεις». *Οικοτοπία*, τεύχος 35, σελ. 62-65, Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 2005.

1980 έξι πυρηνικά όπλα, χωρίς να παραβιάζει τις υποχρεώσεις της και χωρίς να είναι δυνατόν να επέμβει η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ). Η κυβέρνηση της χώρας κατέστρεψε αυτά τα όπλα λίγο πριν εγκαταλείψει το καθεστώς του απαρτχάιντ και προσχωρήσει στη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι ΗΠΑ θέλησαν να συμπληρώσουν τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων με μία επιπλέον, η οποία απαγόρευε πλήρως τις πυρηνικές δοκιμές, καθώς και με μια Σύμβαση που απαγόρευε την παραγωγή εμπλουτισμένου ουρανίου ή πλουτωνίου για στρατιωτική χρήση. Αυτές οι δύο συμφωνίες είχαν ως αποκλειστικό στόχο την Ινδία και το Πακιστάν, ωστόσο οι Αμερικανοί πίστευαν ότι αυτές οι χώρες θα προσχωρούσαν ευκολότερα σε μια οικουμενική συνθήκη.

Πράγματι, οι δύο συμφωνίες δεν είχαν κανένα νόημα για τις υπόλοιπες χώρες: 184 κράτη είχαν δεσμευτεί τότε να μην αποκτήσουν πυρηνικά όπλα, ενώ τα πέντε κράτη που διέθεταν πυρηνικά όπλα έχουν σταματήσει τις δοκιμές τους, ενώ η Γαλλία που είχε στο μεταξύ εγκαταλείψει τις εγκαταστάσεις της στον Ειρηνικό δεν θα μπορούσε να τις επαναλειτουργήσει.

Όσον αφορά την Ινδία και το Πακιστάν, που πραγματοποίησαν πυρηνικές δοκιμές το 1998, εξακολουθούν μέχρι σήμερα να παράγουν σχάσιμα υλικά για στρατιωτική χρήση και αρνούνται να υπογράψουν τόσο τη Συνθήκη για την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών, όσο και τη Σύμβαση απαγόρευσης της παραγωγής εμπλουτισμένου ουρανίου ή πλουτωνίου για στρατιωτική χρήση.

Πρέπει, τέλος, να προσθέσουμε ότι η αδυναμία πραγματοποίησης πυρηνικών δοκιμών δεν εμπόδισε ποτέ μια χώρα να αποκτήσει πυρηνικά όπλα: όλοι οι ειδικοί πιστεύουν ότι το Ισραήλ διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο, αν και δεν έχει πραγματοποιήσει ποτέ κάποια πυρηνική δοκιμή. Το ίδιο συνέβη και με τη Νότια Αφρική, που και αυτή δεν πραγματοποίησε ποτέ επίσημα πειράματα αλλά διέθετε πυρηνικά όπλα.³

---

3. ³ Μιχάλης Προμπονάς: «Ιράν: Βαδίζοντας προς τον πυρηνικό Αρμαγεδδώνα». *Νέα Πολιτική*, τεύχος 5, σελ. 10-13, Φεβρουάριος 2006.

Αξίζει τέλος να αναφερθεί ότι υπάρχουν διαρκώς αυξανόμενες αμφιβολίες για το κατά πόσο είναι δυνατό να διατηρηθεί το καθεστώς της μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων. Αυτή η εξέλιξη είναι περισσότερο ανησυχητική, καθώς υπάρχουν χώρες οι οποίες ναι μεν έχουν από τεχνολογική άποψη τη δυνατότητα να κατασκευάσουν πυρηνικά όπλα, αλλά έχουν λάβει την πολιτική απόφαση να μην το κάνουν. Μερικές από τις αποτυχίες στην αποτροπή της εξάπλωσης των πυρηνικών όπλων οφείλονται στις ατέλειες του ίδιου του καθεστώτος της μη διάδοσης. Πολλές άλλες οφείλονταν στην απροθυμία ορισμένων ηγετών να κάνουν ακόμα ισχυρότερες τις δεσμεύσεις και τις αποφάσεις που έχουν ήδη ληφθεί.

Ωστόσο, υπάρχουν και θετικές εξελίξεις στις οποίες μπορούμε να στηριχθούμε. Από την υπογραφή της Συνθήκης Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων, δηλαδή από το 1968 και μετά, ο αριθμός των κρατών που εγκατέλειψαν τα προγράμματα παραγωγής πυρηνικών όπλων είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο αριθμό των χωρών που άρχισαν να αναπτύσσουν παρόμοια προγράμματα. Υπάρχουν λιγότερα πυρηνικά όπλα σε ολόκληρο τον κόσμο και λιγότερες χώρες που αναπτύσσουν παρόμοια προγράμματα, από ότι πριν από 20 χρόνια. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία εξακολουθούν να συνεργάζονται στον τομέα της καταστροφής και της ασφαλέστερης φύλαξης των πυρηνικών όπλων και υλικών που είχαν συσσωρευτεί από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου.

Από αυτή την άποψη, αποτελεί σημαντική επιτυχία η πρόσφατη απόφαση της Λιβύης να παραιτηθεί από τη φιλοδοξία της να αποκτήσει πυρηνικά όπλα και να προχωρήσει στη διάλυση του μυστικού προγράμματος απόκτησης τεχνογνωσίας για την κατασκευή τους – και μάλιστα με τρόπο ο οποίος να είναι δυνατό να ελεγχθεί από τη διεθνή κοινότητα. Η Λιβύη ακολουθεί τα βήματα της Νότιας Αφρικής – της πρώτης χώρας που προχώρησε στην κατασκευή πυρηνικών όπλων και στη συνέχεια παραιτήθηκε από αυτά το 1993 – και θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως παράδειγμα για τις άλλες χώρες που παρανομούν σε αυτό τον τομέα.

B.2.Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency)

Η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) ιδρύθηκε με ομόφωνο ψήφισμα του ΟΗΕ το 1957, με στόχο να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν προγράμματα χρήσης της πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς. Παράλληλα, στόχος της ΙΑΕΑ είναι η εφαρμογή μέτρων προστασίας στις πυρηνικές εγκαταστάσεις, γεγονός που παρέχει διαβεβαιώσεις στη διεθνή κοινότητα ότι τα κράτη σέβονται τις δεσμεύσεις τους να χρησιμοποιούν τα πυρηνικά υλικά και τις εγκαταστάσεις μόνο για ειρηνικούς σκοπούς.⁴

Όπως ήταν λογικό, ο έλεγχος της συμμόρφωσης των κρατών που έχουν υπογράψει τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων ανατέθηκε στην ΙΑΕΑ, η οποία αρχικά τον άσκησε κάτω από αρκετά δύσκολες συνθήκες. Οι επιθεωρητές της μπορούν να επισκεφθούν μονάχα τις χώρες οι οποίες, εκτός από τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων, έχουν υπογράψει και κυρώσει μια ιδιαίτερη συμφωνία με την ΙΑΕΑ, στην οποία περιγράφονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των επιθεωρητών. Στη συνέχεια, η πρόσβαση των επιθεωρητών στις εγκαταστάσεις περιορίζεται από πλήθος διοικητικών μέτρων: για παράδειγμα, η βίζα τους βγαίνει έπειτα από χρονοβόρες διαδικασίες. Επιπλέον, τους επιτρέπεται να επισκεφθούν ένα μόνο εργοστάσιο κατά τη διάρκεια ενός υπολογισμένου διαστήματος, ανάλογα με τη φύση των δραστηριοτήτων του και την ποσότητα του ουρανίου ή του πλουτωνίου που υπάρχει στις εγκαταστάσεις.

Όλοι οι κανόνες που οφείλουν να τηρούν οι επιθεωρητές θεσπίστηκαν το 1971, όχι από υπαλλήλους της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) οι οποίοι θα μπορούσαν να είχαν διευκρινίσει τι ακριβώς χρειάζονταν για να εκπληρώσουν την αποστολή τους, αλλά από εκπροσώπους των

---

4. ⁴ World Nuclear Association: «Safeguards to Prevent Nuclear Proliferation». October 2004.

κρατών – και κυρίως εκείνων με την πιο προηγμένη πυρηνική τεχνολογία. Αυτοί φρόντισαν να μειώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο τους περιορισμούς που θα συνεπάγονταν οι έλεγχοι για τα κράτη και για τους βιομηχάνους τους.

Ο μηχανισμός ελέγχου στηρίχθηκε στο αξίωμα ότι ήταν αδύνατον να διεξαχθεί κρυφά ένα πυρηνικό πρόγραμμα και ότι η μοναδική εξαπάτηση που ήταν δυνατόν να επιχειρηθεί ήταν η παράνομη χρήση του ουρανίου ή του πλουτωνίου που προοριζόταν αποκλειστικά για ειρηνικούς σκοπούς. Συνεπώς, οι επιθεωρητές της ΙΑΕΑ είχαν πρόσβαση μονάχα στις εγκαταστάσεις που δήλωνε κάθε κράτος και η αποστολή τους συνίστατο στην εξακρίβωση ότι όλα τα σχάσιμα υλικά χρησιμοποιούνταν όντως για ειρηνικούς σκοπούς. Με άλλα λόγια, δεν όφειλαν να ελέγξουν εάν υπήρχαν στη χώρα εγκαταστάσεις που δεν είχαν δηλωθεί.

Το 1997, με την υπογραφή ενός «Πρόσθετου Πρωτοκόλλου» στη συμφωνία μεταξύ ενός κράτους και της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) σχετικά με την εφαρμογή των εγγυήσεων της Συνθήκης, δίνονται στους επιθεωρητές πιο εκτεταμένες εξουσίες έρευνας. Όμως, για να εφαρμοστεί στην περίπτωση ενός κράτους, πρέπει προηγουμένως αυτό να έχει υπογράψει και κυρώσει το προαναφερόμενο Πρωτόκολλο. Τα μέσα που δόθηκαν στην ΙΑΕΑ έχουν ήδη επιτρέψει την επίτευξη αξιόλογων αποτελεσμάτων και θα προσφέρουν στους επιθεωρητές τη δυνατότητα να εντοπίσουν δραστηριότητες που έως τώρα έμεναν κρυφές. Ωστόσο, δεν αποτελούν πανάκεια και, χωρίς τη βοήθεια της τύχης, είναι μάλλον απίθανο να ανακαλύψουν μια παράνομη εγκατάσταση.

Ένας διεθνής οργανισμός, όπως η ΙΑΕΑ, δεν λειτουργεί με κατασκοπευτικές μεθόδους, δεν έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίσει απόρρητες πληροφορίες και είναι υποχρεωμένος να τηρεί τις συμφωνίες που έχει υπογράψει με το κράτος που ελέγχει.

Ο εντοπισμός ενός εργοστασίου εξακολουθεί να παραμένει στην αρμοδιότητα των μυστικών υπηρεσιών, οι οποίες οφείλουν να δώσουν στην ΙΑΕΑ τα στοιχεία που χρειάζεται για την επίτευξη των στόχων της.

Εάν η ΙΑΕΑ διαπιστώσει ότι ένα κράτος δεν τηρεί τις υποχρεώσεις του, τότε προσφεύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, το μοναδικό όργανο που είναι αρμόδιο να λάβει μέτρα για τον τερματισμό αυτής της παράβασης. Πριν την περίπτωση του Ιράν, ο ΟΗΕ ασχολήθηκε σε δύο περιπτώσεις με την παραβίαση των δεσμεύσεων που επιβάλλει η Συνθήκη (Ιράκ και Βόρεια Κορέα) και τα διδάγματα δεν ήταν ξεκάθαρα.

Στην περίπτωση του Ιράκ, του οποίου οι παράνομες δραστηριότητες αποκαλύφθηκαν μετά τον Πόλεμο του Κόλπου (1991), όταν η χώρα είχε ηττηθεί στρατιωτικά και ήταν αναγκασμένη να δεχθεί τους όρους του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) κατόρθωσε να καταστρέψει όλες τις εγκαταστάσεις που είχαν κατασκευαστεί παράνομα.

Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, όμως, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Το 1992 αποδείχθηκε ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας είχε παραβεί τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει υπογράφοντας τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων. Πολύ γρήγορα δήλωσε ότι θα θεωρούσε την παραμικρή επιβολή κυρώσεων πολεμική ενέργεια και η Κίνα έσπευσε να δηλώσει ότι η κρίση έπρεπε να λυθεί με διαπραγματεύσεις. Η στάση του Πεκίνου και ο φόβος για ξέσπασμα πολέμου, που θα μπορούσε να προκαλέσει μεγάλο αριθμό θυμάτων στη Νότια Κορέα, οδήγησαν το 1994 τις ΗΠΑ και την Βόρεια Κορέα σε μια συμφωνία: η Νότια Κορέα αναλάμβανε να κατασκευάσει στη Βόρεια Κορέα δύο ιδιαίτερα μεγάλους αντιδραστήρες ηλεκτροπαραγωγής, με αντάλλαγμα την παύση των βορειοκορεατικών δραστηριοτήτων.

Στο τέλος του 2002, οι ΗΠΑ αποφάσισαν τον τερματισμό της προαναφερόμενης συμφωνίας. Τότε, οι Βορειοκορεάτες αποχώρησαν από τη Συνθήκη, έδωξαν τους επιθεωρητές της ΙΑΕΑ, διαχώρισαν τις ποσότητες του πλουτωνίου που ήταν αναγκαίες για την κατασκευή έξι πυρηνικών όπλων και, μερικούς μήνες αργότερα, ανακοίνωσαν ότι διέθεταν πυρηνικά όπλα.

Καμία από αυτές τις αποφάσεις δεν προκάλεσε την παραμικρή αντίδραση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ή των υπόλοιπων χωρών, με εξαίρεση

τις απειλές του προέδρου των ΗΠΑ. Έκτοτε, και σύμφωνα με την επιθυμία της Κίνας, στις διαπραγματεύσεις συμμετέχουν η Βόρεια Κορέα, η Νότια Κορέα, οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Ρωσία. Με την κοινή δήλωση της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, η Βόρεια Κορέα δεσμεύτηκε να εγκαταλείψει τα πυρηνικά της προγράμματα, ενώ παράλληλα οι υπόλοιπες πέντε χώρες δεσμεύονται να της παρέχουν ενεργειακή βοήθεια και εγγυήσεις ασφάλειας. Ωστόσο, η κυβέρνηση της Βόρειας Κορέας αμφισβήτησε σύντομα τη σχετική συμφωνία, απαιτώντας να της αναγνωρισθεί το δικαίωμα στην ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι πολλές κριτικές έχουν ασκηθεί και ενάντια στην ίδια τη Συνθήκη. Εδώ και χρόνια, υπάρχουν αντιδράσεις ενάντια στο σύστημα που επιτρέπει σε πέντε χώρες να διαθέτουν πανίσχυρα όπλα και απαγορεύει την κατοχή τους από όλες τις άλλες. Αν και αυτή η ανισότητα θεωρήθηκε συχνά αναγκαία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, σήμερα γίνεται όλο και λιγότερο ανεκτή. Πόσο, μάλλον, που η Συνθήκη περιέχει και διατάξεις για τον πυρηνικό αφοπλισμό, τις οποίες τα πυρηνικά κράτη αγνοούν υποκριτικά. Το μοναδικό αποτέλεσμα που μπορεί να έχει η διατήρηση τόσο σημαντικών οπλοστασίων, είναι να παρακινήσει τα υπόλοιπα κράτη να μιμηθούν το παράδειγμα.⁵

Η πτώση της πολιτικής της μη εξάπλωσης των πυρηνικών όπλων εκδηλώθηκε με εντυπωσιακό τρόπο κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης για την εξέταση της Συνθήκης (Μάιος 2005), όπου αντί για ομόφωνη καταδίκη των παραβατών της, δεν κατέστη δυνατή η παραμικρή συμφωνία.

---

⁵ Μιχάλης Προμπονάς: «ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ, ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΗ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΡΑΝ»

Γ. ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ

Ένα πυρηνικό όπλο είναι στην ουσία μία συσκευή που χρησιμοποιεί την ατομική σχάση για να προκαλέσει μία τεράστια έκπληξη. Η σχάση πραγματοποιείται όταν ένα άτομο διασπάται σε δύο ή περισσότερα μέρη και απελευθερώνει ενέργεια και νετρόνια. Αυτά τα νετρόνια στη συνέχεια διασπώνται σε ακόμα περισσότερα άτομα τα οποία απελευθερώνουν περισσότερη ενέργεια προκαλώντας μια αλυσιδωτή αντίδραση. Για να επιτευχθεί μία πυρηνική έκρηξη απαιτούνται τουλάχιστον δεκαοχτώ περίπου κιλά εμπλουτισμένου ουρανίου ή τέσσερα κιλά πλουτωνίου. Το σχάσιμο υλικό, δηλαδή το ουράνιο και το πλουτώνιο, είναι το βασικό υλικό για την κατασκευή των πυρηνικών όπλων. Χωρίς αυτό δεν μπορεί να υπάρξουν πυρηνικά.

Το ουράνιο είναι ένα ραδιενεργό στοιχείο το οποίο βρίσκεται στη φύση κυρίως σε σκληρά και σε αμμώδη πετρώματα. Αντίθετα το πλουτώνιο δεν είναι φυσικό στοιχείο και κατασκευάζεται μέσα από τους πυρηνικούς αντιδραστήρες. Για την παραγωγή πλουτωνίου απαιτούνται ποσότητες ουρανίου.⁶

Οι βόμβες ουρανίου είναι ευκολότερο να κατασκευαστούν σε σχέση με τις βόμβες πλουτωνίου. Είναι λιγότερο ραδιενεργές και πιο ασφαλής στην αποθήκευση και στη φύλαξή τους. Όμως η ποσότητα ουρανίου που απαιτείται είναι τετραπλάσια σε σχέση με την ποσότητα πλουτωνίου. Η διαδικασία με το πλουτώνιο απαιτεί εγκαταστάσεις πυρηνικών αντιδραστήρων και είναι πιο χρονοβόρα αλλά και πιο ακριβή.⁷

Η μονάδα μέτρησης των εκρήξεων από τα πυρηνικά όπλα είναι οι κιλοτόνοι οι οποίοι ισούνται με την καταστροφική ισχύ χιλιάδων τόνων δυναμίτη τύπου T.N.T. Όταν εκρήγνυται μία ατομική βόμβα απελευθερώνει θερμότητα

---

⁶ Μαντζαφός Δ., ΕΙΔΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ Β' ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΜΕ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ, εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Αθήνα, 2001

⁷ Ομοίως με 6

ισοδύναμη με περίπου 1500 βαθμούς Κελσίου εξαφανίζοντας οποιαδήποτε μορφή ζωής.

Οι βασικές επιπτώσεις της πυρηνικής έκρηξης είναι η θερμότητα, το ωστικό κύμα και η ραδιενέργεια. Επειδή το φως ταξιδεύει πιο γρήγορα από τον ήχο, χιλιάδες θύματα στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι εξαϋλώθηκαν πριν καν ακούσουν ή καταλάβουν την έκρηξη της βόμβας. Στο σημείο έκρηξης (GROUND ZERO) η θερμότητα φτάνει στα επίπεδα των 38.000.000 βαθμών Κελσίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

A. ΔΟΓΜΑ BUSH

Rise of the Imperial Idea. (Η ΧΑΜΕΝΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ)

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αποτέλεσε μία μεγάλη ευκαιρία για την αλλαγή στην πυρηνική πολιτική κάτι που όμως δεν έγινε. Για περισσότερα από σαράντα χρόνια τα πυρηνικά οπλοστάσια των δύο μεγάλων δυνάμεων διατηρούνταν στη λογική του ότι ήταν απαραίτητα στο ένα στρατόπεδο της σύγκρουσης αφού τα είχε και το άλλο. Ειδικά στις Η.Π.Α. επικρατούσε το δόγμα : «καλύτερα νεκροί (κατεστραμμένοι από ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα), παρά κόκκινοι (υποδουλωμένοι από τον κομμουνισμό). (it was better to be dead, than red).⁸

Όμως ο Ψυχρός πόλεμος είχε πλέον λάβει τέλος, η Σοβιετική Ένωση είχε καταρρεύσει, και οι Η.Π.Α. και η Ρωσία διακατέχονταν από φιλικές σχέσεις. Μια ευκαιρία χωρίς προηγούμενο στην πυρηνική ιστορία φαινόταν να έχει παρουσιαστεί. Τα ερωτήματα που παρουσιάστηκαν αφορούσαν τον πυρήνα του πυρηνικού διλήματος. Ήταν πλέον αναγκαίο Ουάσινγκτον και Μόσχα να αλληλοαπειλούνται με ολική καταστροφή; Υπήρχαν άλλα κράτη τα οποία χρειάζονταν πυρηνικά για παρεμφερείς σκοπούς με αυτούς του Ψυχρού Πολέμου; Εάν υπήρχαν, τι βαθμός εχθρότητας δικαιολογούσε την απόκτηση ή την συνέχιση της ύπαρξης των πυρηνικών; Εάν δεν υπήρχαν τέτοια παραδείγματα, μπορούσαν να καταστραφούν όλα τα πυρηνικά όπλα; Εάν όχι για ποιο λόγο; Τα παραπάνω ερωτήματα όχι μόνο έμειναν αναπάντητα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, αλλά ούτε καν τέθηκαν.

Η αλήθεια είναι πως οι πρώτες δύο κυβερνήσεις των Η.Π.Α. μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έκαναν κάποια βήματα για να ανταποκριθούν στη νέα

---

⁸ JONATHAN SCHELL, THE SEVENTH DECADE The New Shape of Nuclear Danger, Metropolitan Books , New York 2007

τάξη πραγμάτων. Το 1991 ο Πρόεδρος Bush ο πρεσβύτερος έθεσε τις αμερικανικές βόμβες εκτός συναγερμού και απέσυρε τα περισσότερα τακτικά όπλα των Η.Π.Α. που ήταν εγκατεστημένα στην απέναντι άκρη του Ατλαντικού. Παρόμοια μέτρα είχε λάβει και ο Γενικός Γραμματέας της Ε.Σ.Σ.Δ. Mikhail Gorbachev. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, ο Πρόεδρος Clinton, διαπραγματεύτηκε και πέτυχε τη μεταφορά στη Ρωσία των πυρηνικών οπλοστασίων που είχαν ξεμείνει στις νέες χώρες όπως η Ουκρανία, το Καζακστάν και η Λευκορωσία. Με αυτό τον τρόπο απειράπη η δημιουργία νέων πυρηνικών δυνάμεων στην περιοχή. Η «Συμφωνία για τη στρατηγική μείωση όπλων» (Strategic Arms Limitation Treaty) ή START 1, που προέβλεπε τη σταδιακή μείωση 6000 όπλων μεταξύ των δύο χωρών υπογράφηκε το 1991. Η START 2 που προέβλεπε μειώσεις 3500 όπλων υπογράφηκε το 1993 (αν και η δεύτερη συμφωνία δεν επικυρώθηκε ποτέ από την ρωσική Δούμα).

Παρόλα αυτά η αμέλεια πολύ πιο σοβαρών ερωτημάτων πάνω στη στρατηγική του θέματος φάνηκε από τα αποτελέσματα της ετήσιας αναφοράς με τίτλο “Nuclear Posture Review”⁹ που συντάχθηκε για την κυβέρνηση Clinton το 1993.

Ο κύριος σκοπός της αναφοράς ήταν να απαντήσει στο ερώτημα «Γιατί χρειαζόμαστε πλέον τα πυρηνικά όπλα» Παρόλα αυτά δεν τα κατάφερε. Ένας από τους λόγους της αποτυχίας ήταν το ότι ο εμπνευστής της αναφοράς, ο Υπουργός Άμυνας (Secretary of Defense) Les Aspin, αποχώρησε από το πόστο του. Ο Aspin είχε γράψει αρκετά άρθρα για την αποπυρηνικοποίηση, με σημαντικότερο το “From Deterrence to De-nuking” , και με απόψεις που εξέφραζαν την πεποίθηση πως ένας κόσμος χωρίς πυρηνικά όπλα θα ήταν ένας ασφαλέστερος κόσμος.

Μετά την αποχώρηση του Aspin, η κυβέρνηση Clinton δεν ασχολήθηκε ενεργά με την αναφορά η οποία συντάχθηκε από δευτερεύοντα στελέχη της γραφειοκρατίας του Πενταγώνου. Ένας από αυτούς ήταν και ο αναπληρωτής Υπουργός Άμυνας (Assistant Secretary of Defense), Ashton Carter, ο οποίος

---

⁹ www.nukestrat.com *The Nuclear Posture Review*

συμπεριέλαβε κάποιες μετριοπαθείς προτάσεις για τον έλεγχο των πυρηνικών όπως η αλλαγή του επιπέδου συναγερμού των πυρηνικών μεταξύ των δύο χωρών, καθώς και μετατροπή του μεγέθους αντιποίνων σε περίπτωση πυρηνικού χτυπήματος. Ο Carter έδωσε μεγάλη βάση στην πίεση του συστήματος και του χρόνου που δεν αφήνει περιθώρια στον Πρόεδρο για να αξιολογήσει και να πάρει αποφάσεις για τη διαχείριση μιας ενδεχόμενης πυρηνικής κρίσης. Έτσι προσπάθησε ουσιαστικά να «εξοικονομήσει» χρόνο για τον Πρόεδρο όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων.

Το συμπέρασμα της αναφοράς ήταν πως οι Η.Π.Α. θα συνεχίσουν να προωθούν το σταδιακό έλεγχο και μείωση των εξοπλισμών όσον αφορά τα πυρηνικά όπλα όμως ταυτόχρονα θα διατηρούσαν ένα μεγάλο οπλοστάσιο σε περίπτωση που η Ρωσία θα εξελίσσονταν σε ένα μελλοντικό εχθρό. Με ή χωρίς κάποιον ανταγωνιστή στο διεθνές σύστημα οι Η.Π.Α. θα διατηρούσαν τόσο την πυρηνική τους πολιτική όσο και το πυρηνικό τους οπλοστάσιο στα ίδια επίπεδα. Έτσι η αναφορά που αρχικά φάνταζε πως θα αποτελούσε μία τομή στην πολιτική των πυρηνικών αλλά και πως θα οδηγούσε σε ένα ασφαλέστερο κόσμο απέτυχε να ανταποκριθεί στις γεωπολιτικές αλλαγές που είχαν συντελεστεί.

Στα επόμενα χρόνια οι προσπάθειες που έγιναν μεταξύ των πρώην ανταγωνιστών για την παγκόσμια κυριαρχία δεν είχαν κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα. Το 1994 οι Η.Π.Α. και η Ρωσία έφτασαν σε μία συμφωνία που προέβλεπε την μεταξύ τους αποστοχοποίηση. Το πρακτικό αποτέλεσμα αυτής της συμφωνίας ήταν μηδαμινό καθώς οι στρατηγικοί στόχοι της κάθε χώρας κρατήθηκαν σε υπολογιστές και ανά πάσα στιγμή μπορούσαν να επαναπρογραμματιστούν μέσα σε λίγα λεπτά. Το 1995 οι Η.Π.Α. δήλωσαν πως καμία χώρα στον κόσμο δεν ήταν στοχοποιημένη από τα πυρηνικά όπλα τους. Για ποιο λόγο λοιπόν συνεχιζόταν η παραγωγή και η εξέλιξη, ακόμα και η διατήρηση των ήδη υπαρχόντων πυρηνικών;

Το 1990, ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου διεξάχθηκε για να αντικρούσει την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ. Όμως ταυτόχρονα φανέρωσε και το πυρηνικό πρόγραμμα του Saddam Hussein το οποίο απείχε περίπου ένα χρόνο μακριά

από την κατασκευή μίας ιρακινής ατομικής βόμβας. Τότε πρωτοεμφανίστηκε και η φράση «αχρεία κράτη» (rogue states), που εννοούσε ανεύθυνες και επικίνδυνες κυβερνήσεις κρατών που μπορούσαν να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής.

Τα πρώτα δείγματα της νέας πολιτικής εμφανίστηκαν στην αρχή της δεκαετίας του 1990 όταν Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. κατά τη διάρκεια του Πολέμου στον Περσικό Κόλπο ήταν ο Dick Cheney (τωρινός αντιπρόεδρος των Η.Π.Α.). Ο Cheney εισηγήθηκε μία νέα πολιτική για τα πυρηνικά η οποία προέβλεπε τη χρήση πυρηνικών όπλων ενάντια στα κράτη που προωθούν τον πολλαπλασιασμό των πυρηνικών. Γενικότερα επικράτησε η άποψη πως έπρεπε να βρεθούν νέοι στόχοι για τα πυρηνικά όπλα κυρίως στις χώρες του αποκαλούμενου «Τρίτου Κόσμου». Συγκεκριμένα η επίσημη ετήσια έκθεση Υπουργείου Άμυνας το 1992 ανέφερε χαρακτηριστικά : « Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να αναλογιστούν ενδεχόμενη απειλή της παγκόσμιας σταθερότητας που μπορεί να προκληθεί από χώρες οι οποίες θέλουν να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής»¹⁰. Ο πραγματικός όμως λόγος ήταν πως οι Η.Π.Α., η μοναδική υπερδύναμη, έπρεπε να στοχοποιεί όλον τον πλανήτη.

Έτσι επιλέχθηκε η λεγόμενη και «παγκόσμια ικανότητα». Η παγκόσμια ικανότητα προέβλεπε παγκόσμια στοχοποίηση η οποία χωριζόταν σε δύο κατηγορίες. Στόχοι στη Ρωσία και στόχοι εκτός Ρωσίας. Ταυτόχρονα η νέα πυρηνική στρατηγική οδήγησε και στη δημιουργία νέων τεχνολογιών στο πυρηνικό οπλοστάσιο των Η.Π.Α. Έτσι δημιουργήθηκε η ατομική βόμβα με το κωδικό όνομα B61-11, δημιουργήθηκε ένα νέο πρόγραμμα αυτόματης επαναστοχοποίησης που αφορούσε τα πυρηνικά υποβρύχια τύπου Trident,

---

¹⁰ JONATHAN SCHELL, THE SEVENTH DECADE The New Shape of Nuclear Danger, Metropolitan Books , New York 2007

και δημιουργήθηκαν τα λεγόμενα «μίνι πυρηνικά» ικανά για πεδία μάχης και εχθροπραξίες στα δύσβατα εδάφη χωρών του «Τρίτου Κόσμου».¹¹

Το 1993, μία σοβαρή κρίση προέκυψε μεταξύ των Η.Π.Α. και της Βόρειας Κορέας, η οποία αφενός έφτασε στα πρόθυρα μίας εμπόλεμης σύρραξης, - ίσως και πυρηνικής- αφετέρου διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην σταδιακή αλλαγή της πυρηνικής πολιτικής των Η.Π.Α.

Η Κρίση ξεκίνησε το 1992 όταν η Παγκόσμια Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας, η οποία ενεργούσε υπό την αιγίδα της Συνθήκης για τη Μη διάδοση των Πυρηνικών Όπλων (Non Proliferation Treaty), ανακάλυψε πως η Βόρεια Κορέα, μέλος της Συνθήκης, είχε χρησιμοποιήσει πλουτώνιο για μη ειρηνικούς σκοπούς. Συγκεκριμένα κατασκεύαζε έναν πυρηνικό αντιδραστήρα από τη δεκαετία του 1980 και η ποσότητα πλουτωνίου που κατείχε ήταν επαρκής για την άμεση κατασκευή δύο ατομικών βομβών. Η Κορέα αρνήθηκε περαιτέρω διερεύνηση στα εδάφη της και απείλησε με αποχώρηση από τη Συνθήκη.

Οι Η.Π.Α. προώθησαν μία λύση μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. το οποίο απείλησε να επιβάλει κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα εφόσον δεν επέτρεπε σε ελεγκτές περαιτέρω έρευνες στα εδάφη της. Η Κορέα απάντησε πως οποιαδήποτε κύρωση εναντίον της θα εκλαμβάνονταν ως αιτία πολέμου και οι αμερικανικές δυνάμεις έφτασαν στην περιοχή σε πλήρη ετοιμότητα.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης η κυβέρνηση Clinton εξέτασε πολύ σοβαρά το ενδεχόμενο ενός προληπτικού χτυπήματος (preemptive attack) στις πυρηνικές εγκαταστάσεις της Βόρειας Κορέας. Μάλιστα είχαν καταλήξει σε τρία πιθανά σενάρια επίθεσης, συμπεριλαμβανομένου και αυτού του πραξικοπήματος και της αλλαγής καθεστώτος. Τελικά η κρίση εξομαλύνθηκε μετά από διπλωματική πρωτοβουλία του πρώην Προέδρου Jimmy Carter, και η Βόρεια Κορέα δέχθηκε τους ελεγκτές.

---

¹¹ WILLIAM A. ARKIN , Journal of the Federation of American Scientists, Nuclear Policy in the Clinton Administration, September-October 1994

Κατά τη διάρκεια της κρίσης και των σχεδίων εμπλοκής των Η.Π.Α δεν γνωρίζουμε αν κάποιο από τα σχέδια περιελάμβανε μία επίθεση με πυρηνικά όπλα. Όμως αμέσως μετά την εξομάλυνση της κρίσης, μία έκθεση του Πενταγώνου με τίτλο «Βασικές πολιτικές για αποτροπή στην μεταψυχροπολεμική εποχή»¹², ανέφερε πως η αποτροπή έπρεπε να εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο και κυρίως στις χώρες του Τρίτου Κόσμου καθώς και πως τα «αχρεία Κράτη» (rogue states), θα ήταν καλό βιώσουν την «οργή» της υπερδύναμης και την αποφασιστικότητά της να αφανίσει τους εχθρούς της.

Παρόμοια αποτελέσματα για την αλλαγή του πυρηνικού δόγματος των Η.Π.Α. είχε και ένα άλλο συμβάν που αφορούσε τη Συνθήκη της Pelindaba¹³ (Pelindaba Treaty). Η Συνθήκη προέβλεπε τη δημιουργία μίας ελεύθερης ζώνης πυρηνικής ενέργειας στην Αφρική. Μεταξύ άλλων η συνθήκη προέβλεπε την μη επίθεση των ήδη υπαρχόντων πυρηνικών κρατών στα συμβαλλόμενα μέλη.

Το άρθρο αυτό της Συμφωνίας δημιούργησε μία μεγάλη συζήτηση στις Η.Π.Α καθώς από τη μία το Υπουργείο Εξωτερικών συμφωνούσε με τον όρο και ήθελε να υπογράψει τη συνθήκη, αλλά ταυτόχρονα το Πεντάγωνο διαφωνούσε καθώς δεν επιθυμούσε κανένα περιορισμό στο «αναφαίρετο δικαίωμά του» να βομβαρδίσει με πυρηνικά όποιον επιθυμούσε. Τελικά οι Η.Π.Α υπέγραψαν τη Συνθήκη αλλά προστέθηκε ένα άρθρο που ανέφερε πως μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν πυρηνικά σε περίπτωση που δεχθούν πρώτες επίθεση.

Τα δύο αυτά περιστατικά διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια που συντασσόταν η αναφορά που προαναφέραμε. (Nuclear Posture Review) Αναπόφευκτα λοιπόν τα γεγονότα αυτά αποπροσανατόλισαν την αναφορά από το κύριο ερώτημά της, αν δηλαδή χρειαζόμαστε πλέον πυρηνικά και την έκαναν να καταλήξει στην πιο ορθολογική χρήση αυτών. Τα ερωτήματα

---

¹² Hans Kristensen, Doctrine for Joint Theater Nuclear Operations, February 1996. Page 25

¹³ www.iaea.org Pelindaba Treaty

λοιπόν που τέθηκαν αφορούσαν δύο διαφορετικές πολιτικές που ερχόταν σε απευθείας σύγκρουση μεταξύ τους. Από τη μία το παραδοσιακό αμερικανικό δικαίωμα της χρησιμοποίησης των πυρηνικών όποτε το κρίνουν σκόπιμο και από την άλλη μία νέα πολιτική που απηχούσε στην συντριπτική πλειοψηφία των περισσότερων κρατών του κόσμου και αναφερόταν στον περιορισμό της εξάπλωσης των πυρηνικών όπλων. Στα χρόνια που θα ακολουθήσουν οι δύο αυτές πολιτικές θα συγκρουστούν όλο και περισσότερο μέχρι την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 όπου θα επικρατήσει καθαρά μία από αυτές.

ΑΦΟΠΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η κυβέρνηση Bush και ο ίδιος προσωπικά δεν είχε επιδείξει κανένα ενδιαφέρον για την πυρηνική πολιτική πριν την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου πήρε μία σειρά από πρωτοβουλίες οι οποίες συνετέλεσαν σε έναν ολικό μετασχηματισμό στη πυρηνική πολιτική της χώρας. Το αποτέλεσμα ήταν να δοθεί απάντηση στο πιο δύσκολο και παλαιότερα ερώτημα το οποίο έμενε αναπάντητο από την στιγμή της εμφάνισης των πυρηνικών όπλων: Ποιος θα μπορεί να κατέχει πυρηνικά όπλα, ποιος δεν θα μπορεί και ποιος θα αποφασίζει για το αν κάποιος μπορεί ή όχι?

Ο Jonathan Schell, στο βιβλίο του “The Seventh Decade”¹⁴, παρομοιάζει την μεταστροφή της πυρηνικής πολιτικής των Η.Π.Α. υπό τον Πρόεδρο Bush σαν «μία σειρά ομόκεντρων κύκλων που μοιάζουν με το οστικό κύμα που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια της πτώσης των Δίδυμων Πύργων στο σημείο μηδέν (Ground Zero)». Η φράση του Bush «πόλεμος στην τρομοκρατία», την οποία είπε αμέσως μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, περιγράφει τον πρώτο ομόκεντρο κύκλο. Η επιλογή της λέξης «πόλεμος» φανερώνει ότι η πολεμική μηχανή των Η.Π.Α. επρόκειτο να λάβει άμεση

---

¹⁴ JONATHAN SCHELL, THE SEVENTH DECADE The New Shape of Nuclear Danger, Metropolitan Books , New York 2007

δράση. Επίσης η επιλογή μίας γενικής δραστηριότητας όπως η «τρομοκρατία» και όχι η κατονομασία ενός συγκεκριμένου εχθρού όπως π.χ. η Al Qaeda, φανερώνει πως ο πόλεμος θα είναι παγκόσμιος και απροσδιόριστης διάρκειας. Συγκεκριμένα ο Πρόεδρος Bush ανέφερε: «Ο εχθρός δεν είναι ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, ή πολιτικό καθεστώς ή μία θρησκεία ή μια χώρα. Ο εχθρός είναι η τρομοκρατία».¹⁵

Ο δεύτερος ομόκεντρος κύκλος ανιχνεύθηκε σε μία ομιλία του Προέδρου στο Κογκρέσο στις 20 Σεπτεμβρίου το 2001. Συγκεκριμένα ο Bush προσέθεσε στη λίστα των εχθρών χώρες που κατά την άποψή του υπέθαλπαν τρομοκράτες. Συγκεκριμένα ανέφερε πως οποιαδήποτε χώρα συνεχίζει να υποθάλπει ή να δημιουργεί τρομοκράτες θα θεωρούνταν από τις Η.Π.Α. ως εχθρικό καθεστώς. Αυτή η δήλωση σε συνδυασμό με τη δήλωση του Αντιπροέδρου Dick Cheney πως οι τρομοκράτες δρούσαν σε τουλάχιστον εξήντα χώρες φανέρωσε πως η λίστα των πιθανών στόχων στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» μεγάλωνε επικίνδυνα.

Παρόλα αυτά, ο τρίτος ομόκεντρος κύκλος είναι αυτός με την μεγαλύτερη σημασία καθώς αυτός μετέτρεψε την πολιτική μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων των Η.Π.Α. σε υποκατάστατο και απλό παρακλάδι του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Το 2002 Ο Bush διακηρύττει την ύπαρξη ενός «άξονα του κακού» που πλαισιώνεται από το Ιράκ, το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα που το μόνο κοινό που έχουν είναι το ότι κυβερνούνται από τα χειρότερα καθεστώτα του πλανήτη και ότι επιδιώκουν να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής κυρίως πυρηνικά όπλα. Τα προγράμματα κατασκευής όπλων μαζικής καταστροφής αυτών των χωρών, όπως διατυπώθηκε από την κυβέρνηση Bush αποτελούσαν «το σταυροδρόμι του φονταμενταλισμού και της τεχνολογίας»,¹⁶ καθώς και «το δεσμό μεταξύ όπλων μαζικής καταστροφής και

---

¹⁵ U.S. National Security Council, The National Security Strategy Of The United States , September 2002

¹⁶ U.S. National Security Council, The National Security Strategy Of The United States , September 2002

τρομοκρατίας». Και καθώς ο πόλεμος ήταν ο τρόπος που επιλέχθηκε να αντιμετωπιστεί η ταχεία εξάπλωση των πυρηνικών όπλων, αποφασίστηκε πως οι Η.Π.Α. δεν θα περίμεναν τα στοχευόμενα καθεστώτα πρώτα να αποκτήσουν τα όπλα και στη συνέχεια να απαντήσουν με τη μορφή αντιποίνων. Αντίθετα αποφασίστηκε διαμέσου των λόγων του Προέδρου Bush, να χτυπηθεί το κακό εν τη γενέση του δηλαδή προληπτικά.

Η πολιτική της ανατροπής σε σχέση με αυτή της άμυνας απέναντι στα επιθετικά καθεστώτα αποτελούσε ακόμα μία συνέπεια της στρατικοποίησης της μη εξάπλωσης των πυρηνικών όπλων. Για πρώτη φορά στην ιστορία η προσπάθεια για πυρηνικό αφοπλισμό δεν γινόταν μέσω της διπλωματίας και της συνεργασίας των κρατών αλλά επιβαλλόταν με στρατιωτική δύναμη που εμπεριείχε και την ανατροπή καθεστώτων. Μία νέα εποχή είχε αρχίσει που θα μπορούσε να ονομαστεί «οι Αφοπλιστικοί Πόλεμοι».

Σε μια ομιλία του Προέδρου Bush το 2002 ειπώθηκε πως «η Αμερική κατέχει και σκοπεύει να διατηρήσει στρατιωτικές δυνάμεις που δεν μπορούν να συγκριθούν με καμία άλλη χώρα στον κόσμο και οποιαδήποτε προσπάθεια στρατιωτικού ανταγωνισμού εναντίον της θα πέσει στο κενό».¹⁷ Τέτοιες φιλοδοξίες και διακηρύξεις μπορούν να χαρακτηριστούν τουλάχιστον ηγεμονικές. Οι Η.Π.Α είχαν αρχίσει να φέρονται ως μία νέα παγκόσμια αυτοκρατορία ως μία «νέα Ρώμη». Αν και η κυβέρνηση ποτέ δεν χρησιμοποίησε τη λέξη «αυτοκρατορία», δεν δίστασε να επιβάλλει δόγματα και κανόνες για την οικονομία, την πολιτική ακόμα και για την ηθική και την πνευματικότητα όλων των ανθρώπων έτσι όπως μόνο μία παγκόσμια αυτοκρατορία θα μπορούσε να κάνει. Επιβεβαιώνοντας τον ισχυρισμό της πρωτόγνωρης στρατιωτικής ισχύος και της τεράστιας οικονομικής και πολιτικής επιρροής των Η.Π.Α, Ο Πρόεδρος Bush δήλωσε πως «οι αγώνες

---

¹⁷ U.S. National Security Council, *The National Security Strategy Of The United States*, September 2002 και JONATHAN SCHELL, *THE SEVENTH DECADE The New Shape of Nuclear Danger*, Metropolitan Books, New York 2007

που δόθηκαν τον 20^ο αιώνα άφησαν παρακαταθήκη ένα μοντέλο για εθνική επιτυχία στον κόσμο: ελευθερία, δημοκρατία και ελεύθερη ανάπτυξη». Δηλαδή το Αμερικάνικο μοντέλο.

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που εξήγγειλε ο Πρόεδρος Bush καθώς και οι έννοιες που χρησιμοποίησε καθιέρωσαν ένα νέο δόγμα εξωτερικής πολιτικής το λεγόμενο και δόγμα Bush.«Από σήμερα όποιο κράτος συνεχίζει να υποθάλλει ή υποστηρίζει την τρομοκρατία θα αντιμετωπίζεται από τις Η.Π.Α. ως εχθρικό καθεστώς». Αυτή ήταν η χαρακτηριστικότερη δήλωση του Προέδρου Bush.

Το δόγμα Bush ανακάλεσε την εθνική κυριαρχία των κρατών που εκτός των άλλων τους επέτρεπε να προσφέρουν καταφύγιο σε τρομοκράτες. Η εθνική κυριαρχία, από την καθιέρωσή με τη Συνθήκη της Βεσφαλίας το 1848, αποτέλεσε έναν από τους κεντρικούς πυλώνες του Διεθνούς Συστήματος και καθιέρωσε τα κράτη ως κύριους δρώντες στις διεθνείς υποθέσεις. Αυτή η αρχή επικυρώθηκε και από τα Ηνωμένα Έθνη 300 χρόνια αργότερα και εκφράστηκε ως «μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών». Μέχρι την 11^η Σεπτεμβρίου κανένα κράτος δεν την είχε παραβιάσει τόσο απροκάλυπτα. Ακόμα και το 1994 στην περίπτωση της γενοκτονίας της Ρουάντας με τον τρομερό εμφύλιο μεταξύ των φυλών Χούτου και Τούτσι, ούτε τα Ηνωμένα Έθνη μπόρεσαν να παρέμβουν επειδή θεωρήθηκε ως εσωτερικό ζήτημα της Ρουάντας. Κάτι που βέβαια δεν έγινε στα τέλη της δεκαετίας του 90' όταν οι Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ παρενέβησαν στα εσωτερικά της Πρώην Ενωμένης Γιουγκοσλαβίας για να εμποδίσουν την εθνοκάθαρση που έλαβε χώρα. Όμως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση Bush διακήρυξε για πρώτη φορά πως η αρχή της εθνικής κυριαρχίας εναντιώνονταν στην εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. άρα δεν την αποδέχονταν. Και αυτό φάνηκε από την εισβολή στο Αφγανιστάν.

Η ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν αποτέλεσε το πρώτο δείγμα του δόγματος Bush καθώς και την πρώτη επιθετική ενέργεια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Η εισβολή στο Αφγανιστάν είχε ένα σαφέστατο στρατιωτικό στόχο. Την

ανατροπή της κυβέρνησης των Ταλιμπάν, την αντικατάστασή τους από ένα μοντέλο διακυβέρνησης δυτικού τύπου καθώς και την σύλληψη και εξάλειψη όσων περισσότερων μελών της Al Qaeda ήταν δυνατόν. Ταυτόχρονα όμως αποτέλεσε και προπομπό της νέας εξωτερικής πολιτικής δηλαδή την επίδειξη της αναμφισβήτητης στρατιωτικής κυριαρχίας των Η.Π.Α. Η ταχύτητα και η αποδοτικότητα με την οποία έδρασαν οι Η.Π.Α. και κατάφεραν την πτώση των Ταλιμπάν, εκπλήρωσε τους δύο αυτούς στόχους.

Η επιλογή της πολιτικής του πολέμου της τρομοκρατίας για την μη εξάπλωση των πυρηνικών ήρθε σε εκ διαμέτρου αντίθεση με την παραδοσιακή αμερικανική πολιτική παλαιότερων ετών. Ο Bush είχε επιλέξει να σταματήσει την εξάπλωση των πυρηνικών μέσω της μονόπλευρης προληπτικής χρήσης βίας για την ανατροπή των αποκαλούμενων «επιθετικών καθεστώτων». Ποτέ στο παρελθόν καμία χώρα δεν είχε επιλέξει τη χρήση βίας ως το μέσο για τη λύση της εξάπλωσης των πυρηνικών. Ο Bush το επέλεξε και το επόμενο βήμα ήταν η εισβολή στο Ιράκ.

Η πυρηνική πολιτική του Bush ήταν πρωτόγνωρη σε σχέση με τις πολιτικές όλων των προηγούμενων προέδρων. Όλοι οι Πρώην πρόεδροι των Η.Π.Α. κατά τη διάρκεια της πυρηνικής εποχής προσέφυγαν σε ειρηνικά μέσα για να εμποδίσουν την εξάπλωση των πυρηνικών. Η μόνη εξαίρεση φάνηκε να είναι η περίπτωση Clinton στην κρίση της Βορείου Κορέας, χωρίς όμως να φθάσει τελικά στην επιλογή της χρήσης βίας. Ο προληπτικός πόλεμος ήταν πάντα μια επιλογή που προτεινόταν από τους προεδρικούς συμβούλους αλλά σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις απορρίπτονταν από τους προέδρους.

Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση της Κίνας κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Lyndon Johnson. Το 1964 η αμερικανική υπηρεσία πληροφοριών ανακάλυψε πως η Κίνα ετοιμαζόταν για την πρώτη της πυρηνική δοκιμή. Η επιλογή ενός προληπτικού χτυπήματος προτάθηκε και ο Johnson διεμήνυσε στους Σοβιετικούς είτε να συμμετάσχουν στο προληπτικό χτύπημα από κοινού με τις Η.Π.Α., είτε να μείνουν απαθείς στην επερχόμενη κρίση. Οι

Σοβιετικοί απέρριψαν και τις δύο εναλλακτικές και η ιδέα του προληπτικού χτυπήματος έμεινε στα συρτάρια του Πενταγώνου.¹⁸

Η Κινεζική δοκιμή πραγματοποιήθηκε επιτυχώς το 1964 και αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την μετέπειτα πυρηνική ιστορία. Αυτά που ακολούθησαν υπήρξαν κορυφαία για την πολιτική μη εξάπλωσης των πυρηνικών, αλλά και για την ισορροπία στο τότε διπολικό διεθνές σύστημα. Η προληπτική επίθεση και η συμφωνίες για μη εξάπλωση των πυρηνικών αποδείχθηκαν δομικά ισόποσα μεγέθη, καθώς αποτέλεσαν δύο διαφορετικούς τρόπους για να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ο Johnson επέλεξε το δεύτερο και επανατοποθέτησε την αμερικανική πυρηνική πολιτική για τη μη εξάπλωση των πυρηνικών. Θα έπρεπε οι Η.Π.Α να προωθούν τη διάδοση των πυρηνικών σε κάποιες περιπτώσεις και σε κάποιες άλλες όχι; Για παράδειγμα μπορούσε να επιτρέψει σε κάποιες χώρες όπως η Ινδία και η Ιαπωνία να έχουν πυρηνικά; Τα ερωτήματα που αντιμετώπισε η κυβέρνηση Johnson αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό αυτά που αντιμετώπισε και η κυβέρνηση Bush τέσσερις δεκαετίες μετά.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ (N.P.T.)

Η απόφαση της κυβέρνησης Johnson ήταν να αντιτεθεί σε όλες τις μορφές διάδοσης των πυρηνικών και έριξε όλο το βάρος της στη δημιουργία της Συνθήκης για τη Μη Διάδοση Των Πυρηνικών Όπλων. (Nuclear Non-Proliferation Treaty). Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ το 1979 και μέχρι και σήμερα παρέχει το νομικό πλαίσιο με το οποίο αντιμετωπίζονται όλα τα ερωτήματα που αφορούν τη διάδοση των πυρηνικών.

Τα Άρθρα 1 και 2 της Συνθήκης απαγορεύουν την απόκτηση πυρηνικών όπλων σε όλα τα συμβαλλόμενα μέλη εκτός από τα πέντε κράτη που έχουν

---

¹⁸ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

ήδη στην κατοχή τους δηλαδή στις Η.Π.Α., την Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και νυν Ρωσία, στη Μεγάλη Βρετανία, τη Γαλλία και την Κίνα, τα οποία κάποια στιγμή θα πρέπει να τα εγκαταλείψουν. Σύμφωνα με τη συνθήκη τα προαναφερθείσα κράτη «θα πρέπει να επιδιώξουν διαπραγματεύσεις σε κλίμα καλής πίστης για την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων που θα οδηγήσουν αρχικά στην κατάπαυση του εξοπλιστικού ανταγωνισμού και στη συνέχεια στον πλήρη πυρηνικό αφοπλισμό κάτω από αυστηρότατο διεθνές έλεγχο». Αυτή η δέσμευση –την οποία πήραν πολύ σοβαρά τα μη πυρηνικά κράτη αλλά όχι και τόσο τα πυρηνικά- φανέρωνε πως η Συνθήκη αποτελούσε ουσιαστικά μία σταδιακή συμφωνία πυρηνικού αφοπλισμού. Επίσης, στα πυρηνικά κράτη εγγυόταν η πλήρης πρόσβαση σε όλα τα είδη και σε όλες τις μορφές πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς.

Σήμερα ο αριθμός των συμβαλλομένων μερών στη Συνθήκη είναι 183 κράτη. Τρία κράτη το Ισραήλ, η Ινδία και το Πακιστάν (τα οποία κατέχουν πυρηνικά όπλα) δεν έχουν υπογράψει τη Συνθήκη. Επίσης, η Βόρεια Κορέα ενώ αρχικά είχε υπογράψει τη Συνθήκη, στη συνέχεια απεχώρησε και το 2006 έκανε την πρώτη επιτυχημένη πυρηνική της δοκιμή.

Το σημαντικότερο σημείο της Συνθήκης αποτέλεσε και το μεγαλύτερο μειονέκτημά της. Ενώ προέβλεπε τον πυρηνικό αφοπλισμό των ήδη υπαρχόντων πυρηνικών κρατών, δεν εμπεριείχε κανένα σχετικό χρονοδιάγραμμα για την πραγματοποίηση του Άρθρου. Αντίθετα, οι υποχρεώσεις των υπολοίπων μερών ήταν αυστηρότατες και άμεσα εκτελέσιμες σε κάθε τους έμφαση.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Όπως ακριβώς η προτίμηση της κυβέρνησης στη χρήση ένοπλης βίας, έτσι υπήρχε και μια τεράστια απέχθεια σε κάθε είδους Συνθήκη και Συμφωνία που διέπονταν από το Διεθνές Δίκαιο. Αυτή η άρνηση φανέρωνε μία απροθυμία να συμμετάσχουν σε μία σειρά από Συνθήκες, οι οποίες ήταν έξω από τη σφαίρα των πυρηνικών όπλων, όπως η Συνθήκη του Κιότο για τις κλιματικές αλλαγές του πλανήτη, αλλά και η Συνθήκη που καθιέρωνε τη δημιουργία του Διεθνούς Δικαστηρίου Εγκλημάτων. Η τελευταία Συνθήκη η οποία είχε υπογραφεί

αρχικά από την Κυβέρνηση Clinton, επί Κυβέρνησης Bush οι Η.Π.Α απεχώρησαν από τη Συμφωνία και ξεκίνησαν μία εκστρατεία πίεσης προς άλλες χώρες να αποχωρίσουν και αυτές από τη Συμφωνία. Ταυτόχρονα η κυβέρνηση θέσπισε ένα Νόμο που παραχωρούσε τη δυνατότητα στον Πρόεδρο να εισβάλλει σε οποιαδήποτε χώρα η οποία συλλάμβανε Αμερικανό στρατιώτη στο έδαφός της.

Οι στρατιώτες της Αυτοκρατορίας δεν υπάγονταν στα νομικά πλαίσια των κυρίαρχων κρατών. Ουσιαστικά το δόγμα Bush επιχειρούσε να καθιερώσει με τη χρήση βίας μία παγκόσμια νέα τάξη πραγμάτων. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του απεσταλμένου του Προέδρου Bush στα Ηνωμένα Έθνη, John Bolton. Συγκεκριμένα ανέφερε: «Είναι πολύ μεγάλο λάθος το να δίνουμε οποιαδήποτε αξία στο διεθνές δίκαιο, ακόμα και αν φαίνεται να είναι στα πλαίσια των βραχυπρόθεσμων εθνικών μας συμφερόντων, καθώς μακροπρόθεσμα ο στόχος αυτών που διακηρύττουν πώς το διεθνές δίκαιο είναι κάτι σημαντικό είναι η παρεμπόδιση της αποστολής των Η.Π.Α.».¹⁹

Μία ακόμη πιο τρομακτική άποψη εκφράστηκε μέσα από ένα έγγραφο του Υπουργείου Άμυνας με τίτλο « Εθνική Στρατηγική Άμυνας Των Η.Π.Α.» . Το έγγραφο μεταξύ άλλων σημειώνει: «Η ισχύς μας ως έθνος θα συνεχίσει να προκαλείται από αυτούς που εφαρμόζουν μία στρατηγική των αδυνάτων η οποία ενσαρκώνεται μέσα από διεθνή fora, δικαστική διαδικασία και τρομοκρατία».

Όσο περίεργο και αν ακούγεται, αυτός ο παραλληλισμός και η συγχώνευση της δικαστικής διαδικασίας και της τρομοκρατίας ως απειλής της αμερικανικής ισχύος, στην πραγματικότητα εξέφραζε τη θεμελιώδη λογική του νέου δόγματος Bush. Η φύση του Δικαίου προϋποθέτει ίδια πρότυπα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Αντίθετα η φύση της αυτοκρατορίας προϋποθέτει διαφορετικά πρότυπα για τα εμπλεκόμενα μέρη, ένα πρότυπο για την αυτοκρατορική δύναμη που προϋποθέτει αδιαμφισβήτητη ισχύ, και ένα

---

¹⁹ JONATHAN SCHELL, THE SEVENTH DECADE The New Shape of Nuclear Danger, Metropolitan Books , New York 2007

πρότυπο για τους «υπηκόους». Τα διαφορετικά πρότυπα παρατηρούνται σε όλες της μορφές επιβολής ισχύος με βία. Αυτοί που κρατούν το ξίφος υπαγορεύουν και ορίζουν τον νόμο αλλά δεν υπάγονται σε αυτόν, ενώ αυτοί που ζουν με το φόβο του σπαθιού είναι αναγκασμένοι να υπακούουν το νόμο αλλά δεν μπορούν να πάρουν μέρος στη διαδικασία θέσπισής του.

Η επιλογή ανάμεσα στην ισχύ του νόμου και στον νόμο της ισχύος αποτελούσε πάντα ένα θεμελιώδες ερώτημα στην ιστορία των πολιτικών επιστημών. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση Bush επέλεξε τον νόμο της ισχύος ως την κύρια αρχή τόσο για την εξωτερική πολιτική γενικότερα, όσο και για την πυρηνική πολιτική μη εξάπλωσης συγκεκριμένα.

B. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ 11^{ΗΣ} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Η επίθεση της Al Qaeda στους δίδυμους πύργους την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 έκανε τους Αμερικανούς να συνειδητοποιήσουν πόσο ευάλωτοι είναι σε ένα τρομοκρατικό χτύπημα. Η άποψη πολλών σκεπτικιστών πως κανείς δεν είχε λόγο να σκοτώσει χιλιάδες Αμερικανούς αποκαθλώθηκε. Και εμφανίστηκε στο προσκήνιο ο φόβος ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος.

Μέσα από το πρίσμα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση Bush κατέληξε πως το υπάρχον διεθνές σύστημα και η δομή του άφηνε εκτεθειμένη την Αμερική απέναντι σε καταστροφικές τρομοκρατικές επιθέσεις. Παρά την αναμφισβήτητη στρατιωτική, πολιτική και οικονομική ισχύ των Η.Π.Α. μία ομάδα τρομοκρατών μπόρεσαν να καταφέρουν το υπέρτατο τρομοκρατικό χτύπημα στην ιστορία της ανθρωπότητας. Και η απουσία δομικών αλλαγών στο διεθνές σύστημα ασφαλείας μπορούσε να οδηγήσει σε αυτό που ο Πρόεδρος Bush αποκάλεσε «το χειρότερο εφιάλη»²⁰ : Μία τρομοκρατική πυρηνική επίθεση που θα έκανε το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου να μοιάζει ασήμαντο.

ΚΥΡΗΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εννιά ημέρες μετά από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους και στο Πεντάγωνο, ο Πρόεδρος Bush διακήρυξε επίσημα τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Σε μία κοινή συνεδρίαση με το Κογκρέσο ο Bush δήλωσε: «Οι εχθροί της ελευθερίας διέπραξαν μία πράξη πολέμου εναντίον της χώρας μας»²¹. Η επιλογή των χαρακτηρισμών του Προέδρου φανέρωσε μία ραγδαία αλλαγή από τη γλώσσα της επιβολής του νόμου στη

---

²⁰ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York, 2005

²¹ George W. Bush, address to a joint Session of Congress, 20 September 2001, www.cnn.com

γλώσσα του πολέμου. Επίσης, ο Πρόεδρος Bush ανέφερε πως ο πόλεμος δεν αφορούσε μόνο τους υπαιτίους της επίθεσης της 11 Σεπτεμβρίου αλλά όλες τις τρομοκρατικές οργανώσεις ανά την υφήλιο. «Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας ξεκινά από την Al Qaeda αλλά δεν σταματάει εκεί. Δεν θα σταματήσει ωστόσο κάθε τρομοκρατική οργάνωση στον κόσμο ανακαλυφθεί και κατατροπωθεί».

Η νέα αυτή εκστρατεία θα απαιτούσε όλες τις στρατιωτικές πηγές των Η.Π.Α. αλλά και των συμμάχων τους ανά τον κόσμο. Η επιλογή της ουδέτερης στάσης δεν υπήρξε για καμία χώρα ως επιλογή. «Κάθε κράτος σε κάθε περιοχή του πλανήτη πρέπει να κάνει μία επιλογή. Η είστε μαζί μας ή εναντίον μας»²². Αυτά ήταν τα πιο χαρακτηριστικά λόγια του Προέδρου.

Παρά την ενόχληση που προκάλεσαν ορισμένα από τα λόγια του Προέδρου Bush, η αντίδραση της διεθνούς κοινής γνώμης ήταν ιδιαίτερα θετική. Η παγκόσμια συμπάθεια που προκάλεσαν τα θύματα των τρομοκρατικών επιθέσεων οδήγησαν πολλές κυβερνήσεις σε δηλώσεις του τύπου «Είμαστε όλοι Αμερικάνοι». Ταυτόχρονα μία εβδομάδα μετά τις δηλώσεις Bush το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ψήφισε την Απόφαση 1873 η οποία περιελάμβανε την υποχρέωση των κρατών μελών να λάβουν μέτρα κατά της περίθαλψης όλων των τρομοκρατικών οργανώσεων καθώς και τη συνεργασία με όλα τα συμβαλλόμενα κράτη για την αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών.

ΔΟΓΜΑ BUSH

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που εξήγγειλε ο Πρόεδρος Bush καθώς και οι έννοιες που χρησιμοποίησε καθιέρωσαν ένα νέο δόγμα εξωτερικής πολιτικής το λεγόμενο και δόγμα Bush. «Από σήμερα όποιο κράτος συνεχίζει να υποθάλλει ή υποστηρίζει την τρομοκρατία θα αντιμετωπίζεται από τις Η.Π.Α. ως εχθρικό καθεστώς». Αυτή ήταν η χαρακτηριστικότερη δήλωση του Προέδρου Bush.

---

²² George W. Bush, address to a joint Session of Congress www.cnn.com

Το δόγμα Bush ανακάλεσε την εθνική κυριαρχία των κρατών που εκτός των άλλων τους επέτρεπε να προσφέρουν καταφύγιο σε τρομοκράτες. Η εθνική κυριαρχία, από την καθιέρωσή με τη Συνθήκη της Βεσφαλίας το 1848, αποτέλεσε έναν από τους κεντρικούς πυλώνες του Διεθνούς Συστήματος και καθιέρωσε τα κράτη ως κύριους δρώντες στις διεθνείς υποθέσεις. Αυτή η αρχή επικυρώθηκε και από τα Ηνωμένα Έθνη 300 χρόνια αργότερα και εκφράστηκε ως «μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών». Μέχρι την 11^η Σεπτεμβρίου κανένα κράτος δεν την είχε παραβιάσει τόσο απροκάλυπτα. Ακόμα και το 1994 στην περίπτωση της γενοκτονίας της Ρουάντας με τον τρομερό εμφύλιο μεταξύ των φυλών Χούτου και Τούτσι, ούτε τα Ηνωμένα Έθνη μπόρεσαν να παρέμβουν επειδή θεωρήθηκε ως εσωτερικό ζήτημα της Ρουάντας. Κάτι που βέβαια δεν έγινε στα τέλη της δεκαετίας του 90' όταν οι Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ παρενέβησαν στα εσωτερικά της Πρώην Ενωμένης Γιουγκοσλαβίας για να εμποδίσουν την εθνοκάθαρση που έλαβε χώρα²³. Όμως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση Bush διακήρυξε για πρώτη φορά πως η αρχή της εθνικής κυριαρχίας εναντιώνονταν στην εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. άρα δεν την αποδέχονταν. Και αυτό φάνηκε από την εισβολή στο Αφγανιστάν.

Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν αποτέλεσε το πρώτο δείγμα του δόγματος Bush καθώς και την πρώτη επιθετική ενέργεια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Η εισβολή στο Αφγανιστάν είχε ένα σαφέστατο στρατιωτικό στόχο. Την ανατροπή της κυβέρνησης των Ταλιμπάν, την αντικατάστασή τους από ένα μοντέλο διακυβέρνησης δυτικού τύπου καθώς και την σύλληψη και εξάλειψη όσων περισσότερων μελών της Al Qaeda ήταν δυνατόν. Ταυτόχρονα όμως αποτέλεσε και προπομπό της νέας εξωτερικής πολιτικής δηλαδή την επίδειξη της αναμφισβήτητης στρατιωτικής κυριαρχίας των Η.Π.Α. Η ταχύτητα και η αποδοτικότητα με την οποία έδρασαν οι Η.Π.Α. και κατάφεραν την πτώση των Ταλιμπάν, εκπλήρωσε τους δύο αυτούς στόχους.

---

²³ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

ΚΑΘΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ

Παρά την τρομακτική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στους Δίδυμους Πύργους, η κυβέρνηση Bush διείδε πιθανότητα για ακόμα χειρότερες τρομοκρατικές επιθέσεις στο μέλλον. Ο λανθασμένος συναγερμός της 9^{ης} Οκτωβρίου 2001 για μία πυρηνική βόμβα στη Νέα Υόρκη καθώς και η επανεξέταση των στοιχείων που προέκυψαν από την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οδήγησαν την κυβέρνηση και τους συμβούλους της στην προοπτική του πυρηνικού κινδύνου. Η κυβέρνηση οριοθέτησε τον κίνδυνο της πυρηνικής τρομοκρατίας ως «η πιο καταστροφική τεχνολογία του κόσμου, στα χέρια των πιο επικίνδυνων ανθρώπων του κόσμου».²⁴

Σε όλη τη σύγχρονη ιστορία μόνο κράτη είχαν τη δυνατότητα να σκοτώσουν πολίτες άλλων κρατών σε μία τόσο μεγάλη κλίμακα. Όμως την 11^η Σεπτεμβρίου, σε μία επιχείρηση που κόστισε λιγότερο από 500000 δολάρια μία μη κυβερνητική τρομοκρατική οργάνωση κατάφερε το πιο θανατηφόρο χτύπημα σε αμερικανικό έδαφος που κανένα άλλο κράτος δεν είχε καταφέρει στην ιστορία των Η.Π.Α.

Οι εμπειρογνώμονες της εθνικής ασφάλειας συμφωνούν πως η πυρηνική τρομοκρατία είναι η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζουν οι Η.Π.Α. σήμερα. Όπως σημειώνει ο Robert Kagan, «η αιτιώδης σχέση μεταξύ τρομοκρατίας και όπλων μαζικής τρομοκρατίας αποτελεί το νέο θεωρητικό υπόδειγμα της εξωτερικής πολιτικής στη μετά την 11^η Σεπτεμβρίου εποχή. Η δήλωση του Προέδρου Bush πως «η σημαντικότερη προτεραιότητα της χώρας είναι η παρεμπόδιση των τρομοκρατών να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής» έγινε αποδεκτή και από το Δημοκρατικό κόμμα και από το Ρεπουμπλικανικό. Όμως οι επιπτώσεις από μία τόσο μεγάλη αλλαγή στην πολιτική εθνικής ασφαλείας και στη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων είναι πολλές και πρωτόγνωρες. Η συνειδητοποίηση πως η αιτιώδης σχέση μεταξύ τρομοκρατών και πυρηνικών όπλων αποτελεί το μεγαλύτερο κίνδυνο για τις

---

²⁴ George W. Bush address to "National Security Strategy of U.S.A." www.cbs.com

Η.Π.Α. προκάλεσε δομικές αλλαγές στη στρατηγική των πυρηνικών όπλων. Μέχρι την έλευση της πυρηνικής εποχής ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τις Η.Π.Α. προερχόταν από άλλα κράτη, κυρίως εξοπλισμένα με πυρηνικά όπλα, όπως η πρώην Σοβιετική Ένωση. Αν και ο κίνδυνος δεν μπορούμε να πούμε πως εξαλείφθηκε, με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ελαχιστοποιήθηκε. Και εκτός από αυτό, ακόμα και κατά τις πιο επικίνδυνες περιόδους του Ψυχρού Πολέμου, εάν ένα κράτος επιτίθονταν με πυρηνικά στις Η.Π.Α., ήξερε πως η απάντηση των Η.Π.Α. θα ήταν σφοδρή και άμεση και θα οδηγούνταν στην καταστροφή. Για πολλές δεκαετίες η ενδεχόμενη καταστροφή και των δύο στρατοπέδων δημιούργησε μία πυρηνική αποτροπή άρα και σταθερότητα μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων.

Οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου άλλαξαν δραστικά το ζήτημα των πυρηνικών όπλων. Τη δεκαετία του 90' τα νέα πυρηνικά κράτη αντιμετωπίζονταν ως απειλή γιατί υπήρχε ο φόβος πως θα εξαπέλυαν μία πυρηνική επίθεση εναντίον των εχθρών τους και θα προκαλούσαν ένα πυρηνικό πόλεμο. Σήμερα ο μεγαλύτερος φόβος είναι να προμηθεύσουν πυρηνικά όπλα και τεχνογνωσία σε τρομοκράτες. Σήμερα η πρώτη προτεραιότητα της μη διασποράς των πυρηνικών όπλων είναι η παρεμπόδιση μη κρατικών δρώντων να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα ειδικά από νέα πυρηνικά κράτη όπως το Πακιστάν, ή επίδοξα πυρηνικά κράτη όπως η Βόρειος Κορέα και το Ιράν. Ένας ακόμη περίπλοκος παράγοντας είναι πως οι στρατιές των ισλαμιστών τρομοκρατών είναι ανεπηρέαστοι από το φόβο του θανάτου και έτσι αυτόματα η λύση της αποτροπής δεν υφίσταται. Και εκτός αυτού οι τρομοκράτες δεν έχουν διεύθυνση. Την επομένη ενός υποθετικού πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος, οι ηγέτες του πληγέντος κράτους δεν θα ξέρουν ούτε από πού προήρθε το χτύπημα αλλά ούτε και πού μπορούν να απαντήσουν.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Αφού ο Πρόεδρος και οι σύμβουλοί του οριοθέτησαν τον κίνδυνο μελέτησαν τον τρόπο ώστε να καταρτίσουν την δέουσα στρατηγική για ένα σχέδιο αντίδρασης. Σε αυτό το πλαίσιο αποφασίστηκε η στρατηγική που εμπεριείχε

τρία βασικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο αφορούσε την παγίωση της επιθετικής στρατηγικής απέναντι στους τρομοκράτες. Όπως ο Πρόεδρος Bush δήλωσε: «Το μάθημα που έμαθε η χώρα από την 11^η Σεπτεμβρίου είναι πως ο μόνος τρόπος να νικήσεις τους τρομοκράτες είναι να τους επιτεθείς»²⁵. Το δεύτερο χαρακτηριστικό αφορούσε την επιλογή της κυβέρνησης να συγκρουστεί ανοιχτά με αυτό που αποκαλούσε «ο άξονας του κακού», δηλαδή τη Βόρειο Κορέα, το Ιράκ και το Ιράν απειλώντας τα παράλληλα με αλλαγή καθεστώτος. Το τρίτο χαρακτηριστικό και το πιο αμφιλεγόμενο ήταν η επιβολή ενός δόγματος «πρόληψης» σύμφωνα με το οποίο οι Η.Π.Α. είχαν το δικαίωμα προληπτικής επίθεσης στους εχθρούς τους εάν υπήρχε υποψία πως σχεδιάζουν επίθεση εναντίον τους.

Οι Η.Π.Α. νομιμοποίησαν τα δύο τελευταία χαρακτηριστικά με το επιχείρημα της πρόληψης ενός νέου καταστροφικού τρομοκρατικού χτυπήματος στο έδαφός τους. Ιδιαίτερα για το ζήτημα της Βορείου Κορέας, του Ιράκ και του Ιράν ο Πρόεδρος Bush δήλωσε πως «κράτη σαν αυτά και οι τρομοκράτες σύμμαχοί τους, σχηματίζουν έναν άξονα του κακού με στόχο να απειλήσουν την παγκόσμια ειρήνη. Με το να επιζητούν όπλα μαζικής καταστροφής αποτελούν ένα τεράστιο κίνδυνο καθώς μπορούν να εφοδιάσουν με τέτοια όπλα τρομοκρατικές οργανώσεις».

Οι Η.Π.Α. στην προσπάθεια συγκρότησης μίας συγκεκριμένης στρατηγικής για την αντιμετώπιση της πυρηνικής τρομοκρατίας έκαναν κάποια βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση. Αρχικά οριοθέτησαν σωστά τον κίνδυνο και τον εχθρό, δηλαδή τα όπλα μαζικής καταστροφής στα χέρια τρομοκρατών. Στη συνέχεια αντιλήφθηκαν πως ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας θα στεφόταν με επιτυχία μόνο εάν οι Η.Π.Α. αναλάμβαναν πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτόν. Επίσης διακήρυξαν την πρόθεση να χρησιμοποιήσουν όλο το εύρος της πολεμικής μηχανής των Η.Π.Α. για να πατάξουν την τρομοκρατία κάτι που θα γινόταν για πρώτη φορά στην ιστορία. Και τέλος έδειξαν πως είχαν

---

²⁵ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

αποφασίσει να αναθεωρήσουν ψυχροπολεμικές πολιτικές όπως αυτές της αποτροπής και του καταναγκασμού καθώς στη νέα τάξη πραγμάτων που είχε επιφέρει η 11^η Σεπτεμβρίου δεν είχαν καμία απολύτως ισχύ. Η αποτροπή η οποία αποθάρρυνε άλλα κράτη από ένα πυρηνικό χτύπημα στις Η.Π.Α. λόγω της σίγουρης απάντησης και της επικείμενης καταστροφής τους, δεν είχε καμία πρακτική εφαρμογή απέναντι σε μη κρατικούς τρομοκράτες οι οποίοι δεν φοβούνταν το θάνατο. Έτσι οι Η.Π.Α. αντιλήφθηκαν πως η καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας απαιτούσε εντελώς διαφορετικές στρατηγικές από αυτές που χρησιμοποιούνταν μέχρι στιγμής απέναντι σε εχθρικά πυρηνικά κράτη.

Εκτός όμως από τα ομολογουμένως σωστά βήματα των Η.Π.Α., παρατηρήθηκαν και κάποιες παραλείψεις οι οποίες πιθανών να αποβούν μοιραίες στον πόλεμο κατά της πυρηνικής τρομοκρατίας.

Η σημαντικότερη ήταν η προστασία των μέσων με τα οποία οι τρομοκράτες μπορούσαν να επιτύχουν ένα πυρηνικό χτύπημα. Τα πυρηνικά υλικά. Η χρηματοδότηση για την οργάνωση Nunn – Lugar η οποία ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο και την προστασία πυρηνικών υλικών στη Ρωσία, παρέμεινε στα ίδια αν όχι σε χαμηλότερα επίπεδα με την πριν την 11^η Σεπτεμβρίου εποχή²⁶. Παρά τις διακηρύξεις της κυβέρνησης Bush για οργανωμένη στρατηγική κατά της πυρηνικής τρομοκρατίας, η στρατηγική για την παρεμπόδιση των τρομοκρατών να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα και υλικά δεν είχε καμία αλλαγή από την πριν την 11^η Σεπτεμβρίου κατάσταση. Ήταν δηλαδή ανύπαρκτη.

Δυστυχώς, η κυβέρνηση Bush απέτυχε να κηρύξει ουσιαστικά τον πόλεμο στην πυρηνική τρομοκρατία. Σήμερα επτά χρόνια μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις οι Η.Π.Α. δεν είναι ασφαλέστερες απέναντι σε μία νέα τρομοκρατική επίθεση. Και ο κύριος λόγος για αυτό είναι ένας: Η εισβολή στο Ιράκ.

---

²⁶ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Η εισβολή στο Ιράκ, εκτός από το γεγονός πως τα επιχειρήματα της πραγματοποίησής της καταρρίφθηκαν όλα, απέτυχε τόσο στρατηγικά όσο και σε σχέση με τους στόχους που η ίδια η κυβέρνηση Bush είχε θέσει πριν την πραγματοποίησή της.

Σε διάστημα λιγότερο των δύο μηνών από την πτώση της κυβέρνησης της Καμπούλ, η κεντρική διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων των Η.Π.Α., η οποία διεξήγαγε ταυτόχρονα επιχειρήσεις και στο Αφγανιστάν αλλά και στο Ιράκ, παραπονέθηκε πως το Πεντάγωνο διέταξε τη μετακίνηση ειδικών στρατιωτικών μονάδων από το Αφγανιστάν στο Ιράκ. Η κίνηση αυτή δυσκόλεψε την προσπάθεια της καταδίωξης της Al Qaeda στο Αφγανιστάν. Συγκεκριμένα περισσότεροι από τριακόσιοι κομάντος από την ειδική αραβόφωνη μονάδα των Η.Π.Α. μεταφέρθηκαν από το Αφγανιστάν στο Ιράκ το Φεβρουάριο του 2003 και αντικαταστάθηκαν από μία μονάδα ειδική σε αποστολές στη Νότιο Αμερική. Ως αποτέλεσμα πολλοί αραβικοί σύνδεσμοι που παρείχαν πληροφόρηση για μέλη της Al Qaeda χάθηκαν. Επίσης, αυτόματα ειδικά μη επανδρωμένα αεροσκάφη της αμερικανικής αεροπορίας τα οποία το Νοέμβριο του 2002 είχαν εντοπίσει και σκοτώσει ένα από τα ηγετικά στελέχη της Al Qaeda στην Υεμένη, μεταφέρθηκαν στο Ιράκ.

Με το να ρίξουν όλο το βάρος των επιχειρήσεων στο Ιράκ, οι Η.Π.Α. παραμέλησαν κινδύνους υψηλής προτεραιότητας για την εθνική τους ασφάλεια. Η Βόρεια Κορέα και το Ιράν βρήκαν την ευκαιρία να προωθήσουν τις πυρηνικές τους φιλοδοξίες καθώς η προσοχή των Η.Π.Α. ήταν στραμμένη στο Ιράκ. Η Al Qaeda και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις είχαν το χρόνο να ανασυνταχθούν καθώς ο πόλεμος στο Αφγανιστάν τους είχε πλήξει σε πολύ μεγάλο βαθμό. Επίσης το Πακιστάν μπορούσε ανενόχλητο να συνεχίσει την πώληση πυρηνικών υλικών και τεχνογνωσίας σε κράτη αλλά και σε τρομοκρατικές οργανώσεις.

Την επομένη της 11^{ης} Σεπτεμβρίου αντικειμενικοί παρατηρητές χαρακτήρισαν τη Βόρεια Κορέα μία μεγαλύτερη πιθανή απειλή σε σχέση με το Ιράκ. Εκείνη την περίοδο, η αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών

θεωρούσαν πως η Βόρεια Κορέα είχε στην κατοχή της μία ή και ίσως δύο πυρηνικές βόμβες. Το φθινόπωρο του 2002 η Βόρεια Κορέα επίσημα ανακοίνωσε πως θα έθετε σε εφαρμογή σχέδιο για την κατασκευή περισσότερων πυρηνικών όπλων την ώρα που το ενδιαφέρον των Η.Π.Α. ήταν στραμμένο στο Ιράκ. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση Bush σχολίασε το περιστατικό αναφέροντας πως δεν υπάρχει κρίση.

Στην ετήσια έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών για την τρομοκρατία, το Ιράν καταλαμβάνει την πρώτη θέση ως το «πιο ενεργό κράτος υπόθαλψης της τρομοκρατίας».²⁷ Η ολοκληρωτική ενασχόληση των Η.Π.Α. με το Ιράκ έδωσε τη δυνατότητα στο Ιράν να επιταχύνει τα μυστικά προγράμματά του για εμπλουτισμό ουρανίου και επεξεργασίας πλουτωνίου στην αναζήτησή του για πυρηνικά όπλα.

Η επιδίωξη του πολέμου στο Ιράκ από τις Η.Π.Α. υπονόμωσε τη σχέση τους με παραδοσιακούς συμμάχους, οι οποίοι θα ήταν απαραίτητοι στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Σαν αποτέλεσμα οι στρατηγικές συμμαχίες των Η.Π.Α. βρίσκονται σήμερα σε χειρότερο σημείο από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Παραδείγματος χάρη, η Ευρώπη, ο δεύτερος πυλώνας της ατλαντικής συμμαχίας, ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος και μία περιοχή που μοιράζεται τις ίδιες αξίες με τις Η.Π.Α., αντιμετώπισε τις κινήσεις της κυβέρνησης Bush με πολλή μεγάλη καχυποψία. Σε μία έρευνα που έγινε σε πολίτες και των δεκαπέντε χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα αποτελέσματά της προκάλεσαν μεγάλη απογοήτευση και σκεπτικισμό στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Στην ερώτηση «ποια κράτη απειλούν την παγκόσμια ειρήνη σήμερα», οι πολίτες σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες τοποθέτησαν τις Η.Π.Α. στην πρώτη θέση μαζί με τη Βόρεια Κορέα και το Ιράν.²⁸ Επίσης σε έρευνα που έγινε στη Γερμανία και στην Γαλλία, εννιά στους δέκα πολίτες πιστεύουν πως η αμερικανική μονομέρεια στη λήψη αποφάσεων αποτελεί τον κυριότερο

---

²⁷ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

²⁸ European Commission, "Iraq and Peace in the World" November 2003

κίνδυνο για την παγκόσμια ειρήνη την επόμενη δεκαετία. Αλλά και στην Αγγλία και στην Πολωνία, δύο χώρες με τη μεγαλύτερη δημοτικότητα των Η.Π.Α., δύο στους τρεις πολίτες πιστεύουν ακριβώς τι ίδιο.

Αλλά και στο μουσουλμανικό κόσμο τα πράγματα δεν ήταν καλύτερα. Στην Ινδονησία, τη χώρα με το μεγαλύτερο μουσουλμανικό πληθυσμό και με ένα ισχυρό υπόβαθρο κατά της τρομοκρατίας, η αμερικανική δημοτικότητα βούτηξε από το 61% που ήταν το 2002, στο 15% το 2003.²⁹ Ένα χρόνο μετά την εισβολή στο Ιράκ, η πλειοψηφία μουσουλμάνων πολιτών σε χώρες όπως το Πακιστάν, η Ιορδανία, η Τουρκία και το Μαρόκο βρήκαν τα επιχειρήματα των Η.Π.Α. ύποπτα και θεώρησαν πως η αντίδραση των Η.Π.Α. ήταν δυσανάλογη με το μέγεθος της απειλής. Σε ερώτηση μάλιστα για το ποιόν εμπιστεύονται ότι ενεργεί σωστά για τα διεθνή δρώμενα, η πλειοψηφία απάντησε πως εμπιστεύεται τον Osama bin Laden σε σχέση με τον Πρόεδρο Bush.

Η ειρωνεία ήταν πως ο πόλεμος στο Ιράκ τεκμηρίωσε τα λεγόμενα του Bin Laden πως «οι Χριστιανοί σταυροφόροι ξεκινούσαν μία εκστρατεία και έναν πόλεμο πολιτισμών εναντίον όλων των Μουσουλμάνων ανά τον κόσμο». Μουσουλμάνοι ανά τον κόσμο εξέφραζαν φόβους πως αποτελούσαν στόχο των Η.Π.Α. λόγω της θρησκείας τους. Ο πρώην αξιωματούχος του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας των Η.Π.Α. Richard Clarke, έκανε μία δήλωση που αντανάκλασε πλήρως τα αισθήματα των μουσουλμανικών πληθυσμών ανά τον κόσμο: «Ο Osama bin Laden δήλωνε τόσα χρόνια πως οι Η.Π.Α. θέλουν να εισβάλουν σε μία αραβική χώρα πλούσια σε πετρέλαιο και να την καταλάβουν. Τι κάναμε εμείς λοιπόν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου; Εισβάλλαμε και καταλάβαμε μία πλούσια σε πετρέλαιο αραβική χώρα που δεν μας απειλούσε. Με άλλα λόγια επιβεβαιώσαμε πλήρως την προπαγάνδα του Osama bin Laden».

---

²⁹ Raw Research Center, "Views of A Changing World" November 2003 και Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York, 2005

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Οι ισχυρισμοί των Η.Π.Α. πως ο Saddam Hussein είχε μυστικά προγράμματα κατασκευής όπλων μαζικής καταστροφής, ήταν πέρα για πέρα ανακριβείς. Αυτό φαίνεται και από τις δηλώσεις πολλών αξιωματούχων των Η.Π.Α. πριν, κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά το τέλος της εισβολής.

Σε μία ομιλία σε Βετεράνους στρατιώτες τον Αύγουστο του 2002, ο Αντιπρόεδρος Dick Cheney δήλωσε: «Πολλοί από εμάς είναι πεπεισμένοι πως ο Saddam Hussein θα έχει όπλα μαζικής καταστροφής πολύ σύντομα»³⁰. Δύο μήνες νωρίτερα ο Πρόεδρος Bush είχε δηλώσει πως «τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι το Ιράκ ανακατασκευάζει τις πυρηνικές του εγκαταστάσεις».³¹ Μερικές ημέρες πριν την έναρξη του πολέμου ο Cheney δήλωσε πως «Ο Saddam Hussein έχει ήδη ανακατασκευάσει το πυρηνικό του πρόγραμμα».³² Όμως όπως δήλωσε ο επικεφαλής της έρευνας για όπλα μαζικής καταστροφής στο Ιράκ, David Kay, τον Οκτώβριο του 2003, «δεν υπάρχουν στοιχεία πως το Ιράκ έχει κάνει οποιαδήποτε πρόοδο από το 1998 για να δημιουργήσει όπλα μαζικής καταστροφής».³³

Μετά το φιάσκο της έρευνας για πυρηνικά στο Ιράκ, η κυβέρνηση προσπάθησε να αποδείξει πως ποτέ δεν είχε δηλώσει πως ο κίνδυνος κατασκευής πυρηνικών όπλων ήταν άμεσος. Όμως Παρόλα αυτά μπορούν να βρεθούν αμέτρητες δηλώσεις τόσο κυβερνητικών αξιωματούχων όσο και του ίδιου του Προέδρου Bush για την αμεσότητα του κινδύνου. Χαρακτηριστικότερη όλων η δήλωση του Προέδρου Bush πως «κάθε μέρα

³⁰ Dick Cheney, speech to Veterans Of Foreign Wars, 26 August 2002, www.cbs.com

³¹ George W. Bush Speech on Iraq, Cincinnati, Ohio, 7 October 2002, www.cbs.com

³² Ομοίως με υποσημείωση 28

³³ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

που περνάει μπορεί να είναι αυτή όπου το καθεστώς του Ιράκ προμήθευσε με όπλα μαζικής καταστροφής στους τρομοκράτες συμμάχους του». ³⁴

Οι μυστικές υπηρεσίες των Η.Π.Α. διαφώνησαν πλήρως με τα λεγόμενα του Προέδρου και των αξιωματούχων του. Η υπηρεσία που εκτίμησε την κατάσταση στο Ιράκ τον Οκτώβριο του 2002, ανέφερε έγγραφα πως η πιθανότητα επίθεσης του Ιράκ εναντίον των Η.Π.Α. με όπλα μαζικής καταστροφής ήταν πολύ χαμηλή. Αντίθετα, ένα γινόταν αντιληπτό στον Saddam Hussein πως οι Η.Π.Α. ετοιμάζονταν να τον οδηγήσουν στην έκπτωση του αξιώματός του, τότε η πιθανότητα επίθεσης με όπλα μαζικής καταστροφής γινόταν αυτόματα υψηλή. Και η κυβέρνηση επέλεξε για να εμποδίσει μία επίθεση της οποίας η πιθανότητα ήταν χαμηλή να πράξει όλα εκείνα που αυτόματα αύξαναν την πιθανότητα επίθεσης. Η ίδια υπηρεσία στην επίσημη έκθεσή της υποστήριξε πως το Ιράκ πιθανώς θα αποκτούσε όπλα μαζικής καταστροφής στο τέλος της δεκαετίας. Και συμπέρανε πως χωρίς τη δυνατότητα απόκτησης σχάσιμου υλικού, το Ιράκ δεν θα μπορούσε να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα.

Συμπερασματικά καταλήγουμε πως ενώ η κυβέρνηση Bush σωστά οριοθέτησε τον κίνδυνο της πυρηνικής τρομοκρατίας δεν κατάφερε να καταστρώσει σωστά μία στρατηγική έτσι ώστε να την αντιμετωπίσει. Οι ακρότητες της κυβέρνησης των Η.Π.Α. σε σχέση με το Ιράκ έπληξε σημαντικά την εμπιστοσύνη των ξένων κυβερνήσεων αλλά και των πολιτών ενώ ταυτόχρονα δημιούργησε αμφιβολίες για την αξιοπιστία του Προέδρου Bush. Προβάλλοντας τους φόβους εξαιτίας των υποτιθέμενων πυρηνικών όπλων του Ιράκ οι οποίοι στην πορεία καταρρίφθηκαν, η κυβέρνηση Bush έκανε πολλούς ανθρώπους και στο εσωτερικό των Η.Π.Α. αλλά και στο εξωτερικό να παραβλέψουν τον πραγματικό και ανερχόμενο κίνδυνο της πυρηνικής διασποράς και της πυρηνικής τρομοκρατίας.

---

³⁴ George W. Bush, remarks in the Rose Garden, White House, 26 September, 2002 και The Atomic Bazaar, William Langewiesche, 2007

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Το ζήτημα της διασποράς των πυρηνικών όπλων είναι ένα ζήτημα το οποίο τέθηκε πολύ πριν την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001. Από την εμφάνιση των πυρηνικών όπλων κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου πολλές χώρες προσπάθησαν να αποκτήσουν το υπέρτατο καταστροφικό όπλο. Οι Μεγάλες Δυνάμεις προσπάθησαν να διατηρήσουν το προνόμιο των πυρηνικών όπλων μέσα από διεθνείς οργανισμούς και συνθήκες-όπως η Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών-, αλλά και μέσα από πολιτικές όπως το δόγμα της μη εξάπλωσης των πυρηνικών που εφάρμοσαν και εφαρμόζουν οι Η.Π.Α.

Τα πυρηνικά όπλα είναι επαναστατικά υπό καθαρά στρατιωτική έννοια, απλώς γιατί μπορούν να προκαλέσουν άνευ προηγουμένου επίπεδα καταστροφής σε σύντομο χρονικό διάστημα. Αυτό είναι κάτι για το οποίο συμφωνούν όλοι. Παρόλα αυτά, μικρή συμφωνία υπάρχει ως προς το πώς τα πυρηνικά επηρεάζουν τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των χωρών και ειδικότερα την ισορροπία ισχύος. Ορισμένοι υποστηρίζουν πως τα πυρηνικά όπλα εξαλείφουν τον ανταγωνισμό ασφαλείας μεταξύ των κρατών, καθώς τα κράτη που είναι εξοπλισμένα με πυρηνικά όπλα δεν θα τολμήσουν να επιτεθούν το ένα στο άλλο υπό τον φόβο της εξολόθρευσης. Όμως κάποιοι άλλοι διατυπώνουν το αντίθετο επιχείρημα: επειδή τα πυρηνικά όπλα είναι τρομερά καταστροφικά, κανένας ορθολογικός ηγέτης δεν θα τα χρησιμοποιούσε ποτέ, ακόμα και σε κατάσταση αυτοάμυνας. Έτσι, τα πυρηνικά όπλα δεν μειώνουν με κανένα σημαντικό τρόπο τον ανταγωνισμό ασφαλείας και η ισορροπία της συμβατικής στρατιωτικής ισχύος εξακολουθεί να έχει μεγάλη σημασία.³⁵

Έτσι έχει προκύψει ένας μεγάλος διάλογος και μία επιστημονική αντιπαράθεση για το εάν η διασπορά των πυρηνικών όπλων θα ωφελήσει τον

---

³⁵ John J. Mearsheimer, THE TRAGEDY OF GREAT POWER POLITICS, W.W.Norton & Company, 2002

πλανήτη και την ασφάλεια ή θα οδηγήσει σε ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα και στο τέλος του πολιτισμού όπως τον γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Ο κύριος εκφραστής και υπέρμαχος της πρώτης άποψης είναι ο Kenneth Waltz, επίκουρος καθηγητής πολιτικών επιστημών στο Πανεπιστήμιο Columbia των Η.Π.Α., ενώ της δεύτερης ο Scot Sagan, καθηγητής πολιτικής επιστήμης στο Πανεπιστήμιο του Stanford.³⁶ Οι απόψεις και των δύο θα παρατεθούν έτσι ώστε να βγουν τα απαραίτητα συμπεράσματα σχετικά με τον κίνδυνο της πυρηνικής διασποράς.

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ (MORE MAY BE BETTER) KENNETH WALTZ

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΒΟΗΘΕΙΑΣ

Τα πυρηνικά όπλα εμφανίστηκαν το 1945. Από τότε ο κόσμος έχει περάσει τα περισσότερα χρόνια ειρήνης στη μοντέρνα ιστορία, εάν η ειρήνη μπορεί να καθοριστεί ως η απουσία ενός γενικού πολέμου μεταξύ των περισσότερων και ισχυρότερων κρατών του πλανήτη. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ακολούθησε τον Πρώτο μέσα σε διάστημα είκοσι ετών. Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έχουν περάσει πάνω από εξήντα χρόνια και δεν τον έχει ακολουθήσει ένας τρίτος. Ένας γενικευμένος πόλεμος αποφεύχθηκε σε μία χρονική περίοδο ραγδαίων και επαναστατικών αλλαγών όπως η άρση του αποικιακού καθεστώτος, η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη ορισμένων κρατών, η εμφάνιση του Ψυχρού Πολέμου και ο διαμελισμός του κόσμου σε στρατόπεδα και σφαίρες επιρροής, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η μετάβαση από τη διπολικότητα στη μονοπολικότητα και η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη συμπεριλαμβανομένου και των οπλικών συστημάτων.

---

³⁶ Το παρακάτω κείμενο αποτελεί σύνοψη των απόψεων των επιστημόνων Kenneth N. Waltz και Scott Sagan, από το βιβλίο τους , THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, A Debate Renewed, W.W. Norton & Company, New York ,London, 2003. Για αυτό το λόγο υπάρχουν περιορισμένες υπο-σημειώσεις καθώς για περαιτέρω έρευνα μπορεί κανείς να ανατρέξει στο προαναφερόμενο σύγγραμμα.

Για ποιο λόγο όμως τα κράτη θέλουν να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα; Τα κράτη συνυπάρχουν στο διεθνές σύστημα το οποίο χαρακτηρίζεται από αναρχία. Η αυτοβοήθεια είναι η μόνη βασική αρχή στο καθεστώς αναρχίας και ο πιο σημαντικός παράγοντας για να εξασφαλίσουν τα κράτη την ασφάλειά τους. Θέτοντας λοιπόν το ζήτημα της ειρήνης θα πρέπει πρώτα να οριοθετήσουμε τι ωθεί τα κράτη να προχωρήσουν σε πόλεμο και τι να επιδιώξουν την ειρήνη. Οι πιθανότητες της ειρήνης αυξάνονται εάν τα κράτη μπορούν να διαφυλάξουν τα ζωτικά τους συμφέροντα χωρίς τη χρήση βίας. Η πιθανότητα του πολέμου μειώνεται όταν το πιθανό κόστος του πολέμου αυξάνεται σε σχέση με τα πιθανά οφέλη. Το πώς επηρεάζουν τα πυρηνικά όπλα τις πιθανότητες για ειρήνη ή πόλεμο φαίνεται εάν εξεταστεί το ζήτημα της αποτροπής και της άμυνας.

Ένας τρόπος για να αποκρουστεί μία επίθεση είναι η δημιουργία αμυντικών οχυρώσεων και δυνάμεων τόσο ισχυρών που κανείς δεν θα τολμήσει να επιτεθεί. Ένας άλλος τρόπος είναι η δημιουργία δυνάμεων ανταπόδοσης οι οποίες να έχουν τη δυνατότητα να καταφέρουν ένα χτύπημα μεγάλης ισχύος σε αυτόν που σκοπεύει να επιτεθεί. Η αποτροπή έχει την έννοια του εμποδίζω κάποιον από το να κάνει κάτι φοβίζοντάς τον. Σε αντίθεση με την παρεμπόδιση ενός κράτους λόγω της δυσκολίας, η αποτροπή επιτυγχάνεται με τον κίνδυνο της ανταπόδοσης της επίθεσης με μία πιο ισχυρή από την πρώτη. Η αποτροπή δεν πραγματοποιείται μέσω της ικανότητας άμυνας αλλά μέσω της ικανότητας της τιμωρίας. Οι καθαρά αποτρεπτικές δυνάμεις δεν παρέχουν καθόλου αμυντικές υπηρεσίες. Το μήνυμα αυτής της στρατηγικής είναι πως «αν και δεν μπορώ να αμυνθώ, εάν μου επιτεθείς θα ανταποδώσω με ένα τόσο ισχυρό χτύπημα που οι απώλειες θα ξεπερνούν τα πιθανά οφέλη. Τα πυρηνικά όπλα εξυπηρετούν κυρίως αυτή τη στρατηγική.

Για να αξιολογήσουμε το αν τα πυρηνικά όπλα αυξάνουν ή μειώνουν τις πιθανότητες της ειρήνης, θα πρέπει να εξετάσουμε εάν τα πυρηνικά όπλα επιτρέπουν και ενθαρρύνουν τα κράτη να αναπτύσσουν δυνάμεις και να σχεδιάζουν επιθέσεις σε σχέση με το κόστος. Εάν τα πυρηνικά όπλα κάνουν μια πιθανή επίθεση πιο αποτελεσματική και την αποτροπή λιγότερο, τότε αποτελούν κίνδυνο για την παγκόσμια ειρήνη. Εάν όμως με τα πυρηνικά όπλα

η αποτροπή και η άμυνα γίνονται πιο εύκολα τότε η εξάπλωση των πυρηνικών αποτελεί ένα από τους λόγους σταθερότητας και ειρήνης στον πλανήτη.

Τα κράτη, όντας ορθολογικοί δρώντες, δεν είναι διατεθειμένα να παίρνουν μεγάλα ρίσκα για μικρά πιθανά κέρδη. Σε ένα πόλεμο μεταξύ πυρηνικών κρατών η σύγκρουση μπορεί να κλιμακωθεί όταν ο χαμένος χρησιμοποιεί μεγαλύτερα και περισσότερα όπλα. Αυτό κάνει την πιθανότητα καταστροφής και των δύο πλευρών μεγαλύτερη. Έτσι είναι πιο πιθανή η αποκλιμάκωση παρά η κλιμάκωση. Μπορεί ο πόλεμος παραμένει πιθανός αλλά η νίκη στον πόλεμο αυτόματα μετατρέπεται σε κάτι πολύ επικίνδυνο για να επιδιωχθεί. Εάν τα κράτη μπορούν να αποκομίσουν μικρά κέρδη καθώς τα μεγαλύτερα εμπεριέχουν τον κίνδυνο του αφανισμού, έχουν πολύ μικρό κίνητρο για να πολεμήσουν.

Επίσης, τα κράτη δρουν με πολύ λιγότερη προσοχή όταν οι πιθανές απώλειες ενός πολέμου είναι μικρές και αντίστοιχα με πολύ μεγαλύτερη όταν οι απώλειες είναι μεγάλες. Το 1853 και το 1854 η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία κήρυξαν τον πόλεμο εναντίον της Ρωσίας. Το μόνο που θα κέρδιζαν ή θα έχαναν ήταν το διεθνές κύρος και η απήχηση στις λαϊκές μάζες στο εσωτερικό τους. Μην υπολογίζοντας καλά και περιμένοντας μία εύκολη νίκη, εκστράτευσαν εναντίον της Ρωσίας στον Κριμαϊκό Πόλεμο και γνώρισαν μία μεγαλοπρεπέστατη ήττα. Αντίθετα, η ύπαρξη των πυρηνικών όπλων κάνει τα κράτη να είναι πάρα πολύ επιφυλακτικά. Παράδειγμα αποτελεί η συμπεριφορά των Kennedy και Khrushchev στην κρίση της Κούβας. Για ποιο λόγο να πολεμήσουν όταν υπήρχε ο κίνδυνος να τα χάσουν όλα;

Εκτός αυτού, από το τέλος του 19^{ου} αιώνα η ταχύτερη τεχνολογική εξέλιξη αύξησε τη δυσκολία του υπολογισμού της σχετικής ισχύος των κρατών άρα και την πρόβλεψη του αποτελέσματος μιας πιθανής εμπόλεμης σύρραξης. Από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά αυτή η εξέλιξη έγινε ακόμα ταχύτερη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τους λάθος υπολογισμούς μεταξύ κερδών και απωλειών σε μία ενδεχόμενη εκστρατεία, κάτι που αυξάνει την πιθανότητα ενός πολέμου. Ο λάθος υπολογισμός προκαλεί πόλεμο. Η μία πλευρά

αναμένει τη νίκη με ένα προσιτό τίμημα ενώ η άλλη ελπίζει στην αποφυγή της ήττας. Εδώ οι διαφορές μεταξύ συμβατικών δυνάμεων και πυρηνικών όπλων είναι θεμελιώδεις. Το 1914 ούτε η Γερμανία ούτε η Γαλλία προσπάθησαν πολύ για να αποφύγουν τον πόλεμο. Και οι δύο πίστευαν ότι η νίκη θα έρθει εύκολα και δεν υπολόγισαν μία ενδεχόμενη γενίκευση του πολέμου. Και όμως η σύγκρουσή τους είχε ως αποτέλεσμα τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα κράτη συμμετέχουν σε πολέμους όταν οι επιπτώσεις μίας πιθανής ήττας είναι μακρινές και αναμένεται να προκαλέσουν περιορισμένη ζημία. Σε ένα συμβατικό πόλεμο γεγονότα και λεπτομέρειες μπορούν να αλλάξουν την εξέλιξή του. Η ιστορία έχει αποδείξει πως η πρόβλεψη των αποτελεσμάτων ενός συμβατικού πολέμου είναι πολύ δύσκολη.

Αντίθετα οι υπολογισμοί σε έναν πυρηνικό πόλεμο γίνονται διαφορετικά. Εάν κράτη οπλισμένα με πυρηνικά προχωρήσουν σε έναν πυρηνικό πόλεμο, γνωρίζουν πως οι επιπτώσεις και σε πιθανή νίκη αλλά και σε πιθανή ήττα θα είναι ανυπολόγιστες. Μπορεί βέβαια και να μην είναι αλλά αυτή η αβεβαιότητα είναι που παρακινεί την μη χρησιμοποίηση των πυρηνικών. Σε ένα συμβατικό πόλεμο τα κράτη δεν είναι σίγουρα για το εάν θα κερδίσουν ή θα χάσουν. Σε ένα πυρηνικό πόλεμο τα κράτη δεν είναι σίγουρα για το εάν θα επιβιώσουν ή θα καταστραφούν. Εάν χρησιμοποιηθούν πυρηνικά όπλα το αποτέλεσμα θα είναι ένα, η ολική καταστροφή. Αυτή η πρόβλεψη μπορεί να γίνει εύκολα καθώς δεν απαιτούνται υπολογισμοί για τον αριθμό των δυνάμεων του αντιπάλου. Αρκεί να γνωρίζει κανείς πως ο αντίπαλος διαθέτει πυρηνικά όπλα.

Τα ερωτήματα λοιπόν που τίθενται σε ένα πυρηνικό πόλεμο σε σχέση με τη ζημία είναι πόσες πόλεις είμαστε διατεθειμένοι να χάσουμε, μία, δύο ή δέκα. Όταν λοιπόν τα κεντρικά ερωτήματα είναι αυτά, τα κράτη σταματούν να αναλογίζονται το εάν θα πάρουν ρίσκα και αρχίζουν να σκέφτονται το πώς θα αποφύγουν τη σύγκρουση. Σε ένα συμβατικό κόσμο η αποτρεπτική απειλή είναι αναποτελεσματική γιατί ο κίνδυνος είναι μακρινός, περιορισμένος και προβληματικός στη διάγνωσή του. Τα πυρηνικά όπλα κάνουν τους λανθασμένους στρατιωτικούς υπολογισμούς δύσκολους και τις πολιτικές προβλέψεις εύκολες.

ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

Το κύριο ερώτημα που μας απασχολεί είναι τι αποτέλεσμα θα έχει μία πιθανή εξάπλωση των πυρηνικών στον πλανήτη.

Ένα ζήτημα που προκύπτει είναι να αποκτήσουν πυρηνικά δύο χώρες οι οποίες διακατέχονται από μεγάλη εχθρότητα και ταυτόχρονα συνορεύουν μεταξύ τους. Κάποιοι εκφράζουν τον προβληματισμό πως σε τέτοιου είδους περιπτώσεις τα κράτη δεν θα μπορέσουν να συγκρατηθούν και τελικά θα επιτεθεί το ένα στο άλλο με πυρηνικά. Όμως αντίστοιχα περιστατικά στο παρελθόν δεν είχαν τέτοια κατάληξη. Οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση και η Σοβιετική Ένωση με την Κίνα διακατέχονταν από τεράστια εχθρότητα. Μάλιστα οι δύο τελευταίες συνόρευαν μεταξύ τους. Και τρεις χώρες είχαν και έχουν τα μεγαλύτερα πυρηνικά οπλοστάσια. Όμως ουδέποτε σημειώθηκε η παραμικρή σύρραξη. Η έχθρα μεταξύ κρατών μετατρέπει τις αποφάσεις ακόμη πιο δύσκολες γιατί τίθεται και ο παράγοντας του γοήτρου. Μία μικρή ήττα από τον μεγαλύτερο εχθρό ίσως επιφέρει καταστρεπτικότερες συνέπειες από μία μεγάλη ήττα από ένα άλλο μη εχθρικό κράτος.

Ένα άλλο ζήτημα είναι το ενδεχόμενο να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα κράτη των οποίων οι κυβερνήσεις είναι ολοκληρωτικά καθεστώτα ή φανατικοί εξτρεμιστές. Ο Idi Amin και ο Muammar el – Qaddafi, ηγέτες της Ουγκάντας και της Λιβύης αντίστοιχα, ανήκουν σε αυτή την κατηγορία και αποτελούν παραδείγματα ηγετών που υποτίθεται δεν θα μπορούσαν να τους εμπιστευτούν να διαχειριστούν πυρηνικά όπλα. Παρόλα αυτά οι δύο αυτοί «παράλογοι» ηγέτες λειτούργησαν επιφυλακτικά και με μετριοπάθεια όταν απειλήθηκαν με μέτρα που απειλούσαν τη συνέχιση της κυριαρχίας τους. Ο Amin αν και κατάσφαξε φυλές που τον απειλούσαν στο εσωτερικό της χώρας του, όταν η Μεγάλη Βρετανία απείλησε να αποστείλει στρατιωτική δύναμη, σταμάτησε να προκαλεί και συμμορφώθηκε με τους διεθνείς κανόνες. Αντίστοιχη ήταν και η συμπεριφορά του Qaddafi. Παρά την εχθρότητα που τον διακατείχε με τον Πρόεδρο της Αιγύπτου Anwar Sadat και τις αμφίδρομες αεροπορικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα, σε καμία περίπτωση δεν άφησε τα

πράγματα να ξεφύγουν φοβούμενος τη διεθνή ή την αραβική παρέμβαση και το ενδεχόμενο κατάρρευσης του καθεστώτος του άρα και της εξουσίας του.

Επίσης πολλοί δυτικοί επιστήμονες αναπαράγουν το φόβο της απόκτησης πυρηνικών όπλων από χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου. Το ερώτημα που τίθεται συχνά είναι ο κίνδυνος που εμπεριέχει μία πυρηνικά οπλισμένη Αίγυπτος ή μία πυρηνικά οπλισμένη Συρία να επιτεθούν στο Ισραήλ. Η απάντηση είναι πως καμία από τις δύο χώρες δεν είναι διατεθειμένη να ρισκάρει ισραηλινές ατομικές βόμβες να πέφτουν στις πόλεις τους. Το 40% του πληθυσμού της Αιγύπτου κατοικούν σε τέσσερις πόλεις: στο Κάιρο, στην Αλεξάνδρεια, στην Γκίζα και στην Σούμπρα ελ Κέμα. Αντίστοιχα ο περισσότεροι κάτοικοι της Συρίας κατοικούν σε τρεις: στη Δαμασκό στο Χαλέπι και στην πόλη Χομς. Ποια κυβέρνηση θα ρίσκαρε την καταστροφή μίας εξ αυτών ή όλων αυτών των πόλεων; Οι κυβερνώντες θέλουν να έχουν μία χώρα ώστε να συνεχίσουν να την κυβερνούν. Έτσι κανένας δεν θα ρισκάρει την ολική καταστροφή του κράτους του παρά την τεράστια έχθρα μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών. Οι δύο λαοί έχουν από καιρό αποδεχτεί τους περιορισμούς που άλλοι τους επέβαλαν. Μάλιστα οι Άραβες δεν προσπάθησαν ποτέ να καταστρέψουν το Ισραήλ πριν αυτό αποκτήσει πυρηνικά όπλα. Είναι μάλλον απίθανο να δοκιμάσουν τώρα που γνωρίζουν τη δυνατότητα που έχει το Ισραήλ για ένα δεύτερο πυρηνικό χτύπημα μετά από ενδεχόμενη επίθεση.

Ένα ακόμη ζήτημα που συχνά τίθεται είναι το ενδεχόμενο να πέσουν τα πυρηνικά όπλα μιας χώρας στα χέρια στρατιωτικών ή παραστρατιωτικών οργανώσεων και έτσι αυτόματα η απειλή μιας πυρηνικής επίθεσης ή ενός πυρηνικού πολέμου αυξάνεται. Το συγκεκριμένο ζήτημα είναι αρκετά δημοφιλές καθώς έχει εμπνεύσει ακόμη και χολιγουντιανές ταινίες. Παρόλα αυτά και αυτό το ερώτημα έχει την απάντησή του από το παρελθόν. Στη Σοβιετική Ένωση, τα πυρηνικά όπλα ουδέποτε ήταν στον έλεγχο της πολιτικής ηγεσίας, καθώς η διάρθρωση και η δομή του σοβιετικού καθεστώτος ήταν τέτοια που η ηγεσία του τόπου ήταν η στρατιωτική. Επίσης στην Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας τα στρατιωτικά και τα πολιτικά παρακλάδια της κυβέρνησης ήταν μπερδεμένα. Σίγουρα το να είναι τα πυρηνικά όπλα στα

χέρια της πολιτικής ηγεσίας είναι προτιμότερο. Όμως το αντίθετο δεν σημαίνει ότι αυξάνεται η πιθανότητα του πολέμου. Το σημαντικότερο δεν είναι σε ποιανού τον έλεγχο είναι τα πυρηνικά όπλα μιας χώρας αλλά ποιός λαμβάνει τις αποφάσεις για τη χρησιμοποίησή τους ή μη. Σε πολλές περιπτώσεις οι στρατιωτικοί μπορεί να είναι πιο επιφυλακτικοί στη χρησιμοποίηση πυρηνικών από ότι οι πολιτικοί. Στους στρατηγούς και στους ναυάρχους δεν αρέσουν τα καθεστώτα αβεβαιότητας. Επίσης δεν θέλουν να πολεμούν σε καταστάσεις άγνωστες προς αυτούς. Και η επιθετική χρήση πυρηνικών όπλων είναι μία άγνωστη και αβέβαιη κατάσταση. Κανείς δεν γνωρίζει πως είναι ένα πυρηνικό πεδίο μάχης και κανείς δεν γνωρίζει τι θα γίνει μετά από το χτύπημα της πρώτης πόλης. Η αβεβαιότητα για την κατάσταση που θα επιφέρει ένας πυρηνικός πόλεμος σε συνδυασμό με τη βεβαιότητα πως η καταστροφή θα είναι ολική και άμεση, καθιστά απαγορευτική την απόφαση ενός πρώτου πυρηνικού χτυπήματος.

Το επιχείρημα αυτό απαντά και στην περίπτωση που ένα πυρηνικό κράτος επιτεθεί σε ένα μη πυρηνικό κράτος. Πολλοί φωτογραφίζουν τη Βόρεια και τη Νότια Κορέα, καθώς και το Ιράν. Πως είναι δυνατόν όμως η Νότια Κορέα εάν αποκτούσε πυρηνικά να επιτίθονταν στη Βόρεια γνωρίζοντας πως η Κίνα και η Σοβιετική Ένωση θα την αφάνιζαν; Ή αντίστοιχα η Βόρεια Κορέα να επιτίθονταν στη Νότια γνωρίζοντας πως οι Η.Π.Α. θα αντιδρούσαν αμέσως; Και ποιους στόχους θα προσπαθούσε να επιτύχει ένα πυρηνικό Ιράν καθώς η αντίδραση των Η.Π.Α. και του Ισραήλ θα ήταν άμεση; Ένα κράτος που θα πραγματοποιήσει εκτόξευση πυρηνικών πυραύλων έχει το φόβο της σίγουρης ανταπόδοσης από κάποιο άλλο κράτος. Ο επιτιθέμενος δεν μπορεί να είναι πότε σίγουρος για τις αντιδράσεις των άλλων κρατών του κόσμου και μεμονωμένα αλλά και για το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. Επειδή λοιπόν η χρήση των πυρηνικών όπλων οδηγεί σίγουρα στην καταστροφή όλων των μερών που εμπλέκονται, τα πυρηνικά έχουν τη δική τους αξιοπιστία. Κανείς δεν θέλει να ρισκάρει την πιθανότητα να χρησιμοποιηθούν εναντίον του. Τα τελευταία χρόνια έχει προκύψει το ζήτημα της πιθανότητας απόκτησης πυρηνικών όπλων από το καθεστώς της Βόρειας Κορέας.

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ

Οι Η.Π.Α. αντιτίθενται σε αυτή την προοπτική, αν και τα τελευταία πενήντα χρόνια καμία χώρα δεν μπόρεσε να αποτρέψει κάποια άλλη από το να αποκτήσει πυρηνικά. Οι Η.Π.Α. μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις βοήθησαν ορισμένες χώρες να αποκτήσουν όπως με τη Μεγάλη Βρετανία και την Αγγλία, ενώ σε κάποιες άλλες έκαναν τα «στραβά μάτια» όπως στην περίπτωση του Ισραήλ.

Όπως και τα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά κράτη η Βόρεια Κορέα θέλει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα γιατί νιώθει αδύναμη, απομονωμένη και διαρκώς απειλούμενη. Η αναλογία του Α.Ε.Π. (ακαθάριστο εθνικό προϊόν) Νότιας Κορέας σε σχέση με τη Βόρεια είναι 33:1, οι πληθυσμοί των χωρών 2:1 υπέρ της Νότιας Κορέας και οι αμυντικές δαπάνες 5:1. Ο στρατός της Βόρειας Κορέας είναι παλιάς τεχνολογίας και όχι ιδιαίτερα εκπαιδευμένος ενώ η Νότια Κορέα έχει αμερικανικές δυνάμεις στα εδάφη της.

Παρά την αναμφισβήτητη αδυναμία της Βορείου Κορέας κάποιο, κυρίως Αμερικανοί, ανησυχούν μήπως η Βόρεια Κορέα εισβάλλει στη Νότια χρησιμοποιώντας μάλιστα πυρηνικά όπλα. Πόσο εύκολο είναι όμως αυτό; Μέχρι στιγμής κανείς δεν έχει χρησιμοποιήσει πυρηνικά όπλα τα τελευταία εξήντα χρόνια. Θα είναι το πρώτο ένα μικρό αδύναμο κράτος; Οι χώρες που δύνανται να χρησιμοποιήσουν πυρηνικά όπλα φοβούνται την εξαφάνιση. Η Βόρεια Κορέα είναι κάτι διαφορετικό; Γιατί να εισβάλλει τώρα στη Νότια Κορέα; Το έκανε το 1950 μόνο όταν οι Η.Π.Α. δήλωσαν πως δεν έχουν σκοπό να παρέμβουν σε μία ενδεχόμενη διαμάχη. Μάλιστα, σε αντίθεση με τους Αμερικανούς, η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών της Νότιας Κορέας πιστεύουν πως μία εισβολή της Βόρειας Κορέας είναι απίθανη.

Οι διακηρύξεις του ηγέτη της Βορείου Κορέας Kim Il Sung περί απειλών πολέμου, έχει κάνει πολλούς αναλυτές να τον παρομοιάζουν με τον Hitler ή με τον Stalin. Παρά τις όποιες ομοιότητες μπορεί κανείς να διακρίνει δεν θα πρέπει να ξεχνάμε πως οι δυνατότητες της Βορείου Κορέας σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να συγκριθούν με αυτές της Γερμανίας του Hitler και της Σοβιετικής Ένωσης του Stalin. Τα πυρηνικά όπλα κάνουν τα κράτη πιο

επιφυλακτικά. Το ίδιο ακριβώς έγινε και με πανίσχυρα κράτη όπως η Σοβιετική Ένωση και η Κίνα. Είναι λοιπόν δυνατόν να μην ακολουθήσει την πεπατημένη η Βόρεια Κορέα; Η συμπεριφορά της Βόρειας Κορέας είναι σίγουρα άσχημη μα σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ριψοκίνδυνη. Το καθεστώς της δεν έχει δείξει διατεθειμένο να ρισκάρει την επιβίωσή του και τη συνέχιση της εξουσίας του.

Παρόλα αυτά υπάρχουν ακόμη διάφοροι Αμερικανοί αξιωματούχοι που πιστεύουν πως η Βόρειος Κορέα σχεδιάζει μία πυρηνική επίθεση κατά της Νότιας Κορέας. Συγκεκριμένα ο Γερουσιαστής και πρώην αξιωματικός του πολεμικού ναυτικού των Η.Π.Α., John McCain, πιστεύει πως «η Βόρεια Κορέα είναι ικανή για μία πυρηνική επίθεση στη Νότια χωρίς το φόβο της αποτυχίας, καθώς μία ενδεχόμενη επίθεση εναντίον της Βόρειας Κορέας από τις Η.Π.Α. δεν θα γίνει εξαιτίας του φόβου ενός δεύτερου πυρηνικού χτυπήματος». Δηλαδή οι αναρίθμητες πυρηνικές δυνάμεις των Η.Π.Α. δεν θα αποτρέψουν μία επίθεση της Βορείου Κορέας στη Νότια, ενώ αντίθετα οι ασήμαντες δυνάμεις της Βορείου Κορέας θα αποτρέψουν τις Η.Π.Α.! Να υπενθυμίσουμε πως ο Γερουσιαστής McCain είναι υποψήφιος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για την Προεδρία των Η.Π.Α.

Ο πρώην διευθυντής της C.I.A., James Woolsey, είχε δηλώσει πως: «Δεν μπορώ να σκεφτώ ούτε ένα παράδειγμα όπου η εισαγωγή πυρηνικών όπλων σε μία περιοχή ποτέ δεν αύξησε την ασφάλεια σε μία περιοχή ούτε ενίσχυσε τα συμφέροντα των Η.Π.Α. Παρόλα αυτά βοήθησαν στη διατήρηση της σταθερότητας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και την ειρήνη μετά τη λήξη αυτού». Εκτός από παρεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων σε υποθέσεις τρίτων κρατών, γενικότερα η ειρήνη έχει γίνει προνόμιο των κρατών που κατέχουν πυρηνικά όπλα, ενώ ο πόλεμος προκαλείται κυρίως από κράτη που δεν έχουν πυρηνικά. Για αυτό ακριβώς το λόγο τα μη πυρηνικά κράτη προσπαθούν εναγωνίως να αποκτήσουν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ KENNETH WALTZ

Η σταδιακή εξάπλωση των πυρηνικών όπλων είναι προτιμότερη από τη ραγδαία ή τη μη εξάπλωση. Στο ρεαλιστικό διεθνές σύστημα δεν υπάρχουν ευχάριστες επιλογές. Σίγουρα θα ήταν προτιμότερο όλα τα κράτη να είχαν συμβατικά όπλα, να μην συμμετείχαν σε εξοπλιστικούς μαραθωνίους και να μην πολεμούσαν. Όμως κάτι τέτοιο δεν είναι ρεαλιστικό.

Τα κράτη πρέπει να φροντίζουν για την ασφάλειά τους. Εφόσον τα κράτη βιώθουν ανασφαλή και θεωρούν πως τα πυρηνικά όπλα θα τα κάνει πιο ασφαλή, η αμερικανική πολιτική παρεμπόδισης των κρατών να αποκτήσουν πυρηνικά δεν πρόκειται να αποδώσει. Ο ισχυρότερος τρόπος για να πείσουν οι Η.Π.Α. άλλα κράτη να μην αποκτήσουν πυρηνικά όπλα είναι να εγγυηθούν για την ασφάλειά τους. Για πόσα όμως κράτη μπορούν οι Η.Π.Α. να εγγυηθούν;

Η σταδιακή εξάπλωση των πυρηνικών όπλων δεν ανοίγει το κουτί της Πανδώρας. Τα κράτη επιδιώκουν την ασφάλειά τους με τους τρόπους που θεωρούν αυτά καλύτερους. Το γεγονός πως πάρα πολλά κράτη έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα αλλά δεν το κάνουν δείχνει το περισσότερο την αμφιβολία αυτών των κρατών για τα πυρηνικά παρά την επιτυχία της αμερικανικής πολιτικής μη διάδοσης. Καμία πολιτική δεν είναι σωστή σε όλες τις περιπτώσεις. Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να προσαρμόσουν την πολιτική τους σύμφωνα με τις νέες ανάγκες. Θα πρέπει να αναλογιστούν τα συμφέροντα των άλλων κρατών πριν ασκήσουν πιέσεις. Μερικά κράτη είναι πιθανό να έχουν πολύ χειρότερες συνέπειες εάν παραμείνουν συμβατικά.

Υπάρχουν αρκετοί λόγοι που τεκμηριώνουν το ότι ένας κόσμος με περισσότερα πυρηνικά κράτη θα έχει ένα καλύτερο μέλλον. Οι κυριότεροι τρεις συνοψίζονται παρακάτω:

Πρώτον, το διεθνές σύστημα είναι ένα σύστημα αυτοπροστασίας και σε τέτοια συστήματα οι κύριοι δρώντες -δηλαδή τα κράτη- καθορίζουν την μοίρα και την πορεία τους άρα και τη μοίρα του συστήματος.

Δεύτερον, τα πυρηνικά οπλοστάσια καθιστούν τους λάθος υπολογισμούς πολύ σπάνιους γιατί είναι δύσκολο να μην υπολογίσει κανείς τις συνέπειες ενός πυρηνικού χτυπήματος. Μεταξύ πυρηνικών κρατών τα πιθανά οφέλη ενός πολέμου υπερκαλύπτονται από τι βέβαιο κόστος. Όταν η χρήση ισχύος απειλεί να επιφέρει τεράστια κόστη και στις δύο πλευρές ο πόλεμος γίνεται λιγότερο πιθανός. Τα πυρηνικά όπλα μείωσαν τις πιθανότητες σύγκρουσης μεταξύ των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου καθώς και τη σύγκρουση μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Κίνας αντίστοιχα. Αυτό προβλέπεται να γίνει και στο μέλλον. Καθώς τα πυρηνικά όπλα απειλούν να καταστήσουν το κόστος μίας σύρραξης ανυπολόγιστο, ποιος θα πάρει την ευθύνη να την ξεκινήσει;

Τρίτον, τα νέα πυρηνικά κράτη θα αντιμετωπίσουν τους περιορισμούς που τα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά κράτη αντιμετώπισαν στο παρελθόν. Τα νέα πυρηνικά κράτη θα είναι πιο ανήσυχα και πιο σκεπτικά σε σχέση με τους κινδύνους που πιθανόν να αντιμετωπίσουν λόγω της πυρηνικοποίησής τους. Μέχρι τώρα μόνο οι μεγάλες δυνάμεις κατείχαν πυρηνικά όπλα. Με τη σταδιακή εξάπλωση των πυρηνικών όπλων τα συμβατικά όπλα μειώνονται. Με αυτά τα νέα δεδομένα οι πόλεμοι δεν θα εκτυλίσσονται στο κέντρο αλλά στην περιφέρεια της διεθνούς πολιτικής. Η ιστορία έχει αποδείξει πως τα πυρηνικά όπλα δεν κάνουν έναν πυρηνικό πόλεμο πιο πιθανό. Κανείς δεν μπορεί να δηλώσει με σιγουριά πως τα πυρηνικά όπλα δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν ποτέ. Το ενδεχόμενο της χρήσης τους είναι πάντα πιθανό. Όμως η εξάπλωση των πυρηνικών κάνει τη χρήση τους λιγότερο πιθανή από ότι την καθιστά η μη διασπορά τους. Η πιθανότητα του πολέμου μειώνεται καθώς οι αποτρεπτικές και οι αμυντικές δυνατότητες αυξάνονται. Τα πυρηνικά όπλα καθιστούν δύσκολη την έναρξη ενός πολέμου. Άρα η σταδιακή εξάπλωση των πυρηνικών είναι προτιμότερο να αναμένεται παρά να αντιμετωπίζεται με φόβο.

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ (MORE WILL BE WORSE) SCOTT D. SAGAN

Η άποψη ότι η διασπορά των πυρηνικών όπλων δεν θα προκαλέσει έναν μελλοντικό πυρηνικό πόλεμο αλλά θα σταθεροποιήσει την ισορροπία ισχύος των κρατών στο διεθνές σύστημα, προέρχεται από τη θεωρία της ορθολογικής αποτροπής. Όμως υπάρχει και μία εναλλακτική άποψη για τις επιπτώσεις της πυρηνικής αποτροπής. Αυτή η θεωρία που συγκρούεται με την παραπάνω βασίζεται στη θεωρία των οργανισμών, η οποία οδηγεί σε κάποια συμπεράσματα διαφορετικά σχετικά με μία μελλοντική πυρηνική ειρήνη και οδηγεί σε δύο βασικά συμπεράσματα.

Το πρώτο είναι πως οι επαγγελματικοί στρατιωτικοί οργανισμοί, εξαιτίας προκαταλήψεων, της δομής του συστήματος λειτουργίας τους και γενικότερα λόγω της λειτουργίας όλων των οργανισμών, είναι πολύ πιθανό να μην επιτύχουν την πυρηνική αποτροπή και να οδηγήσουν σε έναν πυρηνικό πόλεμο. Σε αντίθεση με το ψυχολογικό κριτήριο της ορθολογικής αποτροπής σύμφωνα με το οποίο η πολιτική ηγεσία θα αξιολογήσει σωστά τον κίνδυνο και θα επιτύχει την αποτροπή, οι στρατιωτικοί οργανισμοί δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την επίτευξη μίας σταθερής πυρηνικής αποτροπής.

Το δεύτερο είναι πως υπάρχουν πολλές ενδείξεις που φανερώνουν ότι στο μέλλον πολλά νέα πυρηνικά κράτη δεν θα έχουν τους απαραίτητους μηχανισμούς για να διατηρήσουν την εξουσία άρα και τα πυρηνικά όπλα σε πολιτικό έλεγχο. Πολλά από τα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά κράτη αλλά και τα περισσότερα που επιθυμούν να αποκτήσουν, ήδη έχουν είτε στρατιωτικές κυβερνήσεις είτε αδύναμες πολιτικές στις οποίες ο επαγγελματικός στρατός έχει μεγάλη και άμεση επιρροή στην λήψη αποφάσεων και στην πολιτική πρακτική. Σε τέτοια κράτη, οι προκαταλήψεις και τα παροδικά συμφέροντα των πανίσχυρων στρατιωτικών οργανισμών και όχι τα αντικειμενικά συμφέροντα των κρατών καθορίζουν τη συμπεριφορά των κρατών. Οι στρατιωτικοί οργανισμοί ενδιαφέρονται κυρίως για την εσωτερική πολιτική και σταθερότητα παρά για τους εξωτερικούς κινδύνους και την εθνική ασφάλεια.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Η άποψη ότι ένα κράτος συμπεριφέρεται γενικά με ορθολογικό τρόπο είναι μια υπόθεση και όχι μία εμπειρικά τεκμηριωμένη και αποδεδειγμένη άποψη. Οι πολιτικοί επιστήμονες συχνά υποθέτουν υψηλά επίπεδα ορθολογισμού όχι επειδή είναι πιο ακριβές, αλλά επειδή είναι πιο βολικό. Παρέχει ένα πιο απλό τρόπο για να κάνουν προβλέψεις συνδέοντας τα εθνικά συμφέροντα των κρατών με τις πιθανές συμπεριφορές. Το μοντέλο του κράτους ορθολογικού δρώντα δεν είναι το μόνο πιθανό, όπως και δεν είναι το μόνο μοντέλο με το οποίο μπορούν να γίνουν προβλέψεις σχετικά με το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς.

Υπάρχει ένας εναλλακτικός τρόπος προβλέψεων ο οποίος αποδέχεται την πρόθεση των κυβερνητικών παραγόντων να ενεργήσουν ορθολογικά όμως οι απόψεις τους, οι διαθέσιμες επιλογές τους καθώς και η εφαρμογή όλων αυτών επηρεάζονται από ισχυρότατες εσωτερικές δυνάμεις. Ουσιαστικά η θεωρία των οργανισμών αμφισβητεί την κεντρική υπόθεση ότι τα κράτη δρουν ορθολογικά με βάση το εθνικό τους συμφέρον.

Δύο βασικές αρχές της θεωρίας των οργανισμών φωτίζουν τα εμπόδια και τις δυσκολίες που υπάρχουν όσον αφορά την ορθολογικότητα των αποφάσεων μέσα σε ένα περιβάλλον οργανισμών. Πρώτον, οι μεγάλοι οργανισμοί λειτουργούν με περιορισμένο ως και ελάχιστο βαθμό ορθολογικότητας καθώς ακολουθούν εξειδικευμένους μηχανισμούς και διαδικασίες για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του έξω κόσμου. Οι οργανισμοί, λόγω αναγκαιότητας, αναπτύσσουν διαδικασίες-πρότυπα (standard procedures) για όλες τις ενέργειές τους. Αυτές οι διαδικασίες δεν εμπειρεύουν την ανθρώπινη κρίση και αυτό οδηγεί τους οργανισμούς τις περισσότερες φορές να είναι «μυωπικοί». Τα μέλη των οργανισμών αντί να εξετάσουν όλο το περιβάλλον, εστιάζουν σε συγκεκριμένους τομείς που τους επιβάλλει η διαδικασία η επιλογή των οποίων προέρχεται από άλλες διαδικασίες του παρελθόντος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επιλέγεται όχι η λύση που ικανοποιεί περισσότερο το εθνικό συμφέρον, αλλά η πρώτη διαθέσιμη λύση. Επίσης οι οργανισμοί πάσχουν από έλλειψη καθορισμού του

στόχου. Συχνά εγκλωβίζονται σε μεσοπρόθεσμους στόχους που τους επιβάλλει η οργανωτική της δομή χάνοντας τον βασικό και απώτερο στόχο.

Δεύτερον, οι σύνθετοι οργανισμοί συχνά έχουν σύνθετους και αλληλοσυγκρουόμενους στόχους και η διαδικασία με την οποία οι στόχοι επιλέγονται είναι καθαρά πολιτική. Από αυτή τη σκοπιά, ενέργειες οι οποίες γίνονται μπορεί να είναι εναντίον του συμφέροντος της πολιτικής ηγεσίας αλλά να εξυπηρετούν χαμηλότερου ενδιαφέροντος συμφέροντα άλλων μονάδων του οργανισμού. Οι οργανισμοί δεν είναι απλά εργαλεία στα χέρια των αρχών του κράτους αλλά είναι αυτόνομα σύνολα με τα δικά τους συμφέροντα της υποομάδες τους και τους δρώντες τους. Σύμφωνα με τον Charles Perrow «Η θεωρία πρέπει να αντιμετωπίζει τη σύγκρουση ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι των οργανισμών που οφείλεται κυρίως στη δομή των ίδιων των οργανισμών παρά στη συμπεριφορά των ατόμων που μετέχουν στον οργανισμό».³⁷ Για παράδειγμα στους στρατιωτικούς οργανισμούς, οι χειριστές των όπλων συχνά έχουν διαφορετικά συμφέροντα από τους διοικητές τους, οι μονάδες στο πεδίο της μάχης έχουν διαφορετικά συμφέροντα από τους επικεφαλείς τους και οι επικεφαλείς έχουν διαφορετικά συμφέροντα από τους υπουργούς Άμυνας και από το επιτελείο Ενόπλων Δυνάμεων. Ακόμα και όταν μία επαγγελματική στρατιωτική μονάδα δρα με σχετικά ορθολογικό τρόπο για να μεγιστοποιήσει τα συμφέροντά της – παραδείγματος χάρη να προστατέψει την ισχύ, το μέγεθος και την αυτονομία της - αυτές οι ενέργειες δεν αντανakλούν απαραίτητα τα οργανωτικά συμφέροντα του στρατού ως σύνολο ή τα εθνικά συμφέροντα του κράτους.

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η πρώτη οργανωτική λειτουργία έτσι ώστε να επιτευχθεί η από κοινού πυρηνική αποτροπή δύο χωρών αφορά τη μεταβατική περίοδο που συνδέει ένα συμβατικό κόσμο και ένα πυρηνικό κόσμο. Το πρώτο κράτος που θα

---

³⁷ Perrow, COMPLEX ORGANIZATIONS, p. 132 και Scott Sagan ,THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, chapter 2.

αποκτήσει πυρηνικά όπλα δεν πρέπει να επιτεθεί σε ένα εχθρικό κράτος με τη μορφή ενός προληπτικού πολέμου έτσι ώστε να μην αποκτήσει το αντίπαλο κράτος πυρηνικά όπλα.

Σύμφωνα με την άποψη που υποστηρίζει πως η διασπορά των πυρηνικών θα επιφέρει μεγαλύτερη ισορροπία και ασφάλεια στο διεθνές σύστημα, υπάρχουν δύο περίοδοι που ένα κράτος μπορεί να εξαπολύσει ένα προληπτικό χτύπημα. Όταν το αντίπαλο κράτος έχει πυρηνική τεχνογνωσία και δυνατότητα αλλά δεν έχει κατασκευάσει ακόμα πυρηνικά όπλα και όταν το εχθρικό κράτος είναι σε ένα πιο εξελιγμένο πυρηνικό επίπεδο και έχει καταφέρει να κατασκευάσει πυρηνικά, δεν έχει όμως τη δυνατότητα δεύτερου χτυπήματος. Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz, ένα προληπτικό χτύπημα έχει νόημα μόνο στην πρώτη περίοδο. Παρόλα αυτά υποστηρίζει πως τέτοιες επιθέσεις είναι απίθανες να συμβούν επειδή δεν θα ικανοποιούν τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του κράτους.³⁸

Μία προοπτική όμως με βάση τη θεωρία των οργανισμών είναι πιο απαισιόδοξη για το ενδεχόμενο ενός προληπτικού πολέμου γιατί δίνει μεγάλη σημασία στις στρατιωτικές καταβολές οι οποίες μπορούν να ενθαρρύνουν τέτοιες επιθέσεις. Ο Waltz έχει αποκλείσει αυτή την πιθανότητα γιατί θεωρεί πως οι στρατιωτική ηγεσία σκέφτεται το ίδιο ορθολογικά με την πολιτική ηγεσία και δεν θα προτιμήσει τη χρήση βίας κατά τη διάρκεια μιας επερχόμενης κρίσης.³⁹ Όμως υπάρχουν τέσσερα ισχυρά επιχειρήματα που αποδεικνύουν πως η στρατιωτική ηγεσία βλέπει πολύ πιο θετικά το ενδεχόμενο ενός προληπτικού χτυπήματος σε σχέση με την πολιτική ηγεσία.

Πρώτον, οι στρατιωτικοί εξαιτίας της επιλογής του επαγγέλματος και των βιωμάτων του χώρου στον οποίο εργάζονται, η ιδέα ενός πολέμου είναι πολύ πιο προσιτή σε αυτούς από ότι σε πολίτες και θεωρείται κάτι αναπόφευκτο στο μέλλον. Η επαγγελματική τους εστίαση πάνω σε πολεμικές πρακτικές κάνει τους στρατιωτικούς πολύ πιο σκεπτικιστές σε μη στρατιωτικές

---

³⁸ Kenneth Waltz, THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, Chapter 1 p. 19

³⁹ Kenneth Waltz, THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, Chapter 1 p. 12

εναλλακτικές επιλογές σε αντίθεση με τους πολίτες οι οποίοι σκέφτονται πρώτα διπλωματικές και οικονομικές μεθόδους για την επίλυση μακροχρόνιων συγκρούσεων. Αυτές οι αρχές κάνουν τους στρατιωτικούς να λειτουργούν με μία λογική που υπαγορεύεται από το «καλύτερα τώρα παρά αργότερα».

Δεύτερον, οι στρατιωτικοί είναι εκπαιδευμένοι να λειτουργούν με βάση τη στρατιωτική λογική και μαθαίνουν να ενεργούν για να επιτύχουν άμεσους στόχους. Για αυτούς η «νίκη» συνεπάγεται την κατατρόπωση του εχθρού σε βραχυπρόθεσμα στρατιωτικά όρια αλλά δεν συνεπάγεται την επίτευξη ευρύτερων πολιτικών στόχων κατά τη διάρκεια του πολέμου. Για τους στρατιωτικούς το διπλωματικό, ηθικό ή εσωτερικό κόστος ενός προληπτικού πολέμου θα μετρήσει πολύ λιγότερο σε σχέση με τους πολιτικούς ηγέτες αντίστοιχα.

Τρίτον, οι στρατιωτικοί αξιωματούχοι παρουσιάζουν σημαντική προκατάληψη υπέρ των επιθετικών δόγματων. Τα επιθετικά δόγματα δίνουν τη δυνατότητα στους στρατιωτικούς οργανισμούς να λαμβάνουν τις πρωτοβουλίες και να καταστρώνουν τα σχέδια τους κάτω από καταστάσεις και συνθήκες τις οποίες και ελέγχουν ωθώντας τους αντιπάλους τους σε αντιδράσεις τις οποίες έχουν προβλέψει. Ο προληπτικός πόλεμος έχει αυτά τα χαρακτηριστικά.

Τέταρτον, οι στρατιωτικοί οργανισμοί, όπως και όλοι οι οργανισμοί άλλωστε, προγραμματίζουν για τους άμεσους στόχους δηλαδή την επικράτηση στον πόλεμο και όχι για τη μεταπολεμική περίοδο και την κατάσταση που θα επικρατήσει. Το ίδιο συμβαίνει και με τους ίδιους τους στρατιωτικούς αξιωματούχους οι οποίοι ενεργούν βραχυπρόθεσμα σε αντίθεση με τους πολιτικούς οι οποίοι σκέφτονται το τι θα επακολουθήσει την επαύριο ενός προληπτικού πολέμου.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ Η.Π.Α.

Τα παραπάνω επιχειρήματα ενισχύονται από αντίστοιχες περιπτώσεις διαφωνιών μεταξύ στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας των Η.Π.Α., κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Κατά τη διάρκεια των κυβερνήσεων Truman και Eisenhower, υψηλοί στρατιωτικοί αξιωματούχοι των Η.Π.Α. υποστήριξαν με θέρμη προληπτικά χτυπήματα ενώ η πολιτική ηγεσία τα απέρριψε.

Το Γενικό Επιτελείο Στρατού ήταν πολύ απόλυτο για την ύπαρξη ενός προληπτικού χτυπήματος καλώντας την πολιτική ηγεσία να επιδείξει «ετοιμότητα και αποφασιστικότητα ώστε να αναλάβει στρατιωτική δράση στο εξωτερικό έτσι ώστε να προλάβουν και να αποτρέψουν μία μελλοντική επίθεση». Πιο χαρακτηριστικά είναι όσα γράφτηκαν στην απόρρητη έκθεση του Γενικού Επιτελείου Στρατού το Σεπτέμβριο του 1945 για τον μεταπολεμικό κόσμο. Συγκεκριμένα η έκθεση μεταξύ άλλων αναφέρει: «Όταν θα είναι φανερό πως δυνάμεις θα παρατάσσονται εχθρικά εναντίον μας δεν πρέπει να αποφύγουμε για κανένα λόγο ηθικής τάξης ένα προληπτικό χτύπημα εναντίον τους». Ο Πρόεδρος Truman απέρριψε τη συγκεκριμένη πρόταση γιατί έθεσε πολύ ψηλά τον πήχη της ηθικής τάξης. Συγκεκριμένα δήλωσε πως : «Οι Η.Π.Α. δεν πιστεύουν στην επιθετικότητα και στον προληπτικό πόλεμο. Τέτοιες ενέργειες αποτελούν τα όπλα των δικτατόρων και δεν αρμόζουν σε δημοκρατικές χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες».⁴⁰

Το θέμα του προληπτικού πολέμου πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της κυβέρνησης Eisenhower. Διαμέσου της επαναξιολόγησης της πολιτικής ασφαλείας από την κυβέρνηση ανώτατοι στρατιωτικοί αξιωματούχοι πρότειναν λύσεις προληπτικών χτυπημάτων. Συγκεκριμένα το Αμερικανικό Κολλέγιο Αεροπορικού Πολέμου (U.S. Air War College), συνέταξε μία δέσμη προτάσεων που πρόκριναν τον προληπτικό πόλεμο. Μεταξύ των προτάσεων υπήρχε και η κατάληψη του εναερίου χώρου της Σοβιετικής Ένωσης και η απειλή πυρηνικού βομβαρδισμού εάν το Κρεμλίνο δεν απέσυρε όλα τα στρατεύματά του από την Ανατολική Ευρώπη

---

⁴⁰ H. Truman, "REPORT TO NATION NO KOREA WAR", New York Times, September 2, 1950 και Scott Sagan ,THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, Chapter2 p.56

και διέλυε τη Σινο-Σοβιετική Συμμαχία. Το Γενικό Επιτελείο Στρατού αποδέχθηκε με μεγάλο ενθουσιασμό το σχέδιο προτού ο Πρόεδρος Eisenhower το απορρίψει.

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν ότι οι στρατιωτικοί αξιωματούχοι έχουν ισχυρή προδιάθεση στο ζήτημα των προληπτικών χτυπημάτων και του προληπτικού πολέμου γενικότερα. Επίσης αποδεικνύουν πως είναι λάθος να υποθέτουμε πως η πυρηνική διασπορά αυτόματα θα δημιουργήσει μία γενική πυρηνική αμοιβαία αποτροπή και θα επέλθει η πολυπόθητη ισορροπία ισχύος. Οι προληπτικές πυρηνικές επιθέσεις έχουν σχεδιαστεί στο παρελθόν άρα ο κίνδυνος κάποιος να τις πραγματοποιήσει στο μέλλον είναι υπαρκτός.

Κάθε φορά που ένα κράτος θα φαίνεται ότι θα αναπτύσσει πυρηνική τεχνολογία, οι αντίπαλοί του θα σκέφτονται την προοπτική ενός προληπτικού πολέμου στα πλαίσια της λογικής «καλύτερα τώρα παρά αργότερα». Εκτός αυτού η πιθανότητα να υπάρξει ένας προληπτικός πόλεμος είναι ακόμα μεγαλύτερη όταν στρατιωτικοί ηγέτες, που ελαχιστοποιούν τις διπλωματικές επιλογές και θεωρούν πως ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος μακροχρόνια, έχουν σημαντική επιρροή στη λήψη αποφάσεων ενός κράτους. Και η πιθανότητα αυξάνεται σε κράτη όπου το καθεστώς είναι αυστηρά στρατιωτικό. Και υπάρχουν ήδη δύο κράτη τα οποία είναι πιο πιθανό από τα άλλα να εμπλακούν σε ένα προληπτικό πυρηνικό πόλεμο.

Η στρατιωτική προκατάληψη ενός προληπτικού πολέμου είναι πολύ ισχυρή στο Πακιστάν και στο μέλλον εάν παρουσιαστεί έλλειψη ισορροπίας στα πυρηνικά όπλα και στα συστήματα ασφαλείας μεταξύ Πακιστάν και Ινδίας ο κίνδυνος ενός προληπτικού χτυπήματος αυξάνεται. Ο Στρατός ελέγχει την κυβέρνηση στο Πακιστάν τα τελευταία πενήντα χρόνια. Τι θα γίνει εάν υπάρξει μία μελλοντική κρίση με την Ινδία για το ζήτημα του Kashmir;

Το δεύτερο κράτος είναι το Ιράν. Η ιρανική ισλαμική κυβέρνηση ανέπτυξε και στη συνέχεια χρησιμοποίησε βιολογικά όπλα εναντίον του Ιράκ κατά τη

διάρκεια του ιρακινο-ιρανικού πολέμου. Από τότε, τόσο ο ιρανικός Στρατός όσο και οι Φρουροί της Ισλαμικής Επανάστασης, ανέπτυξαν και εξάσκησαν επιθετικά δόγματα για τη χρήση χημικών και βιολογικών όπλων σε αντίθεση με την επίσημη ιρανική κυβέρνηση που διακήρυττε πιο αμυντικογενή δόγματα. Σε περίπτωση που το Ιράν επιτύχει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα –εάν δεν το έχει ήδη κάνει- οι στρατιωτικοί αξιωματούχοι και οι Φρουροί της Επανάστασης θα είναι πολύ δύσκολο να ελεγχθούν από την κεντρική ηγεσία. Ταυτόχρονα το Ιράν θα κινδυνέψει να δεχθεί το ίδιο ένα προληπτικό χτύπημα από ιστορικά εχθρικά προς αυτό κράτη όπως το Ιράκ, η Σαουδική Αραβία τα οποία θα σπεύσουν να αποκτήσουν και αυτά πυρηνική τεχνολογία.

Και άλλα κράτη με ισχυρή στρατιωτική επιρροή στη διακυβέρνησή τους στο μέλλον είναι πιθανό να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα. Σίγουρα δεν μπορεί να προβλεφθεί με ακρίβεια πως θα υπάρξουν στο μέλλον πυρηνικά προληπτικά χτυπήματα. Όμως επειδή είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν στρατιωτικά καθεστώτα σε μελλοντικά πυρηνικά κράτη, η αυτοσυγκράτηση που έδειξαν οι δύο μεγάλες δυνάμεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είναι δύσκολο να επαναληφτεί.

ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ, ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΣΙΜΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Η δεύτερη οργανωτική λειτουργία έτσι ώστε να επιτευχθεί η από κοινού πυρηνική αποτροπή δύο χωρών είναι οι νέες πυρηνικές χώρες να κατασκευάσουν απρόσβλητες πυρηνικές δυνάμεις δεύτερου χτυπήματος. Οι Η.Π.Α. και η πρώην Σοβιετική Ένωση είχαν αναπτύξει ένα τεράστιο και διάσπαρτο πυρηνικό οπλοστάσιο που περιελάμβανε διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους, πυραύλους χαμηλών πτήσεων, πυραύλους υποβρυχίων καταστροφών, καθώς και ένα πολύπλοκο δίκτυο προειδοποίησης μέσω δορυφόρων και συστημάτων ραντάρ έτσι ώστε να διασφαλίσουν τη μη ύπαρξη ενός πρώτου χτυπήματος. Θα κάνουν το ίδιο και οι νέες πυρηνικές δυνάμεις; Πόσο γρήγορα;

Ο Kenneth Waltz και οι υπέρμαχοι της πυρηνικής διασποράς υποστηρίζουν πως όλα τα νέα πυρηνικά κράτη θα δημιουργήσουν οπλικά συστήματα με δυνατότητα δευτέρου χτυπήματος έτσι ώστε να αποτρέψουν τους εχθρούς τους από μία ενδεχόμενη πυρηνική επίθεση.⁴¹ Όμως προκαλεί εντύπωση το γεγονός πως κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι δύο υπερδυνάμεις, παρά το γεγονός πως είχαν θεωρητικά εξασφαλίσει την αποτροπή του αντιπάλου αφού είχαν δυνατότητα δευτέρου χτυπήματος, επιδόθηκαν σε έναν εξοπλιστικό μαραθώνιο για την κατασκευή ακόμα περισσότερων οπλικών προγραμμάτων. Τα περισσότερα όπλα αυξάνουν την πιθανότητα χρησιμοποίησής τους.

Για ποιο λόγο λοιπόν ένα κράτος συνεχίζει να αναπτύσσει τα οπλικά του συστήματα άρα και την πιθανότητα χρησιμοποίησής τους εφόσον έχει εξασφαλίσει την αποτροπή του αντιπάλου; Από την θεωρία των οργανισμών προκύπτουν τρεις λόγοι που απαντούν στο παραπάνω ερώτημα.

Πρώτον, η στρατιωτική γραφειοκρατία, όπως σε όλους τους οργανισμούς, ενδιαφέρεται για την απόκτηση όλων και περισσότερων αποθεμάτων. Θέλουν να έχουν περισσότερα όπλα, περισσότερους στρατιώτες και περισσότερα χρήματα από τον κρατικό προϋπολογισμό. Αυτό οδηγεί στην απόκτηση περισσότερων πυρηνικών όπλων από ότι χρειάζεται. Επίσης, η δημιουργία οπλικών συστημάτων δευτέρου χτυπήματος είναι πολύ πιο δαπανηρή από τα απλά οπλικά συστήματα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει στην δημιουργία περισσότερων μη αναγκαίων οπλικών συστημάτων αλλά όχι όπλων δευτέρου χτυπήματος μειώνοντας κατά αυτό τον τρόπο την αποτρεπτική ικανότητα του κράτους.

Δεύτερον, οι στρατιωτικοί οργανισμοί, όπως όλοι οι οργανισμοί, ακολουθούν ένα παραδοσιακό τρόπο για τις ενέργειες τους ο οποίος βασίζεται στην εμπειρία και σε προηγούμενες καταστάσεις. Καθώς η προσπάθεια για να μειωθεί η τρωτότητα των όπλων απαιτεί νέες μεθόδους και νέες τεχνολογίες, καθώς και νέα διάρθρωση στην δομή του οργανισμού, είναι πολύ πιθανό οι μονάδες του οργανισμού να αντιδράσουν σε μία τέτοια αλλαγή.

---

⁴¹ ⁴¹ Kenneth Waltz, THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, Chapter 4 p. 122

Τρίτον, όλοι οι οργανισμοί αλλάζουν την δεδηλωμένη τακτική τους μόνο σε περίπτωση αποτυχίας. Επίσης, οι στρατιωτικοί οργανισμοί έχοντας μία αρτηριοσκληρωτική νοοτροπία αλλάζουν τις τακτικές τους ακόμη πιο δύσκολα από τους άλλους. Έτσι είναι σχεδόν απίθανο να αλλάξουν δομή και τακτική εφόσον δεν αντιληφθούν μέσω ενός γεγονότος το πόσο τρωτές είναι οι δυνάμεις τους. Και αυτό το γεγονός μπορεί να είναι μόνο μία πυρηνική επίθεση.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ, ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

Η τελευταία οργανωτική λειτουργία για σταθερή πυρηνική αποτροπή είναι τα πυρηνικά οπλοστάσια να μην υποπέσουν σε μη εξουσιοδοτημένη χρήση και να μην συμβεί κάποιο ατύχημα. Ο Kenneth Waltz και οι υπέρμαχοι της πυρηνικής διασποράς υποστηρίζουν πως τέτοιοι κίνδυνοι είναι προσωρινοί και μπορούν εύκολα να περιοριστούν. Συγκεκριμένα αναφέρει πως «όλα τα πυρηνικά κράτη μέχρι σήμερα έχουν εύκολα διαχειριστεί τέτοιου είδους προβλήματα. Και μάλιστα σε εποχές που η πολιτική αστάθεια ήταν μεγαλύτερη από σήμερα. Γιατί λοιπόν τα νέα πυρηνικά κράτη να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερες δυσκολίες από αυτές που ήδη αντιμετώπισαν με επιτυχία τα παλιά;»⁴²

Όμως η θεωρία των οργανισμών έχει διαφορετική άποψη. Εάν οι οργανισμοί επιδεικνύουν μεγάλο βαθμό ορθολογικότητας, τότε ίσως καταφέρουν να επιτύχουν υψηλά επίπεδα αξιοπιστίας στη φύλαξη επικίνδυνων υλικών ακολουθώντας τρεις βασικές στρατηγικές: Κατασκευάζοντας υπεράριθμα συστήματα με πολλαπλές δικλείδες ασφαλείας, πραγματοποιώντας δοκιμές με σενάρια σφάλματος έτσι ώστε να βελτιώσουν τα αντανεκλαστικά αντίδρασής τους και αναπτύσσοντας μία «κουλτούρα αξιοπιστίας» μέσω της κοινωνικοποίησης και της πειθαρχίας των μελών του οργανισμού. Εάν όμως οι οργανισμοί δεν λειτουργούν και τόσο

---

⁴² Kenneth Waltz, THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, Chapter 1 p. 21

ορθολογικά παρουσιάζοντας ταυτόχρονα πολιτικές διαμάχες λόγω διαφορετικών συμφερόντων τότε τα πράγματα δεν φαντάζουν τόσο ευοίωνα.

Στην περίπτωση των πυρηνικών όπλων, ακόμη και αν πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις, κανείς δεν μπορεί να πει με σιγουριά ότι τα κράτη δεν κινδυνεύουν. Μάλιστα οι τρεις στρατηγικές μπορούν να δημιουργήσουν πολλά προβλήματα. Σε κάποιες περιπτώσεις τα συστήματα με τις πολλαπλές δικλείδες ασφαλείας μπορούν να αποδειχθούν πολύ αντιπαραγωγικά. Σε ένα οργανισμό ο πλεονασμός και η υπεραριθμεία κάνει το σύστημα πιο πολύπλοκο και πιο αδιαφανές. Παρόλα αυτά οι μεγάλοι οργανισμοί συνεχίζουν την εγκατάσταση υπεράριθμων δικλείδων ασφαλείας. Και ο κύριος λόγος δεν είναι η αύξηση της ασφάλειας αλλά επειδή πρέπει να επιδείξουν διάθεση για λύση των προβλημάτων μετά από την ύπαρξη ατυχημάτων. Επίσης η αντιπαραγωγική πληθώρα συστημάτων πολλές φορές εξυπηρετεί τα συμφέροντα διάφορων υπομονάδων των οργανισμών στα πλαίσια της αύξησης του μεγέθους των πηγών και της αυτονομίας τους.

Αυτό μετατρέπει την πρόληψη ατυχημάτων σε κάτι πολύ πιο δύσκολο και αποτρέψιμο. Και όλα αυτά σε ένα ορθολογικό περιβάλλον. Αντίθετα σε ένα πολιτικά ασταθές περιβάλλον όπου ούτε ισχυρές δικλείδες ασφαλείας υπάρχουν αλλά και ο έλεγχος των πυρηνικών οπλοστασίων αμφιταλαντεύεται ανάμεσα σε στρατιωτική και πολιτική ηγεσία ο κίνδυνος κλοπής, μη εξουσιοδοτημένης χρήσης και ύπαρξης ατυχημάτων είναι κάτι παραπάνω από ορατός.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ SCOTT D. SAGAN

Η άποψη των υπέρμαχων της πυρηνικής διασποράς πως η εξάπλωση των πυρηνικών όπλων θα οδηγήσει στην ιδεατή ολική αποτροπή βασίζεται στην ορθολογική υπόθεση πως τα νέα πυρηνικά κράτη θα αποφύγουν ένα πυρηνικό πόλεμο ακολουθώντας τα συμφέροντά τους. Τα νέα πυρηνικά κράτη θα αποφύγουν προληπτικούς πυρηνικούς πολέμους αναπτύσσοντας πυρηνικά όπλα δευτέρου χτυπήματος και θα προφυλαχθούν από πυρηνικά ατυχήματα γιατί είναι στα άμεσα εθνικά τους συμφέροντα να τα αποφύγουν.

Η αντίθετη άποψη όμως υποστηρίζει πως η συμπεριφορά των νέων πυρηνικών δυνάμεων θα επηρεαστεί βαθύτατα από τους στρατιωτικούς οργανισμούς που υπάρχουν μέσα στα κράτη, καθώς επίσης και ότι οι προκαταλήψεις και τα παροδικά συμφέροντα των στρατιωτικών οργανισμών θα οδηγήσουν στην αποτυχία της αποτροπής και στη λανθασμένη χρήση των πυρηνικών παρά τα εθνικά συμφέροντα.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΔΕΙΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Υποθέτοντας ότι όλα τα πυρηνικά κράτη θα συμπεριφερθούν εντελώς ορθολογικά και θα κάνουν όλες τις απαραίτητες ενέργειες για να πληρούν τις προϋποθέσεις της πυρηνικής αποτροπής, ο Kenneth Waltz και άλλοι πολιτικοί επιστήμονες υπέρμαχοι της πυρηνικής διασποράς, μπέρδεψαν το τι τα ορθολογικά κράτη πρέπει να κάνουν με το τι σίγουρα θα κάνουν. Αυτό είναι ένα σφάλμα που οι κλασσικοί πολιτικοί ρεαλιστές το έχουν διαπράξει και στο παρελθόν. Ο Hans Morgenthau και ο George Keenan πίστευαν πως όλα τα κράτη θα ακολουθήσουν τη λογική μιας πολιτικής ισορροπίας ισχύος, αλλά διαψεύστηκαν από τις ίδιες της Ηνωμένες Πολιτείες.⁴³

Το πιθανότερο είναι πως τα περισσότερα πυρηνικά κράτη θα συμπεριφερθούν ορθολογικά όμως κάποια σίγουρα δεν θα συμπεριφερθούν.

---

⁴³ Hans Morgenthau, *DEFENDING THE NATIONAL INTEREST*, George Keenan, *AMERICAN DIPLOMACY*, και Scott Sagan, *THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS*, Chapter 2, p. 83

Το ότι δεν θα συμπεριφερθούν λογικά συνεπάγεται με τη χρήση πυρηνικών όπλων κάτι που θα προκαλέσει πολύ σοβαρές επιπτώσεις στο διεθνές σύστημα. Άλλωστε όπως ο ίδιος ο Kenneth Waltz έχει επισημάνει: «η ρεαλιστική θεωρία μπορεί να επιλύσει κάποια αλλά σίγουρα όχι όλα τα προβλήματα που μας απασχολούν»⁴⁴. Για να προβλέψουμε το πυρηνικό μέλλον θα πρέπει να αξιοποιήσουμε πολλές θεωρίες όμως η θεωρία οργανισμών είναι αυτή που φωτίζει σε μεγαλύτερο βαθμό το πρόβλημα.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις σύμφωνα με τη θεωρία των οργανισμών για το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς είναι τα παρακάτω.

Πρώτον, οι Η.Π.Α. θα πρέπει να συνεχίσουν να ακολουθούν μία ενεργή πολιτική μη εξάπλωσης των πυρηνικών όπλων. Ένας κόσμος με περισσότερα πυρηνικά κράτη μπορεί να είναι αναπόφευκτός αλλά δεν μπορεί να είναι ο στόχος της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων. Δυστυχώς ένας αυξανόμενος αριθμός πολιτικών επιστημόνων υποστηρίζουν τη διασπορά των πυρηνικών όπλων και επικρίνουν τις Η.Π.Α. για την πολιτική κατά της διασποράς που ακολουθούν. Το ευχάριστο είναι πως οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι δεν έχουν πειστεί από τα επιχειρήματα αυτών των επιστημόνων και η πολιτική των Η.Π.Α. είναι απίθανο να αλλάξει τα επόμενα χρόνια.

Δεύτερον, μία προσέγγιση με βάση τη θεωρία οργανισμών προσφέρει μία αξιόπιστη λύση για τη προσπάθεια της μείωσης της πυρηνικής διασποράς. Αρχικά, οι Η.Π.Α. θα πρέπει να συνεργαστούν με τα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά κράτη σε ένα πλαίσιο ανταλλαγής τεχνογνωσίας και καλύτερων πρακτικών έτσι ώστε να μειωθούν οι επικίνδυνες επιπτώσεις από την πυρηνική διασπορά.

Τρίτον, αυτή η προσέγγιση για την πυρηνική ασφάλεια υποδεικνύει την ύπαρξη ενός νέου μοντέλου για την διαχείριση της νέας κατάστασης που

---

⁴⁴ Kenneth Waltz, THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, Chapter 4, p. 146

ακούει στο όνομα εξάπλωση των πυρηνικών όπλων. Οι Η.Π.Α. δεν πρέπει να κάνουν τα νέα πυρηνικά κράτη να συμπεριφέρονται όπως αυτές και η Σοβιετική Ένωση κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, δηλαδή με μεγάλα πυρηνικά οπλοστάσια έτοιμα να πυροδοτηθούν για χάρη της αποτροπής. Αντίθετα πρέπει να τα προτρέψουν να διατηρούν μικρές και διάσπαρτες πυρηνικές δυνάμεις με ισχυρό πολιτικό έλεγχο.

Οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση επιβίωσαν από το Ψυχρό Πόλεμο και δεν χρησιμοποίησαν τα τεράστια πυρηνικά τους οπλοστάσια σε μία περίοδο γεμάτη από κρίσεις και πολιτικές αλλαγές. Αυτό πρέπει να είναι ένα γεγονός περισυλλογής και ανακούφισης και όχι μια δικαιολογία για να οδηγήσει στη διάδοση των πυρηνικών. Το ότι δεν συγκρούστηκαν στο παρελθόν πυρηνικές δυνάμεις δεν αποτελεί θέσφατο και δεδουλευμένο για το μέλλον. Το ότι οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση δεν συγκρούστηκαν δεν σημαίνει ότι και άλλα κράτη μπορούν με επιτυχία να επιβιώσουν από το επικίνδυνο μονοπάτι ενός νέου Ψυχρού Πολέμου.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς είναι κάτι που απασχολεί τον κόσμο εδώ και πολλά χρόνια. Η ακαδημαϊκή κοινότητα έχει εμπλακεί ενεργά σε αυτό το διάλογο παρουσιάζοντας διαφορετικές απόψεις πάνω στο ζήτημα.

Τα επιχειρήματα των υπέρμαχων της πυρηνικής διασποράς με προεξέχοντα τον Kenneth Waltz, είναι επηρεασμένα από τη θεωρία του παραδοσιακού ρεαλισμού (traditional realism), σε αντίθεση με τους πιο επιφυλακτικούς και ιδιαίτερος τον Scott Sagan ο οποίος βασίζει τα επιχειρήματά του στη θεωρία των οργανισμών.

Επιχειρώντας να αξιολογήσουμε τα επιχειρήματα των δύο σπουδαίων επιστημόνων θα πρέπει να αναφέρουμε πως η διάταξη των επιχειρημάτων και των δύο είναι άριστη και δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησής τους. Αυτό μας οδηγεί στην βαθύτερη έρευνα του ζητήματος και στην προσπάθεια ανίχνευσης περιοχών που οι δύο ακαδημαϊκοί δεν καταφέρνουν να φωτίσουν.

Τα επιχειρήματα του Waltz, αν και πολύ σωστά δομημένα με βάση τη ρεαλιστική θεωρία του ορθολογικού δρώντα, δεν καταφέρνουν να δώσουν πειστικές απαντήσεις σε κάποια ζητήματα. Αφενός, αν μπορούμε να αποκλείσουμε την πιθανότητα εμφάνισης στο μέλλον ενός μη ορθολογικού δρώντα. Μπορεί κανείς με σιγουριά να πει ότι όλοι οι ηγέτες των κρατών στο μέλλον θα συμπεριφερθούν ορθολογικά; Ποιος μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα εμφάνισης ενός ηγέτη τύπου Hitler στο μέλλον; Και μάλιστα ένα Hitler που έχει στην κατοχή του πυρηνικά όπλα.

Εκτός αυτού το επιχείρημα πως και οι στρατιωτικοί ηγέτες συμπεριφέρονται το ίδιο ορθολογικά αν όχι περισσότερο από τους πολιτικούς, αφήνει πολλά ερωτηματικά. Η ιστορία έχει αποδείξει πως οι στρατιωτικές ηγεσίες είναι πολύ πιο επιρρεπείς σε λάθος υπολογισμούς. Άλλωστε και η ρίψη της ατομικής βόμβας, αν και είχε τη συγκατάθεση της πολιτικής ηγεσίας, υπήρξε πρόταση της στρατιωτικής ηγεσίας. Το επιχείρημα του Waltz ότι η ρίψη της ατομικής βόμβας έγινε για να δείξουν οι Η.Π.Α. στον κόσμο την ύπαρξη του νέου υπερόπλου και όχι για στρατιωτικούς καθαρά σκοπούς δημιουργεί επίσης μεγαλύτερο συνειρμό μελλοντικών κινδύνων. Αν στο μέλλον κατασκευαστεί ένα νέο πυρηνικό υπερόπλο θα υπάρξει ξανά δοκιμή του; Και πως θα αντιδράσουν τα άλλα πυρηνικά κράτη;

Τέλος, ο Waltz αποφεύγει να συνδέσει το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς με την πυρηνική τρομοκρατία. Ακόμα και αν τηρηθούν όλες οι προϋποθέσεις σχετικά με τους ορθολογικούς δρώντες και την μαζική πυρηνική αποτροπή των νέων πυρηνικών κρατών, η διασπορά πυρηνικών όπλων αυξάνει τους ενδεχόμενους στόχους κλοπής πυρηνικών, άρα και την πιθανότητα κλοπής από τρομοκρατικές οργανώσεις. Σε ένα κόσμο που χώρες όπως το Ιράν, η Βόρεια Κορέα, η Λιβύη, το Πακιστάν, η Αίγυπτος και άλλα παρόμοια κράτη θα

διαθέτουν πυρηνικό οπλοστάσιο, οργανώσεις όπως η Al Qaeda και η Hezbollah θα βρουν πρόσφορο έδαφος για την κλοπή ή ακόμη και για την αγορά πυρηνικών όπλων. Και σε συνδυασμό με πιθανή συνέχιση της πολιτικής των Η.Π.Α. στη Μέση Ανατολή, αυτό το ενδεχόμενο φαντάζει περισσότερο πιθανό από ποτέ.

Από την άλλη τα επιχειρήματα του Scott Sagan αν και περιβάλλονται από μία συντηρητική και απαισιόδοξη άποψη σχετικά με τους κινδύνους που πιθανόν να προκαλέσει η πυρηνική διασπορά, θέτει ζητήματα και προβληματισμούς που η πιθανότητα να επιβεβαιωθούν στο μέλλον δεν φαντάζει και τόσο απίθανη. Η κεντρική κριτική του στη ρεαλιστική θεωρία ότι συγχέει το τι λογικά θα πράξουν τα κράτη με τι σίγουρα θα πράξουν καλύπτει όλο το φάσμα των προαναφερθέντων ανησυχιών. Και για αυτό το λόγο η θεωρία του αν και πιο συντηρητική και ευθυνόφοβη ανταποκρίνεται ίσως καλύτερα στα σημερινά δεδομένα του διεθνούς συστήματος.

Ολοκληρώνοντας την αξιολόγηση του κινδύνου της πυρηνικής διασποράς καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα. Η διασπορά των πυρηνικών όπλων ίσως επιφέρει σταθερότητα και ισορροπία ισχύος στο διεθνές σύστημα. Ίσως αποδειχθεί η λύση για το πρόβλημα των εξοπλισμών η ακόμα αποδειχθεί ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί παγκόσμια ειρήνη. Εάν όμως δεν συμβούν τα παραπάνω, οι επιπτώσεις που θα επιφέρουν στο διεθνές σύστημα θα είναι καταστροφικές. Και με μία ανάλυση πιθανού κόστους – πιθανού κέρδους (cost-benefit analysis), όπως η ίδια η ρεαλιστική θεωρία επιτάσσει, αποδεικνύει ο κόσμος δεν μπορεί να αντέξει το πιθανό κόστος μιας τέτοιας αποτυχίας. Για αυτό η διασπορά των πυρηνικών όπλων θα πρέπει να συνεχίσει να καταπολεμείται από τις μεγάλες δυνάμεις με ακόμη πιο αποτελεσματικούς τρόπους.

B. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στις 11 Οκτωβρίου του 2001, ένα μήνα ακριβώς μετά την τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους, ο Πρόεδρος Bush αντιμετώπισε μία ακόμη πιο τρομακτική προοπτική. Εκείνο το πρωί στην πρωινή ενημέρωση του Προέδρου από τις μυστικές υπηρεσίες, ο George Tenet, επικεφαλής της C.I.A., ενημέρωσε τον Πρόεδρο πως ένας πράκτορας της C.I.A. με το κωδικό όνομα Dragonfire ανέφερε πως η Al Qaeda κατείχε μία πυρηνική βόμβα δέκα κιλοτόνων που είχε κλαπεί από το ρωσικό οπλοστάσιο. Σύμφωνα με την αναφορά του πράκτορα η βόμβα ήταν σε αμερικανικό έδαφος και συγκεκριμένα στη Νέα Υόρκη.⁴⁵

Η C.I.A. δεν είχε επιβεβαίωση της πληροφορίας από άλλη ανεξάρτητη πηγή αλλά δεν είχε και κανένα στοιχείο έτσι ώστε να τη θεωρήσει αβάσιμη. Κατείχε η Ρωσία αντίστοιχες ατομικές βόμβες; Ναι. Μπορούσε η ρωσική κυβέρνηση να εγγυηθεί πως όλες οι πυρηνικές βόμβες της ήταν ασφαλείς; Όχι. Ήταν δυνατό η Al Qaeda να έχει ένα τέτοιο όπλο στην κατοχή της; Ναι. Μπορούσαν οι τρομοκράτες να περάσουν ένα τέτοιο όπλο από τα σύνορα των Η.Π.Α. χωρίς να γίνει αυτό αντιληπτό; Ναι.

Στις ώρες που ακολούθησαν η Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας Condoleezza Rice ανέλυσε αυτό που οι στρατηγιστές αποκαλούσαν το «πρόβλημα της κόλασης»⁴⁶. Σε αντίθεση με τον Ψυχρό Πόλεμο όπου οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση ήξεραν πως μία επίθεση της μίας στην άλλη θα είχε ως αποτέλεσμα ένα δεύτερο χτύπημα ακόμα μεγαλύτερης ισχύος, η Al Qaeda δεν είχε το φόβο των αντιποίνων. Και ακόμα και αν ο Πρόεδρος αποφάσιζε να διαπραγματευτεί με τους τρομοκράτες, δεν υπήρχε κόκκινο τηλέφωνο ούτε τρόπος επικοινωνίας.

Έξι μήνες νωρίτερα η Υπηρεσία Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας της C.I.A. είχε εντοπίσει αρχεία της Al Qaeda που ανέφεραν «μία αμερικανική

---

⁴⁵ Massimo Calabresi and Romesh Ratnesar, "Can We Stop The Next Attack?" Time Magazine, 11 March 2001

⁴⁶ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

Χιροσίμα»⁴⁷. Η C.I.A. γνώριζε το ενδιαφέρον του Osama bin Laden για τα πυρηνικά όπλα από το 1992 όταν επιχείρησε να αγοράσει εμπλουτισμένο ουράνιο από τη Σαουδική Αραβία. Επίσης αξιωματούχοι της Al Qaeda φέρονται να είχαν διαπραγματευτεί με Τσετσένους αυτονομιστές στη Ρωσία για την αγορά ενός πυρηνικού οπλοστασίου το οποίο ο επικεφαλής των Τσετσένων Shamil Basayev ισχυριζόταν ότι είχε κλέψει από τα ρωσικά οπλοστάσια.

Επίσης, σε συνέντευξή του στο New York Times Magazine το Μάιο του 2002 ο Eugene Habiger, στρατηγικός εν αποστρατεία και ειδικός σε θέματα πυρηνικής αντιπρομοκρατίας μέχρι το 1998, δήλωσε για το ενδεχόμενο ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος: «το ζήτημα δεν είναι εάν, αλλά πότε».⁴⁸

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΧΡΥΠΗΜΑ

Τελικά, η αναφορά του πράκτορα της C.I.A. αποδείχθηκε αναληθής. Παρόλα αυτά τις εβδομάδες και τους μήνες που ακολούθησαν την 11^η Σεπτεμβρίου η αμερικανική κοινότητα εθνικής ασφάλειας επικεντρώθηκε στο ερώτημα του δευτέρου χτυπήματος. Κανείς δεν πίστευε πως οι επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους και στο Πεντάγωνο ήταν ένα απομονωμένο γεγονός. Το ερώτημα που απασχολούσε ήταν πότε, που και τι είδους θα ήταν το δεύτερο τρομοκρατικό χτύπημα. Τότε εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο φόβος ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος καθώς το χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους είχε ανεβάσει πολύ τον πήχη για επόμενα τρομοκρατικά χτυπήματα.

Τα πιθανά ενδεχόμενα που εξετάστηκαν ήταν τρομακτικά. Τι θα είχε συμβεί εάν το αεροσκάφος των Αμερικανικών Αερογραμμών που προσέκρουσε στο Βόρειο Πύργο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου είχε ως στόχο το

---

⁴⁷ David Johnston and James Risen, "Traces of Terrorism: The Intelligence Reports", New York Times, 17 May 2002

⁴⁸ New York Times Magazine, May 2002

πυρηνικό εργοστάσιο στο Indian Point σαράντα μίλια μακριά από τους Δίδυμους Πύργους; Ή αντίστοιχα εάν το αεροσκάφος που χτύπησε το Πεντάγωνο είχε προσκρούσει στο εργοστάσιο πυρηνικής ενέργειας North Anna κοντά στο Richmond στη Virginia; Μία τέτοια σύγκρουση θα προκαλούσε επιπτώσεις χειρότερες από αυτές του Chernobyl αλλά και των ατομικών βομβών της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι. Οι συγκεκριμένοι πυρηνικοί σταθμοί ήταν σχεδιασμένοι να αντέχουν σε σεισμούς τεράστιας ισχύος και γενικότερα σε καιρικά φαινόμενα όπως και είχε σχεδιαστεί η ασφάλειά τους για οποιαδήποτε επίθεση από ξηράς. Όμως δεν είχε προβλεφτεί μία επίθεση από αέρος και μάλιστα από πολιτικό αεροσκάφος.

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΦΟΒΟΣ

Παρά το γεγονός πως ο κίνδυνος ενός πυρηνικού χτυπήματος άρχισε να λαμβάνεται υπόψη μετά την 11^η Σεπτεμβρίου από τον κρατικό μηχανισμό, ο κίνδυνος είχε επισημανθεί τόσο από την ακαδημαϊκή κοινότητα όσο και από την κοινή γνώμη. Το 2000 οι ακαδημαϊκοί Howard Baker και Lloyd Cutler συνέταξαν μία έκθεση για το ζήτημα της πυρηνικής τρομοκρατίας. Η έκθεση παρουσιάστηκε επίσημα στην κυβέρνηση Bush τον Ιανουάριο του 2001 και μεταξύ των άλλων ανέφερε: «Το αμεσότερο και μεγαλύτερο ζήτημα εθνικής ασφαλείας που αντιμετωπίζουμε σήμερα είναι ο κίνδυνος όπλα μαζικής καταστροφής ή πυρηνικά υλικά να κλαπούν από τη Ρωσία και να έρθουν στην κατοχή τρομοκρατικών οργανώσεων ή εχθρικών κρατών τα οποία θα τα χρησιμοποιήσουν εναντίον Αμερικανών στρατιωτών στο εξωτερικό ή εναντίον Αμερικανών πολιτών στο εσωτερικό της χώρας»⁴⁹. Επίσης ανέφερε πως στη Ρωσία φυλάσσονται χωρίς ιδιαίτερα μέτρα ασφαλείας από 40.000 έως 80.000 πυρηνικά όπλα.

---

⁴⁹ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

Το φάσμα του κινδύνου της πυρηνικής τρομοκρατίας γίνεται ακόμη πιο ξεκάθαρο εάν αναλογιστούμε τα εξής:

Πρώτον, οι επιχειρήσεις κλοπής πυρηνικών υλικών ή όπλων δεν είναι μία υποθετική πιθανότητα, αλλά ένα αποδεδειγμένο και αδιάψευστο γεγονός. Χιλιάδες πυρηνικά όπλα και δεκάδες χιλιάδες πυρηνικά υλικά βρίσκονται σήμερα στη Ρωσία σε εγκαταστάσεις αμφιβόλου ασφαλείας οι οποίες είναι άμεσα προσβάσιμες από επίδοξους κλέφτες με σκοπό την πώλησή τους σε τρομοκρατικά δίκτυα. Την εποχή της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης υπήρξαν δεκάδες καταγεγραμμένα περιστατικά από επιτυχείς επιχειρήσεις κλοπής πυρηνικών όπλων και υλικών. Οι κλέφτες στις περισσότερες περιπτώσεις συνελήφθησαν σε χώρες όπως η Ρωσία, η Τσεχία ακόμα και στη Γερμανία. Κανείς όμως δεν μπορεί να εγγυηθεί πως δεν υπάρχουν περιστατικά στα οποία οι κλέφτες διέφυγαν.

Και δυστυχώς η Ρωσία δεν αποτελεί το μόνο μέρος που μπορούν να αφαιρεθούν πυρηνικά όπλα και υλικά από επίδοξους κλέφτες και τρομοκράτες. Το Πακιστάν έχει ένα οπλοστάσιο με περίπου πενήντα πυρηνικά όπλα και σχάσιμο υλικό για την κατασκευή άλλων τόσων. Επίσης, οι συνεκτικοί δεσμοί μεταξύ των μυστικών υπηρεσιών του Πακιστάν και της κυβέρνησης των Ταλιμπάν είναι ιστορικοί. Τέλος το Πακιστάν έχει –δικαίως– τη φήμη του μεγαλύτερου διασπορέα πυρηνικών όπλων. Εκτός αυτού αξίζει να αναφέρουμε και χώρες όπως η Βόρεια Κορέα, το Ιράν και η Λιβύη, οι οποίες αυξάνουν τη λίστα των προμηθευτών πυρηνικών όπλων σε τρομοκρατικές οργανώσεις.

Δεύτερον, το 2003 ο Πρόεδρος Bush δήλωσε πως «εάν το καθεστώς του Ιράκ είναι ικανό να παράξει, να αγοράσει ή να κλέψει ποσότητα εμπλουτισμένου ουρανίου όσο μία μπάλα, μπορεί σε λιγότερο από ένα χρόνο να έχει κατασκευάσει ατομική βόμβα». Αυτό ήταν και ένα από τα επιχειρήματα για την εισβολή στο Ιράκ. Αυτό που παρέλειψε να αναφέρει ο Πρόεδρος Bush ήταν πως με την ίδια ποσότητα εμπλουτισμένου ουρανίου, τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Al Qaeda, η Hezbollah και η Hamas θα μπορούσαν να κάνουν ακριβώς το ίδιο. Το μόνο δύσκολο στην κατασκευή της ατομικής

βόμβας είναι η πρόσβαση στο σχάσιμο υλικό ένα υλικό το οποίο ευτυχώς είναι και δύσκολο αλλά και ακριβό στην επεξεργασία του. Αλλά όπως έχει γράψει και ο John Foster, από τους πρώτους κατασκευαστές ατομικών βομβών, «εάν έχεις τα βασικά πυρηνικά όπλα στην κατοχή σου, είναι δυνατόν να κατασκευάσεις μία ατομική βόμβα χρησιμοποιώντας πληροφορίες από τα βιβλία πυρηνικής φυσικής»⁵⁰. Και όταν το έγραψε αυτό δεν υπήρχε ακόμα το διαδίκτυο.

Τρίτον, οι τρομοκράτες δεν θα βρουν δυσκολία στο να περάσουν μία πυρηνική συσκευή από τα αμερικανικά σύνορα. Το πυρηνικό υλικό είναι μικρότερο από μία μπάλα. Ακόμα και σε μία βάλιτσα το υλικό μπορεί να σταλεί με τις υπηρεσίες ταχυμεταφορών (Federal Express) σε ένα κοντέινερ ή με αεροπορική αποστολή. Από τα επτά εκατομμύρια κοντέινερ που φτάνουν στα λιμάνια των Η.Π.Α κάθε χρόνο, μόνο το 5% ανοίγεται και ελέγχεται. Επίσης, αφού μέσω αυτής της διαδικασίας περνούν τεράστιες ποσότητες ηρωίνης, δεν μπορεί αντίστοιχα να περάσει τα σύνορα πυρηνικό υλικό;

ΤΕΣΣΕΡΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

Ένας άλλος παράγοντας που ενισχύει τον κίνδυνο εμφάνισης ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος είναι οι διακηρύξεις των ίδιων των τρομοκρατών. Εννιά μήνες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της Νέας Υόρκης, ο εκπρόσωπος τύπου της Al Qaeda, Suleiman Abu Gheith, δήλωσε στην επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, www.alneda.com⁵¹ τα ακόλουθα: «Έχουμε το δικαίωμα να σκοτώσουμε τέσσερα εκατομμύρια Αμερικανούς, εκ των οποίων τα δύο εκατομμύρια να είναι παιδιά, να εξορίσουμε τους διπλάσιους και να πληγώσουμε και να αφήσουμε ανάπηρους εκατοντάδες χιλιάδες από αυτούς». Σε κείμενο που ακολουθεί ο Abu Gheith εξηγεί το λόγο που η Al Qaeda πολεμά τις Η.Π.Α. και καταλήγει με την αιτιολογία της

---

⁵⁰ John Foster, "Nuclear Weapons," New York 1973 p.p. 520-522

⁵¹ www.alneda.com

«ισλαμικής δικαίωσης του ιερού πολέμου (jihad) της Al Qaeda εναντίον των Η.Π.Α.».⁵²

Σχετικά με την τρομοκρατική επίθεση στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου αναφέρει πως αυτό που έπαθαν οι Η.Π.Α είναι κάτι φυσικό και αναμενόμενο για μία χώρα που χρησιμοποιεί τον τρόπο, την αλαζονική πολιτική και την καταπίεση απέναντι στα άλλα κράτη και στους πολίτες τους. Επίσης καταδικάζει τις Η.Π.Α. για την προσπάθεια επιβολής ενός συγκεκριμένου τρόπου ζωής σε όλο τον κόσμο όπου όλοι οι πολίτες είναι υπάλληλοι της κυβέρνησης και των εμπορικών και διαφημιστικών επιχειρήσεων. Και καταλήγει πως γελιούνται οι Η.Π.Α. αν νομίζουν πως η καταπίεση θα φέρει την παράδοση.

Σχετικά με το ζήτημα της στόχευσης των Η.Π.Α. η απάντησή του ήταν ξεκάθαρη. Κατά την άποψη της Al Qaeda οι Η.Π.Α. με τη σύμπραξη των Εβραίων είναι ενσάρκωνες της διαφθοράς και της κατάρρευσης των αξιών τόσο σε ηθικό και ιδεολογικό όσο και σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Και καταλήγει με το συμπέρασμα πως η Αμερική είναι η αιτία για όλη την καταδυνάστευση, την αδικία, τη διαφθορά που υπάρχει στον κόσμο. Επίσης, ευθύνεται για όλες τις δυστυχίες που έχουν υποστεί οι Μουσουλμάνοι και για αυτό πρέπει να πληρώσουν.

Στη συνέχεια παραθέτει λεπτομερή κατάλογο για τους θανάτους Μουσουλμάνων που οφείλονται στις Η.Π.Α. και καταλήγει: «Σύμφωνα με τον παραπάνω κατάλογο είμαστε ακόμα στην αρχή του δρόμου. Οι Αμερικάνοι δεν έχουν ακόμα γευτεί όλα αυτά που τόσο χρόνια γεύτηκαν από αυτούς οι Μουσουλμάνοι. Η δικαιοσύνη δεν έχει επέλθει ακόμα. Για την Al Qaeda η δικαιοσύνη θα επέλθει μόνο όταν σκοτωθούν τέσσερα εκατομμύρια Αμερικανοί. Οι Η.Π.Α. γνωρίζουν μόνο τη γλώσσα της ισχύος. Και οι Μουσουλμάνοι θα τους μιλήσουν σε αυτή τη γλώσσα».

---

⁵² Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

Την 11^η Σεπτεμβρίου σκοτώθηκαν περίπου τρεις χιλιάδες Αμερικανοί πολίτες. Αυτό σημαίνει πως για να πιαστεί το όριο των τεσσάρων εκατομμυρίων θα πρέπει να γίνουν περίπου 1400 όμοιες επιχειρήσεις. Ή μόνο μία εφόσον η Al Qaeda αποκτήσει πυρηνικά όπλα.

Εκτός από τις διακηρύξεις των μελών της Al Qaeda, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι καταθέσεις συλληφθέντων μελών της οργάνωσης κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διαδικασίας από πράκτορες της C.I.A. Χαρακτηριστικότερη είναι αυτή του Khalid Sheikh Mohammed, ο οποίος θεωρείται ο θύνων νους και ο σχεδιαστής της επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Ο Mohammed όπως δήλωσε αρχικά η Al Qaeda σκεφτόταν να χτυπήσει μία σειρά από πυρηνικές εγκαταστάσεις. Αλλά αποφασίστηκε να εγκαταλειφθεί αυτό το ενδεχόμενο προσωρινά. Όταν ρωτήθηκε από τους πράκτορες της C.I.A τι εννοεί με τον όρο «προσωρινά», απάντησε: «Προσωρινά σημαίνει προσωρινά...»⁵³

Επίσης, σημαντικές πληροφορίες για την επιθυμία του Osama bin Laden και της Al Qaeda να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα, απέφερε η σύλληψη δύο Πακιστανών πυρηνικών επιστημόνων, των Bashiruddin Mahmood και Abdul Majeed. Οι δύο επιστήμονες, οι οποίοι είχαν εργαστεί επί χρόνια δίπλα στον A.Q. Khan για τη δημιουργία του πυρηνικού προγράμματος του Πακιστάν, συνελήφθηκαν με την κατηγορία της παροχής πληροφοριών στον Osama bin Laden. Κατά την απολογία τους δήλωσαν πως σε συνάντηση με τον ίδιο τον bin Laden είχαν συζήτηση «ακαδημαϊκού» επιπέδου για το ζήτημα της κατασκευής μίας ατομικής βόμβας. Σύμφωνα με τους δύο επιστήμονες ο bin Laden έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για ο ζήτημα της κατασκευής πυρηνικών όπλων και άφησε να εννοηθεί πως είχε στην κατοχή του σχάσιμο υλικό. Επίσης, δήλωσαν πως τους ζητήθηκε η βοήθειά τους για να στρατολογήσουν

---

⁵³ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

και άλλους επιστήμονες ώστε να τον βοηθήσουν στην επίτευξη του στόχου του.⁵⁴

Η αναφορά της C.I.A. για το περιστατικό σημειώνει πως το πιο πιθανό είναι οι δύο επιστήμονες να έδωσαν ακόμη και σχέδια στην Al Qaeda για την κατασκευή ενός πυρηνικού όπλου. Το θετικό στοιχείο είναι πως εξετάζοντας τις απολογίες των δύο επιστημόνων και κατά συνέπεια αυτά τα οποία λέχθηκαν στη συνάντηση, ενώ η επιθυμία των τρομοκρατών για την απόκτηση πυρηνικών όπλων είναι αναμφισβήτητη, παρατηρείται μία σημαντική έλλειψη βασικών τεχνικών γνώσεων για την κατασκευή όπλων μαζικής καταστροφής. Επίσης υπογραμμίζεται πως κατά τα φαινόμενα, το 2001 που πραγματοποιήθηκε η συνάντηση, η Al Qaeda ήταν στην αρχή της πορείας για την κατασκευή πυρηνικών όπλων. Και σε συνδυασμό με την εισβολή στο Αφγανιστάν που ακολούθησε και το σοβαρό πλήγμα που δέχθηκε η οργάνωση, το πιθανότερο είναι να μην έχει προχωρήσει αρκετά από τότε. Όμως, η ίδια αναφορά σε καμία περίπτωση δεν αποκλείει την πιθανότητα η Al Qaeda να έχει ήδη στα χέρια της μία ατομική βόμβα. Άλλωστε η φράση με την οποία κλείνει η αναφορά σημειώνει πως «δεν έχουμε συλλάβει ακόμη την ηγεσία της Al Qaeda αλλά γνωρίζουμε ότι υπάρχει».

Γενικότερα μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες άρχισαν να εξετάζουν με μεγαλύτερη προσοχή τις μεθόδους της Al Qaeda έτσι ώστε να προβλεφθεί ένα πιθανό επόμενο χτύπημα. Με την εισβολή στο Αφγανιστάν οι πληροφορίες για την οργάνωση έγιναν πολλές περισσότερες. Η δομή της οργάνωσης σόκαρε τους Αμερικανούς πράκτορες. Χιλιάδες κρησφύγετα, στρατόπεδα εκπαίδευσης, αλλά και χιλιάδες έγγραφα, ντοκουμέντα, σχέδια τρομοκρατικών επιθέσεων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Όλα αυτά τα στοιχεία φανέρωναν μία μεγάλη επιθυμία για την απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής. Αρκετοί αναλυτές πιστεύουν πως εάν η εισβολή στο Αφγανιστάν δεν είχε πραγματοποιηθεί και συνεχιζόταν απρόσκοπτα η δράση της Al Qaeda εκεί, θα είχε αποκτήσει είδη

---

⁵⁴ Washington Post, 16 December 2001, www.washingtonpost.com

πυρηνικά όπλα. Όλα αυτά τα στοιχεία σε συνδυασμό με μαρτυρίες και καταθέσεις κρατουμένων μελών της κατατάσσουν την Al Qaeda στην κατηγορία των πιθανών πυρηνικών κινδύνων.

Όμως δεν αποτελεί μόνο η Al Qaeda κίνδυνο για να οργανώσει και να επιτύχει ένα τρομοκρατικό πυρηνικό χτύπημα. Υπάρχουν και άλλες οργανώσεις οι οποίες έχουν αποδείξει πως έχουν και τη βούληση αλλά κυρίως την ικανότητα να επιτύχουν ένα τέτοιο χτύπημα. Εκτός από τις οργανώσεις-παρακλάδια της Al Qaeda οι οποίες δρουν κυρίως στη Νοτιοανατολική Ασία, υπάρχουν δύο ακόμη τρομοκρατικές ομάδες οι οποίες πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για να αντιμετωπιστούν ως πυρηνική τρομοκρατική απειλή. Οι Τσετσένοι αυτονομιστές και η Hezbollah.

ΤΣΕΤΣΕΝΟΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΕΣ

Η μόνη επιβεβαιωμένη προσπάθεια πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος καταγράφεται το 1995 στη Ρωσία όταν Τσετσένοι αυτονομιστές τοποθέτησαν μία ακατέργαστη βόμβα στο πάρκο Ismailovsky στη Μόσχα. Η βόμβα περιείχε τριάντα κιλά από ένα μείγμα του χημικού συστατικού καισίου και δυναμίτιδας. Ουσιαστικά ήταν μία χημική βόμβα που συνδύαζε ραδιενεργό υλικό με συμβατικά εκρηκτικά. Τελικά οι αυτονομιστές αποφάσισαν να μην πυροδοτήσουν τη βόμβα αλλά να προειδοποιήσουν μέσω της τηλεόρασης για την τοποθεσία της. Με αυτή την ενέργεια, οι Τσετσένοι έδειξαν πως έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν ένα πυρηνικό τρομοκρατικό χτύπημα.

Οι Τσετσένοι αυτονομιστές αγωνίζονται περισσότερο από δέκα χρόνια για να επιτύχουν την ανεξαρτησία της μουσουλμανικής κοινότητάς τους από τη Ρωσία. Το 2002 εισέβαλαν στο θέατρο Dubronka κρατώντας οκτακόσιους πολίτες όμηρους απειλώντας πως θα τους εκτελέσουν εάν δεν αποχωρήσουν άμεσα τα ρωσικά στρατεύματα από την Τσετσενία. Μετά από δύο ημέρες άκαρπων διαπραγματεύσεων οι ρώσικες ειδικές δυνάμεις εισέβαλαν στο θέατρο, σκότωσαν τους τρομοκράτες ταυτόχρονα με πάνω από εκατό ρώσους όμηρους.

Σύμφωνα με τον ηγέτη των Τσετσένων, Movsar Basayev, το θέατρο Dubronka αποτελούσε το δεύτερο στόχο πιθανού χτυπήματος. Ο πρώτος ήταν το πυρηνικό Ινστιτούτο Kurchatov που περιέχει είκοσι έξι πυρηνικούς αντιδραστήρες. Ο στόχος τελικώς απορρίφθηκε λόγω της υψηλής ασφαλείας του Ινστιτούτου και επιλέχθηκε τελικώς το θέατρο. Πάντως η επιχείρηση του θεάτρου σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως απλή αναλογιστεί κανείς πως βρίσκεται μόλις δέκα λεπτά από το Κρεμλίνο.

Ανάμεσα στα διεθνή τρομοκρατικά δίκτυα οι Τσετσένοι διακατέχουν εξέχουσα θέση λόγω της σκληρότητας και των επιτυχημένων τρομοκρατικών χτυπημάτων που καταφέρνουν. Όντας φανατικοί Μουσουλμάνοι εξτρεμιστές συνδέονται με την Al Qaeda η οποία τα τελευταία χρόνια φέρεται να τους χρηματοδοτεί με άλλες Ισλαμικές τρομοκρατικές οργανώσεις.

Οι Τσετσένοι αυτονομιστές έχουν επιδείξει ένα μεγάλο ενδιαφέρον για την απόκτηση πυρηνικών όπλων και υλικών έτσι ώστε να τα χρησιμοποιήσουν εναντίον της Ρωσίας. Οι προσπάθειες κλοπής είναι πολλές με κορυφαία αυτή του 1992 όταν οι αυτονομιστές επιχείρησαν την κλοπή ενός πυρηνικού ρωσικού υποβρυχίου. Εκτός αυτού οι Τσετσένοι φαίνεται κατά καιρούς πως έχουν επιτύχει να αποσπάσουν ραδιενεργά υλικά μεταξύ αυτών και πλουτώνιο, από πυρηνικές εγκαταστάσεις της Ρωσίας. Αν και ο στόχος των Τσετσένων σε ένα πιθανό τρομοκρατικό πυρηνικό χτύπημα θα είναι σίγουρα η Μόσχα, αυτό κάθε άλλο παρά ανακούφιση θα πρέπει να παρέχει στις Η.Π.Α. Αν οι Τσετσένοι έχουν τη δυνατότητα της οργάνωσης και της επιτυχίας ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος, τότε σίγουρα το έχει και η Al Qaeda.

HEZBOLLAH

Μέχρι την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, η οργάνωση που είχε καταφέρει το πιο θανάσιμο τρομοκρατικό χτύπημα εναντίον των Η.Π.Α. δεν ήταν η Al Qaeda αλλά η Hezbollah. Ο πρώην διευθυντής της C.I.A. George Tenet είχε δηλώσει το 2003 πως η Hezbollah είναι μία οργάνωση με τεράστιες δυνατότητες, παγκόσμια παρουσία και δράση και μπορεί να χαρακτηριστεί ίσων δυνατοτήτων με την Al Qaeda αν όχι πιο ικανή.⁵⁵

Η δράση της Hezbollah εστιάζεται στο Λίβανο όπου στις αρχές της δεκαετίας του 80' επιχείρησε την εκδίωξη του ισραηλινού και του αμερικανικού στρατού από την περιοχή. Εν μέρει τα κατάφεραν μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στη στρατιωτική βάση των Αμερικανών Πεζοναυτών στη Βυρηττό που είχε ως αποτέλεσμα 241 νεκρούς Αμερικανούς στρατιώτες.

Η Hezbollah κατά καιρούς έχει εγείρει το ζήτημα μίας τρομοκρατικής πυρηνικής επίθεσης στο Τελ Αβίβ ή στη Νέα Υόρκη την οποία αποκαλούν «παγκόσμια πρωτεύουσα των Εβραίων».⁵⁶ Κάποιοι αναλυτές αποκλείουν αυτή την περίπτωση κυρίως λόγω της ανάμειξης της Hezbollah στην εσωτερική πολιτική του Λιβάνου καθώς κατέχει δώδεκα θέσεις στο Κοινοβούλιο. Πράγματι τα τελευταία χρόνια η οργάνωση έχει αφοσιωθεί στην ανοικοδόμηση του Νοτίου Λιβάνου ακολουθώντας μια πολιτική «σχολείων και βομβών». Όμως στο μανιφέστο της οργάνωσης υπάρχει ένα κεφάλαιο με τίτλο «Η αναγκαιότητα της καταστροφής του Ισραήλ» στο οποίο αναφέρεται πως το μίσος της Hezbollah για το Ισραήλ επεκτείνεται και στις Η.Π.Α. Συγκεκριμένα αναφέρει πως «αντιμετωπίζουμε το Ισραήλ ως την εμπροσθοφυλακή των Η.Π.Α. στη Μέση Ανατολή»⁵⁷ και «η καταστροφή της Αμερικής είναι και θα παραμείνει το μοναδικό μας σλόγκαν».⁵⁸ Επίσης και οι

---

⁵⁵ "Hezbollah: A-Team Of Terrorists," 60 Minutes/ CBSnews.com, 18 April 2003

⁵⁶ Foreign Affairs November-December 2003

⁵⁷ Ομοίως με 54

⁵⁸ Ομοίως με 54

αναφορές της C.I.A. σημειώνουν πως είναι πολύ πιθανό η Hezbollah να αντιδράσει σε μία αμερικανική επέμβαση στη Συρία ή στο Ιράν με επιθέσεις εναντίον στόχων στο Ισραήλ και στις Η.Π.Α.

Η Hezbollah έχει συνεκτικούς δεσμούς με το καθεστώς του Ιράν. Το Ιράν παρέχει ετήσια χρηματοδότηση 100 εκατομμυρίων δολαρίων στη Hezbollah ταυτόχρονα με εκπαίδευση, όπλα καθώς και πολιτική, διπλωματική και οργανωτική αρωγή. Με δεδομένο το μυστικό πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και την πιθανότητα ενός προληπτικού βομβαρδισμού του Ισραήλ στις πυρηνικές ιρανικές εγκαταστάσεις, όπως ακριβώς έγινε και το 1981 με το Ιράκ, η Hezbollah αποτελεί ένα μέσο αποτροπής του Ιράν απέναντι στο Ισραήλ. Εάν λοιπόν το Ιράν προμηθεύσει με πυρηνικά όπλα τη Hezbollah, ένα τρομοκρατικό πυρηνικό χτύπημα εναντίον του Ισραήλ φαντάζει αρκετά πιθανό σενάριο.

Επίσης, αν συνεχιστεί το δόγμα Bush στη Μέση Ανατολή, δεν είναι απίθανο η συνεργασία μεταξύ Al Qaeda και Hezbollah όπως ακριβώς είχε γίνει το 1996 στην επίθεση των στρατιωτικών αμερικανικών εγκαταστάσεων στη Σαουδική Αραβία το 1996. Εάν η Hezbollah θεωρήσει πως η πολιτική των Η.Π.Α. στη Μέση Ανατολή απειλήσει τα ζωτικά της συμφέροντα είναι βέβαιο πως θα αναλάβει ξανά δράση. Και τότε ο κίνδυνος ενός τρομοκρατικού πυρηνικού χτυπήματος μπορεί να θεωρηθεί παραπάνω από ορατός.

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παρά την απαισιοδοξία που παρατηρείται, η πυρηνική τρομοκρατία γενικότερα και η μελλοντική ύπαρξη ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος μπορεί να αποφευχθεί. Η αλυσιδωτή αντίδραση ενός σχάσιμου υλικού που απελευθερώνει ενέργεια δημιουργεί την πυρηνική βόμβα. Χωρίς λοιπόν σχάσιμο υλικό δεν υπάρχει πυρηνική έκρηξη άρα δεν υπάρχει και πυρηνική βόμβα.

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουν οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής και οι σύμμαχοί τους για να εμποδίσουν την πυρηνική τρομοκρατία είναι να εμποδίσουν τους τρομοκράτες από την απόκτηση εμπλουτισμένου ουρανίου και πλουτωνίου. Αυτό δεν είναι τόσο δύσκολο όσο φαίνεται. Η τεχνολογία που επιτρέπει την προστασία εξαιρετικά επικίνδυνων υλικών ή πολύτιμων αγαθών έχει εξελιχθεί πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια. Για παράδειγμα οι Η.Π.Α. δεν έχουν χάσει χρυσό από το Fort Knox, ούτε αντίστοιχα η Ρωσία θησαυρούς από το Κρεμλίνο. Έτσι μπορούν πιο εύκολα από ότι φαντάζει να προστατευθούν και τα πυρηνικά όπλα και υλικά.

Μία στρατηγική για να εμποδίσει την ενσάρκωση του κινδύνου της πυρηνικής τρομοκρατίας θα πρέπει αρχικά να εμποδίσει τους τρομοκράτες να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα και υλικά. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να δημιουργηθεί μία νέα τάξη παγκόσμιας ασφάλειας σύμφωνα με το δόγμα των «τριών Όχι».

- Όχι χαμένα πυρηνικά όπλα
- Όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά όπλα
- Όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά κράτη

Το πρώτο σημείο αυτής της στρατηγικής -Όχι χαμένα πυρηνικά όπλα- βασίζεται στην παραδοχή ότι τα μη ασφαλή πυρηνικά όπλα και υλικά οπουδήποτε και αν βρίσκονται αποτελούν τεράστιο κίνδυνο για όλα τα κράτη του κόσμου.

Το δεύτερο σημείο της στρατηγικής -Όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά όπλα- βασίζεται στην παρεμπόδιση της κατασκευής εγκαταστάσεων που

ειδικεύονται στον εμπλουτισμό ουρανίου ή στην πολυεπεξεργασία πλουτωνίου. Το ήδη υπάρχον παγκόσμιο σύστημα αποθάρρυνσης, δηλαδή η Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών, (Non Proliferation Treaty), δεν απέδωσε και δεν αποδίδει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Έτσι πρέπει να βρεθεί ένας νέος τρόπος για να επιτευχθεί ο σκοπός.

Το τρίτο σημείο της στρατηγικής –Όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά κράτη– επιχειρεί να τραβήξει μία διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά κράτη έτσι ώστε κανένα άλλο κράτος να μην αποκτήσει πυρηνικά όπλα.

Με μία ρεαλιστική σκοπιά, οι παραπάνω προτάσεις φαντάζουν αρκετά φιλόδοξες και υπεραισιόδοξες. Όμως ο ρεαλισμός δεν προβλέπει μεμψιμοιρία και μοιρολατρία. Στην πραγματικότητα τα περισσότερα κράτη έχουν ήδη υπογράψει το τρίτο σημείο της στρατηγικής, μπορούν να ζήσουν με το δεύτερο και υποστηρίζουν το πρώτο. Άρα η αισιοδοξία βασίζεται σε δεδομένα τα οποία ταιριάζουν στην κυρίαρχη άποψη του διεθνούς συστήματος. Τη δεκαετία του 1960 ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α. John F. Kennedy είχε προβλέψει πως «το 1970 θα υπάρχουν δέκα πυρηνικές δυνάμεις και το 1974 δεκαπέντε ή είκοσι».⁵⁹ Η πρόβλεψη του Kennedy σύμφωνα με τις τεχνολογικές ικανότητες των κρατών εκείνη την εποχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ευσταθής. Η πρόβλεψη – προειδοποίησή του όμως αρχικά κλόνισε και στη συνέχεια αφύπνισε τον πλανήτη. Το αποτέλεσμα ήταν πως σήμερα 183 κράτη, στα οποία περιλαμβάνονται αρκετά που έχουν και την οικονομική και τεχνολογική δυνατότητα αλλά και την τεχνογνωσία να αποκτήσουν πυρηνικά, αποκήρυξαν τα πυρηνικά και δεσμεύτηκαν μέσω της Συνθήκης Για Τη Μη Εξάπλωση Των Πυρηνικών να απέχουν από το πυρηνικό club. Σαράντα χρόνια μετά την πρόβλεψη του Kennedy, υπάρχουν οκτώ πυρηνικές δυνάμεις και όχι είκοσι. Οι ηγέτες του σήμερα μπορούν να επιτύχουν παρόμοια επιτυχία καταπολεμώντας την πυρηνική τρομοκρατία.

---

⁵⁹Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York. 2005

ΟΧΙ ΧΑΜΕΝΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ (No Loose Nukes)

Ο πρώτος στόχος του σχεδίου για την καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας είναι πως δεν πρέπει να υπάρξει κανένα μέρος του κόσμου όπου επίδοξοι τρομοκράτες μπορούν να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα και υλικά. Για να γίνει αυτό κάθε πυρηνική δύναμη θα πρέπει να «ασφαλίσει» όλα τα πυρηνικά της διαμέσου ενός νέου καθολικού προτύπου. Υλικά τα οποία δεν μπορούν να προφυλαχθούν αποτελεσματικά, κυρίως σε αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει να καταστραφούν.

Ο κίνδυνος των «χαμένων Πυρηνικών» πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 90. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων κρατών τα οποία βρέθηκαν να διαθέτουν και πυρηνικό οπλοστάσιο. Μετά από πρωτοβουλία του τότε Προέδρου των Η.Π.Α. George Bush και μετά από διπλωματικό μαραθώνιο και συνεργασία Η.Π.Α. και Ρωσίας, 22.000 τακτικά πυρηνικά όπλα απομακρύνθηκαν από τα δεκατέσσερα νέα κράτη της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ένωσης και επιστράφηκαν σε ειδικές αποθηκευτικές εγκαταστάσεις στη Ρωσία⁶⁰. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε και η πρωτοβουλία των Γερουσιαστών Sam Nunn και Richard Lugar οι οποίοι κατάφεραν να δημιουργήσουν και να επικυρώσουν στα αρμόδια όργανα ένα πρόγραμμα το οποίο επέβλεπε και φρόντιζε για την προστασία των πυρηνικών όπλων σε ειδικούς αποθηκευτικούς χώρους στη Ρωσία. Το πρόγραμμα Nunn-Lugar είναι σε ισχύ μέχρι και σήμερα και αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα υπενθύμισης του προβλήματος της πυρηνικής διασποράς στις δύο κυβερνήσεις.

Το 1993, η νέα κυβέρνηση Clinton εστίασε στα στρατηγικά πυρηνικά όπλα που είχαν απομείνει στην Ουκρανία στο Καζακστάν και στη Λευκορωσία και κατάφερε να αποσπάσει από τις παραπάνω χώρες περισσότερα από 4000 στρατηγικά πυρηνικά όπλα.

---

⁶⁰ The Atomic Bazaar, William Langewiesche, 2007

Αν και όλα τα όπλα τελικώς αποσπάστηκαν από τα νέα κράτη το πρόβλημα παρέμενε άλυτο καθώς τα όπλα είχαν επιστραφεί στη Ρωσία σε μία περίοδο που χαρακτηριζόταν από πολιτική αστάθεια, κοινωνικό χάος και υψηλότατη εγκληματικότητα. Παρά τα μέτρα που υιοθέτησαν όλες οι μετέπειτα κυβερνήσεις και των δύο χωρών και την αναμφισβήτητη καλύτερευση των συνθηκών σε όλα τα επίπεδα στη Ρωσία, το πρόβλημα εξακολουθεί να υφίσταται. Κανείς Ρώσος αξιωματούχος δεν μπορεί να εγγυηθεί πως από τα 44.000 πυρηνικά όπλα που είναι αποθηκευμένα στη Ρωσία δεν έχει κλαπεί ή χαθεί ούτε ένα τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια.

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει σήμερα; Έχοντας δει με τα μάτια μας τις επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους και στο Πεντάγωνο, δεν χρειάζεται να περιμένουμε μία πυρηνική 11η Σεπτεμβρίου. Η πρόληψη της πυρηνικής τρομοκρατίας πρέπει να αποτελέσει την κύρια προτεραιότητα για τις Η.Π.Α. Και η λύση για αυτό είναι μία από κοινού πολιτική Η.Π.Α. και Ρωσίας.

Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να προσεγγίσουν τη Ρωσία και θα πρέπει να την πείσουν πως η πρόληψη της πυρηνικής τρομοκρατίας αποτελεί επιτακτική και επιβεβλημένη ανάγκη και για την ίδια. Ενώ ο Πρόεδρος της Ρωσίας Vladimir Putin, έχει υποστηρίξει τον Πρόεδρο Bush πολλές φορές σε δηλώσεις και διακηρύξεις σχετικά με τον κίνδυνο της πυρηνικής τρομοκρατίας, η καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας δεν αποτελεί προτεραιότητα της Ρωσίας. Ο λόγος είναι πως η Ρωσία προσπαθεί να ανακτήσει τη χαμένη της αίγλη σε οικονομικό κυρίως αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Έτσι οι Η.Π.Α. θα πρέπει να πείσουν τη Ρωσία πως απειλείται άμεσα από μία πυρηνική τρομοκρατική επίθεση. Αυτό μάλιστα δεν θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο αν αναλογιστεί κανείς τις πολλές και πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις των Τσετσένων αυτονομιστών ακόμα και με βιολογικά όπλα στη Μόσχα.

Ο Putin αντιλαμβάνεται πολύ καλά το ότι η χώρα του παρά την ενεργειακή της ανάπτυξη παραμένει ακόμη φτωχή και αδύναμη. Γνωρίζει πολύ καλά πως για να επιτύχει τον εκσυγχρονισμό που ο ίδιος έχει δεσμευτεί, είναι απαραίτητη η συμμετοχή και η ενσωμάτωση στις δυτικές αγορές και οργανισμούς στα οποία οι Η.Π.Α έχουν το ρόλο του «κλειδοκράτορα». Η από

κοινού καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας μαζί με τις Η.Π.Α θα της επιτρέψουν να σταθεί δίπλα δίπλα με τις Η.Π.Α. για ένα κοινό σκοπό. Αυτό, αφενός θα της προσδώσει τη χαμένη της αίγλη της πάλαι ποτέ υπερδύναμης και αφετέρου θα την δουν από μία διαφορετική οπτική γωνία οι δυτικές χώρες-αγορές.

Υπάρχει όμως ένα ακόμα επιχείρημα το οποίο υπερκεράζει όλα τα διλλήματα ισχύος και μπορεί να οδηγήσει στη συνεργασία των δύο χωρών για την καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας. Το «επιχείρημα της επόμενης ημέρας».

Το επιχείρημα της επόμενης ημέρας θέτει ένα πολύ συγκεκριμένο ερώτημα στους επικριτές μίας ενδεχόμενης συνεργασίας Η.Π.Α.-Ρωσίας. Τι θα πουν οι δύο πρόεδροι την επόμενη μέρα ενός ενδεχόμενου πυρηνικού χτυπήματος. Πως θα εξηγήσουν στους πολίτες τους ότι η ασφάλεια των πυρηνικών τους είναι μικρότερη από την ασφάλεια του Fort Knox ή του Κρεμλίνου αντίστοιχα; Ή ακόμα σε περίπτωση που κάποιο κράτος πουλήσει πυρηνικά σε τρομοκράτες οι οποίοι καταφέρουν ένα πυρηνικό χτύπημα σε μία από τις δύο χώρες, αυτές πως θα απαντήσουν; Ο Πρόεδρος Bush κήρυξε τον Πόλεμο στους Ταλιμπάν «επειδή παρείχαν καταφύγιο και προστασία στην Αλ Κάιντα», και διακήρυξε πως οποιοδήποτε άλλο καθεστώς ακολουθήσει το παράδειγμα των Ταλιμπάν και του Αφγανιστάν θα έχει την ίδια τύχη. Τι θα γίνει αν ένα καθεστώς προμηθεύσει εν αγνοία του μία αντίστοιχη τρομοκρατική ομάδα με πυρηνικά; Εάν το όπλο που θα χτυπήσει τις Η.Π.Α έχει κλαπεί από τη Ρωσία ή από το Πακιστάν ή από το Ισραήλ πως θα αντιδράσουν οι Η.Π.Α.;

Εφόσον οι δυσκολίες ξεπεραστούν η συνεργασία των δύο χωρών θα πρέπει να είναι σε επίπεδο Προέδρων και όχι αξιωματούχων έτσι ώστε τα αποτελέσματα να είναι άμεσα και να μην περάσουν μέσα από γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Οι δύο χώρες θα πρέπει να καθιερώσουν μία νέα διαδικασία - πατέντα με την οποία τα πυρηνικά όπλα και υλικά που βρίσκονται στα εδάφη τους θα είναι απόλυτα ασφαλή. Με αυτό τον τρόπο θα παροτρύνουν και τα άλλα πυρηνικά κράτη να εφαρμόσουν την συγκεκριμένη μέθοδο και θα τους

αποδείξουν πως υπάρχει τρόπος τα πυρηνικά τους να είναι ασφαλή. Αυτή η διαδικασία θα πρέπει να περιλαμβάνει τα πιο εξελιγμένα τεχνολογικά μέσα προστασίας και ασφάλειας που χρησιμοποιούνται για την ασφάλεια άλλων πολύτιμων αγαθών.

Αφού οι Η.Π.Α. και η Ρωσία θα έχουν εξαλείψει την παραμικρή υποψία κινδύνου στα δικά τους εδάφη, θα πρέπει να δεσμεύσουν όλα τα άλλα πυρηνικά κράτη και να αποσπάσουν τη δέσμευσή τους για συμμετοχή στο εγχείρημα. Οι υπόλοιπες χώρες θα πρέπει μέσω των ηγετών τους να δεσμευτούν πως θα ακολουθήσουν την ενδεδειγμένη διαδικασία ασφάλειας των πυρηνικών και στη συνέχεια να ελεγχθούν για την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της. Σε περίπτωση που χρειαστεί πέραν της τεχνολογικής, οικονομική ενίσχυση, οι Η.Π.Α. θα πρέπει να είναι αυτές που θα την προσφέρουν. Επίσης οι δύο χώρες δεν θα πρέπει να δεχθούν καμία αρνητική απάντηση από οποιαδήποτε πυρηνική δύναμη.

Ένα άλλο πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσουν οι Η.Π.Α. είναι αυτό του διασκορπισμένου ουρανίου. Σύμφωνα με έρευνα των *Joel Brinkley* και *William Broad* για την εφημερίδα *New York Times*, τον Μάρτιο του 2004, υπάρχει διασκορπισμένο ουράνιο σε ερευνητικούς αντιδραστήρες σε σαραντατέσσερεις χώρες ανά τον κόσμο από το πρόγραμμα «Άτομα για Ειρήνη» που θέσπισε ο πρώην Πρόεδρος των Η.Π.Α Dwight Eisenhower.⁶¹ Σήμερα το ουράνιο που έχει απομείνει είναι αρκετό για την κατασκευή περισσότερων από χιλίων ατομικών βομβών. Κάποιοι από τους αντιδραστήρες βρίσκονται σε χώρες όπως το Ιράν, το Πακιστάν, το Ισραήλ, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Γκάνα και η Νότιος Αφρική. Είναι πολύ πιθανό λοιπόν αν όχι βέβαιο, το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν στο οποίο αντιδρούν έντονα οι Η.Π.Α., να γίνεται με ποσότητες ουρανίου που οι Η.Π.Α. είχαν προμηθεύσει τη χώρα μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και πολύ πριν την ισλαμική επανάσταση του Αγιατολάχ Χομείνι το 1979.

Όπως η έρευνα των *Times* αναφέρει, το κύριο πρόβλημα της επανάκτησης του ουρανίου έγκειται στο γεγονός πως οι Η.Π.Α. χρεώνουν τις παραπάνω

---

⁶¹ New York Times March 2004

χώρες 5.000 δολάρια το κιλό για να αναλάβουν τη διαδικασία επανάκτησης του ουρανίου!

Αυτό που μπορεί να γίνει είναι η μετατροπή των υπάρχοντων πυρηνικών αντιδραστήρων από υψηλού σε χαμηλού εμπλουτισμένου ουρανίου. Οι αντιδραστήρες χαμηλού εμπλουτισμένου ουρανίου δεν μπορούν να κατασκευάσουν πυρηνικές βόμβες. Στις περιπτώσεις που αυτό δεν είναι τεχνολογικά εφικτό, οι Η.Π.Α θα πρέπει να απαιτήσουν αρχικά το κλείσιμο και στη συνέχεια την καταστροφή του αντιδραστήρα.

ΟΧΙ ΝΕΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ (No New Nascent Nukes)

Ο δεύτερος στόχος του σχεδίου για την καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας –όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά όπλα- αναφέρεται στην παύση των προσπαθειών των κρατών να εμπλουτίσουν ουράνιο ή να επανεπεξεργαστούν πλουτώνιο. Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της Συνθήκης για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων, τα μη πυρηνικά κράτη έχουν το δικαίωμα να αναπτύξουν εγκαταστάσεις για εμπλουτισμό ουρανίου με την προϋπόθεση ότι αυτό θα χρησιμοποιηθεί για ειρηνικούς σκοπούς όπως για την παραγωγή πυρηνικής ενέργειας για καύσιμα κ.τ.λ. Όμως αυτές οι εγκαταστάσεις που επεξεργάζονται χαμηλά εμπλουτισμένο ουράνιο ή πλουτώνιο, μπορούν εύκολα να μετατραπούν σε εγκαταστάσεις επεξεργασίας υψηλού εμπλουτισμένου ουρανίου ή πλουτωνίου, τα κύρια συστατικά δηλαδή παραγωγής ατομικής βόμβας.

Μία πολιτική που αποσκοπεί στη μη εμφάνιση νέων πυρηνικών όπλων θα πρέπει να αναθεωρήσει το άρθρο 4 της Συνθήκης για τη μη διασπορά των πυρηνικών. Το άρθρο 4 επιτρέπει σε όλα τα μη πυρηνικά κράτη την πρόσβαση στην πυρηνική ενέργεια για ειρηνικούς σκοπούς. Αυτό όμως θα πρέπει να εμπλουτιστεί με νέα χαρακτηριστικά. Από τη μία θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης στην πυρηνική ενέργεια όμως θα πρέπει να προβλέπονται κυρώσεις σε όσα κράτη με το πρόσχημα των ειρηνικών σκοπών κατασκευάζουν αντιδραστήρες ικανούς για την παραγωγή ατομικών

όπλων. Αυτές οι κυρώσεις θα πρέπει να έχουν τη μορφή οικονομικών αποκλεισμών, πολιτικής απομόνωσης και σε ακραίες περιπτώσεις τη χρήση ένοπλης βίας.

Η προτεινόμενη στρατηγική θα πρέπει να αποτρέπει οποιοδήποτε κράτος να παράγει σχάσιμο υλικό προσφέροντάς του μία οικονομική συμφωνία που δεν θα μπορεί να αρνηθεί. Η συμφωνία αυτή θα πρέπει να προβλέπει την δέσμευση των μη πυρηνικών κρατών να αποποιηθούν του δικαιώματός τους για κατασκευή πυρηνικών αντιδραστήρων με αντάλλαγμα τη δέσμευση των πυρηνικών κρατών για πώληση της απαιτούμενης πυρηνικής ενέργειας σε τιμή υποδιπλάσιας του απαιτούμενου κόστους για την παραγωγή της αντίστοιχης ενέργειας. Επίσης τα πυρηνικά κράτη θα πρέπει να δεσμευτούν για την τακτοποίηση του θέματος των πυρηνικών αποβλήτων των μη πυρηνικών κρατών έτσι ώστε να μειωθεί και άλλο το κόστος των μη πυρηνικών κρατών. Τα κράτη προμηθευτές θα πρέπει να δώσουν εγγυήσεις για αδιάκοπη παροχή πυρηνικής ενέργειας και για αυτό το σκοπό θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μία τράπεζα πυρηνικής ενέργειας. Όλες οι διεργασίες που θα αφορούν τα πυρηνικά θα υπόκεινται σε αυστηρούς ελέγχους από διεθνείς επιθεωρητές τόσο για τα μη πυρηνικά κράτη όσο και για τα πυρηνικά.

Από τη στιγμή που η στρατηγική τεθεί σε ισχύ και την εφαρμόζουν τα πυρηνικά κράτη και η μεγάλη πλειοψηφία των μη πυρηνικών κρατών, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν περιπτώσεις κρατών που αρνούνται να συμμετάσχουν στο εγχείρημα. Εκτός από το διπλωματικό αποκλεισμό και όλες τις κυρώσεις που αναφέρθηκαν νωρίτερα, θα πρέπει να θεσπιστούν και νομικά μέτρα που θα καταδικάζουν οποιαδήποτε ενέργεια διασποράς. Η πυρηνική διασπορά θα πρέπει να ποινικοποιηθεί διεθνώς όχι ως μία παράνομη συναλλαγή αλλά ως ένα διεθνές έγκλημα όπως η πειρατεία. Οι ποινές θα πρέπει να είναι εξοντωτικές. Με αυτόν τον τρόπο λύνεται και το πρόβλημα της διασποράς πυρηνικών όπλων από συγκεκριμένα άτομα που δεν υπόκεινται σε κρατικό έλεγχο. Έτσι θα εξαλειφθούν φαινόμενα όπως αυτό του Dr. Abdul Qadeer Khan, ο οποίος επί είκοσι χρόνια διακινούσε πυρηνική τεχνολογία και σχάσιμο υλικό κατέχοντας παράλληλα και υψηλή κυβερνητική

θέση στο Πακιστάν. Όταν συνελήφθη το Πακιστάν αρνήθηκε ότι γνώριζε τις πράξεις του.⁶²

ΟΧΙ ΝΕΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ (No New Nuclear Weapons States)

Ο τρίτος στόχος -Όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά κράτη- είναι ο πιο σημαντικός και ταυτόχρονα ο πιο δύσκολος για να επιτευχθεί η πάταξη του φαινομένου της πυρηνικής τρομοκρατίας. Η επιτυχής πραγματοποίηση των δύο προηγούμενων στόχων δηλαδή όχι χαμένα πυρηνικά όπλα και όχι νέα αναπτυσσόμενα πυρηνικά όπλα οδηγεί στον τελικό στόχο της μη εμφάνισης νέων πυρηνικών κρατών. Ουσιαστικά όλα τα κράτη που έχουν υπογράψει τη Συνθήκη για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων αποδέχονται και επικροτούν τη μη εμφάνιση νέων πυρηνικών κρατών αφού αυτό υπαγορεύεται ρητά από τη Συνθήκη. Η επιτυχία του τελευταίου και δυσκολότερου στόχου συναντά δύο εμπόδια. Τη Βόρεια Κορέα και το Ιράν.

ΒΟΡΕΙΑ ΚΟΡΕΑ

Η Βόρεια Κορέα παραμένει σήμερα, όπως τη χαρακτήρισε ο πρώην υπουργός εξωτερικών William Perry, «το πιο επικίνδυνο σημείο στη Γη»⁶³. Το 2002 αφού αποδείχθηκε πως η Κορέα εφάρμοζε ένα μυστικό πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου, απεχώρησε από τη Συνθήκη για τη μη διασπορά των Πυρηνικών Όπλων και απέλασε τους ειδικούς ελεγκτές από τα εδάφη της. Με τις τωρινές τεχνολογικές δυνατότητές της η Βόρεια Κορέα θα είναι σύντομα ένα πυρηνικό κράτος με μία παραγωγική γραμμή ικανή για οκτώ με δεκατρία πυρηνικά όπλα το χρόνο, δηλαδή πενήντα με εβδομήντα μέχρι το τέλος της δεκαετίας.

---

⁶² The Atomic Bazaar, William Langewiesche, 2007

⁶³ Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York, 2005

Εάν η Κορέα γίνει αποδεκτή ως η ένατη πυρηνική δύναμη, αυτό θα δημιουργήσει αλυσιδωτές αντιδράσεις στο διεθνές σύστημα. Η Νότια Κορέα και η Ιαπωνία θα έχουν αποκτήσει και αυτές πυρηνικά μέχρι το τέλος της δεκαετίας. Η Ταϊβάν θα σκεφτεί σοβαρά την απόκτηση πυρηνικών παρά τον κίνδυνο πολέμου με την Κίνα. Και το κυριότερο, κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι η περιοχή δεν θα αποτελέσει «μαύρη αγορά» πυρηνικών για τρομοκράτες.

Είναι λοιπόν απαραίτητη η αποτροπή της Νότιας Κορέας από το να μεταλλαχθεί σε πυρηνική δύναμη. Το πρώτο βήμα θα πρέπει να είναι το πάγωμα όλων των πυρηνικών διαδικασιών της Κορέας. Έπειτα θα πρέπει να είναι η μετακίνηση ή η καταστροφή όλων των πυρηνικών εγκαταστάσεων έτσι ώστε να μην δημιουργηθεί μία γραμμή παραγωγής. Τέλος θα πρέπει να καταστραφούν τα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά όπλα που ήδη κατέχει η Βόρεια Κορέα.

Αυτή τη στιγμή οι Η.Π.Α. δεν έχουν καμία στρατηγική απέναντι στη Βόρεια Κορέα. Ενώ διακηρύττει πως δεν διαπραγματεύεται με το «κακό» αλλά το κατατροπώνει, δεν έχει κάνει καμία ενέργεια προς αυτή την κατεύθυνση. Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να ικανοποιήσουν το αίτημα της Βόρειας Κορέας και να αποδεχθούν τις διμερείς διαπραγματεύσεις. Πρέπει όμως να διαπραγματευτούν από θέση ισχύος και να εφαρμόσουν την πολιτική «του μαστίγιου και του καρότου». Οι Η.Π.Α. θα πρέπει να καταστήσουν σαφές στη Βόρεια Κορέα πως θα πρέπει να επιλέξουν μεταξύ δύο εναλλακτικών που όμως καμία δεν περιλαμβάνει πυρηνικά όπλα.

Η πρώτη εναλλακτική προϋποθέτει το πάγωμα του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας και τη δέσμευση του διαπαντός ολικού αφοπλισμού της χώρας με αντάλλαγμα ένα πακέτο οικονομικών και διπλωματικών προνομίων και το σημαντικότερο τη δέσμευση των Η.Π.Α. πως δεν θα επιχειρήσουν τη βίαιη αλλαγή καθεστώτος στη χώρα όπως στο Ιράκ.

Η δεύτερη εναλλακτική περιλαμβάνει την καταστροφή των πυρηνικών εγκαταστάσεων της Κορέας από τις Η.Π.Α. και τη βίαιη αλλαγή του καθεστώτος μέσω μίας εισβολής στα πρότυπα του Ιράκ.

Η ορθή παράθεση των επιχειρημάτων από τις Η.Π.Α. είναι βέβαιο πως θα έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Άλλωστε η ιστορία έχει αποδείξει πως κύριο

μέλημα όλων των ολοκληρωτικών καθεστώτων είναι η διατήρησή τους στην εξουσία.

IPAN

Το Ιράν είναι ένα δεύτερο παράδειγμα που αντιδρά στην πολιτική μη διασποράς των πυρηνικών όπλων. Αν και μέλος της Συνθήκης για τη μη διασπορά των Πυρηνικών, από τα μέσα της δεκαετίας του 90' κατασκευάζει πυρηνικές εγκαταστάσεις που μπορούν εύκολα να μετασχηματιστούν σε εγκαταστάσεις παραγωγής πυρηνικών όπλων. Ταυτόχρονα αποτέλεσε τον καλύτερο πελάτη του Πακιστάν στην παράνομη αγορά πυρηνικών υλικών, σχεδίων και γενικότερα τεχνογνωσίας. Το καθεστώς αρνείται πως ενδιαφέρεται για πυρηνικά όπλα και διακηρύττει παντού πως ασκεί το αναφαίρετο δικαίωμά του για χρήση πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς το οποίο πηγάζει από την υπογραφή της Συνθήκης. Παρόλα αυτά η εν γένει συμπεριφορά του, καθώς και οι δηλώσεις του προέδρου του *Mahmoud Ahmadinejad*, δημιουργούν βάσιμες υποψίες για την ύπαρξη μυστικού πυρηνικού προγράμματος. Το επιχείρημα αυτό ενισχύει και η άρνηση του καθεστώτος να δεχθεί τους ειδικούς ελεγκτές στα εδάφη του.

Για να ξεπεραστεί το πρόβλημα του Ιράν θα πρέπει η διεθνής κοινότητα να του αποδείξει πως το κόστος της απόκτησης πυρηνικών είναι πολύ μεγαλύτερο από πιθανά οφέλη. Επίσης οι Η.Π.Α. αλλά και άλλες πυρηνικές δυνάμεις θα πρέπει να προσφέρουν στο Ιράν μία συμφωνία που δεν θα μπορεί να αρνηθεί.

Σε αντάλλαγμα με τη δέσμευση του Ιράν για πάγωμα του πυρηνικού του προγράμματος θα πρέπει να του παραχωρηθεί: η δυνατότητα χρησιμοποίησης πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς μέσω αγωγού από τη Ρωσία. Οικονομικά προνόμια μέσω της αύξησης των εμπορικών συναλλαγών και επενδύσεων με τις Η.Π.Α., άρση του οικονομικού εμπάργκο καθώς και είσοδο του Ιράν στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Δέσμευση των Η.Π.Α. για μη εισβολή και βίαιη αλλαγή καθεστώτος στη χώρα.

Όλα τα εμπλεκόμενα μέρη μιας τέτοιας συμφωνίας θα αποκομίσουν μεγάλα και σπουδαία οφέλη. Η Ρωσία θα αποκομίσει οικονομικά κέρδη από τον

αγωγό και θα ανακτήσει μέρος της χαμένης της αίγλης ως μεγάλη δύναμη που επενέβη για να επιλύσει μία διεθνή κρίση. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία και η Γερμανία θα μπορέσουν να επενδύσουν στην αγορά του Ιράν και οι Η.Π.Α. θα επιτύχουν το στόχο για ένα Ιράν χωρίς πυρηνικά. Τέλος το Ιράν θα έχει την απαιτούμενη πυρηνική ενέργεια που διακηρύττει ότι χρειάζεται για ειρηνικούς σκοπούς, θα βρει μια θέση στο διεθνές σύστημα καθώς θα εξέλθει από την απομόνωση και το σημαντικότερο θα εξέλθει από το καθεστώς αβεβαιότητας που το χαρακτηρίζει όσον αφορά την επόμενη μέρα και τη συνέχιση του καθεστώτος και της ισλαμικής του παράδοσης.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Για να προχωρήσει το μεγάλο εγχείρημα που προαναφέρθηκε θα πρέπει να γίνουν κάποιες βασικές αλλαγές τόσο στην πολιτική ατζέντα όσο και στις πολιτικές πρακτικές τόσο των Η.Π.Α. όσο και των άλλων χωρών.

Το σημαντικότερο από όλα είναι να γίνει η καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας η κύρια προτεραιότητα των κρατών. Και αυτό δεν φαίνεται μόνο ο από τις διακηρύξεις, αλλά και από τα έργα. Για παράδειγμα παρά το γεγονός πως ο Πρόεδρος Bush διακήρυττε συνεχώς πως η καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα της πολιτικής των Η.Π.Α., μείωσε τα κονδύλια που αφορούσαν τον έλεγχο της ασφάλειας των πυρηνικών οπλοστασίων στη Ρωσία. Επίσης, γενικότερα οι δαπάνες για την καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας σύμφωνα με τον προϋπολογισμό της κυβέρνησης Bush καθορίστηκαν στα 10 εκατομμύρια δολάρια, όταν οι δαπάνες συνολικά για την ασφάλεια είναι 500 εκατομμύρια δολάρια. Πως λοιπόν είναι πρώτη προτεραιότητα όταν η πυρηνική τρομοκρατία όταν για την καταπολέμησή της δίδεται το 2% του αμυντικού προϋπολογισμού;

Εκτός όμως από την οικονομική υποστήριξη της προτεραιότητας ενός ζητήματος, υπάρχει και η πολιτική υποστήριξη. Όταν ένα ζήτημα αποτελεί πρώτη προτεραιότητα θα πρέπει να ακολουθούνται οι απαραίτητες πολιτικές.

Για παράδειγμα στο Πακιστάν οι Η.Π.Α. ασχολούνται με πολλά θέματα όπως τον εκδημοκρατισμό της χώρας, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την καταπολέμηση των ναρκωτικών και την προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεων με την Ινδία για το ζήτημα της περιοχής του Kashmir. Δεν ασχολούνται καθόλου όμως με το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς και με το ζήτημα της πυρηνικής τρομοκρατίας. Και μάλιστα σε ένα κράτος που είναι κατά κοινή ομολογία ο μεγαλύτερος διασπορέας πυρηνικών στον πλανήτη κάτι που αποδείχθηκε με την αποκάλυψη των πεπραγμένων του A. Q. Khan.

Η κύρια προτεραιότητα πρέπει να αποδειχθεί μέσα από πολιτικές πρακτικές και δράσεις και όχι μόνο με στομφώδεις διακηρύξεις. Όταν θα γίνει η καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας θεωρητικά και πρακτικά η κύρια προτεραιότητα των κρατών, κυρίως των Η.Π.Α. και δευτερευόντως της Ρωσίας, θα έχει συντελεστεί ένα μεγάλο βήμα για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος.

Πολύ σημαντικό είναι επίσης η δημιουργία μιας παγκόσμιας συμμαχίας εναντίον της πυρηνικής τρομοκρατίας. Οι Η.Π.Α. δεν μπορούν να κερδίσουν τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας που διακήρυξε ο Πρόεδρος Bush μόνες τους. Σήμερα όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις μοιράζονται το ίδιο εθνικό ζωτικό συμφέρον της προτεινόμενης συμμαχίας. Η κάθε μία έχει συγκεκριμένους λόγους να φοβάται ένα ενδεχόμενο πυρηνικό τρομοκρατικό χτύπημα είτε από την Al Qaeda, είτε από Τσετσένους αυτονομιστές, είτε από Κινέζους Ουιγάρους αυτονομιστές. Και η ελπίδα όλων των κρατών για να δημιουργήσουν συνθήκες οι οποίες να ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο ενός τρομοκρατικού πυρηνικού χτυπήματος είναι η συνεργασία μεταξύ τους. Και πλέον όλα τα κράτη είναι ώριμα έτσι ώστε να προχωρήσουν σε μία συμμαχία η οποία δεν θα μείνει σε κενά σύμφωνα αλλά σε πολιτικές πρακτικές οι οποίες θα λάβουν κάθε μέτρο έτσι ώστε να εμποδίσουν πυρηνικά υλικά και όπλα να φτάσουν στα χεριά μη ορθολογικών δρώντων.

Οι υπάρχουσες συμμαχίες μπορούν να συνεισφέρουν προς αυτή την κατεύθυνση. Το NATO καλύπτει μία περιοχή, η Αμερικανοιαπωνική Συνθήκη Ασφαλείας μία άλλη, και η Συνθήκη Μη Διασποράς των Πυρηνικών μία Τρίτη. Όμως θα πρέπει η Συμμαχία να γίνει παγκόσμια. Έτσι θα πρέπει να

συναφθούν νέες συμφωνίες οι οποίες να καλύπτουν τη ζώνη της Λατινικής Αμερικής, της Νοτιοανατολικής Ασίας και της Αυστραλίας.

Η δόμηση της παγκόσμιας αυτής συμμαχίας θα πρέπει βεβαίως να ξεκινήσει από τις Η.Π.Α. και τη Ρωσία. Οι δυο χώρες έχουν μία ειδική υποχρέωση να πρωτοστατήσουν για τη λύση του προβλήματος, αφενός αφού αυτές οι δύο το δημιούργησαν και αφετέρου αφού και οι δύο μαζί κατέχουν το 95% των υπαρχόντων πυρηνικών όπλων και υλικών. Οι επόμενες χώρες που θα πρέπει να πειστούν να συμμετάσχουν στο εγχείρημα είναι η Κίνα και το Πακιστάν. Με την Κίνα τα πράγματα θα είναι ευκολότερα καθώς ήδη τα τελευταία χρόνια έχει κάνει βήματα προς τη μη διάδοση των πυρηνικών και εκτός αυτού οι οικονομικές συναλλαγές κυρίως σε ζητήματα τεχνολογίας με τις Η.Π.Α. είναι στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών. Με το Πακιστάν τα πράγματα θα είναι πολύ πιο δύσκολα όμως οι Η.Π.Α. και οι σύμμαχοί τους έχουν τη δυνατότητα να πιέσουν διπλωματικά και οικονομικά ώστε να γίνει το Πακιστάν από μέρος του προβλήματος, μέρος της λύσης του. Εφόσον το Πακιστάν συμμορφωθεί, αμέσως θα συμμετάσχει η Ινδία καθώς το Νέο Δελχί είναι ο πιθανότερος στόχος μιας τρομοκρατικής επίθεσης από το πυρηνικό οπλοστάσιο του Πακιστάν.

Η παγκόσμια συμμαχία θα πρέπει να θέσει συγκεκριμένους στόχους και βήματα για την επίτευξη της εξάλειψης του κινδύνου της πυρηνικής τρομοκρατίας. Πρώτα θα πρέπει να δεσμευτούν για τη διασφάλιση όλων των πυρηνικών εγκαταστάσεων την επικράτειά τους και σε περίπτωση που η ασφάλεια δεν είναι εφικτή να προχωρήσουν στην καταστροφή όλων των εγκαταστάσεων που δεν μπορούν να προστατευτούν.

Στη συνέχεια η Συμμαχία θα πρέπει να στραφεί εναντίον κρατών όπως το Ιράν και η Βόρεια Κορέα για να εγκαταλείψουν τα πυρηνικά τους προγράμματα. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου όταν οι δύο υπερδυνάμεις συνεργάζονταν, οι πυρηνικοί διεκδικητές ήταν σε αδιέξοδο. Μόνο όταν μία από τις υπερδυνάμεις συνεργάζονταν με μία χώρα – διεκδικητή αυτές έφταναν κοντά στην απόκτηση πυρηνικών. Αυτό αποδεικνύει πως αφού ο στόχος της παρεμπόδισης κρατών να αποκτήσουν πυρηνικά είχε επιτευχθεί στο παρελθόν και μάλιστα σε ψυχροπολεμικές συνθήκες, μπορεί να επιτευχθεί και τώρα.

Τρίτον, η Συμμαχία θα πρέπει να αναπτύξει ένα ισχυρό καθεστώς μη διασποράς έτσι ώστε να εξαλειφθούν φαινόμενα μαύρης αγοράς πυρηνικών όπλων, υλικών και τεχνολογίας. Για να γίνει αυτό αρχικά θα πρέπει να ποινικοποιηθούν όλες οι δραστηριότητες που οδηγούν στη διασπορά των πυρηνικών. Το πυρηνικό λαθρεμπόριο θα πρέπει να καταστεί διεθνές έγκλημα χειρότερο από αυτό της πειρατείας. Όσοι το διαπράττουν θα πρέπει να συλλαμβάνονται και όσες εταιρίες έχουν συμμετοχή σε τέτοιες δραστηριότητες θα πρέπει να κλείνουν. Τα μέλη της Συμμαχίας θα πρέπει να εντατικοποιήσουν τους ελέγχους στην εξαγωγή όλων των τεχνολογιών που μπορούν να οδηγήσουν στην πυρηνική διασπορά. Πυρηνικές τεχνολογίες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην παραγωγή σχάσιμου υλικού δεν θα πρέπει να πωλούνται σε κράτη τα οποία έχουν αυτή τη δυνατότητα. Η συνεργασία της αστυνομίας και των μυστικών υπηρεσιών της Συμμαχίας θα επιβλέπει και θα επιβάλει τις παραπάνω ενέργειες.

Τέλος, για να πετύχει το εγχείρημα θα πρέπει η Συμμαχία να μην είναι απλά μία γραπτή συμφωνία, αλλά ένας ζωντανός και ενεργητικός οργανισμός. Όπως για παράδειγμα η G-8 οι ηγέτες των χωρών θα πρέπει να συναντιούνται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, ενώ οι υπουργοί εξωτερικών και άμυνας περισσότερο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα μία πυρηνική τρομοκρατική επίθεση είναι αναπόφευκτη. Εάν οι Η.Π.Α. και οι άλλες κυβερνήσεις συνεχίσουν την τωρινή τους πολιτική, μία πυρηνική τρομοκρατική ενέργεια είναι πιο πιθανό να συμβεί μέσα στην επόμενη δεκαετία από το να μη συμβεί. Με μία ατομική βόμβα 10 κιλοτόνων κλεμμένη από τα πρώην σοβιετικά οπλοστάσια η Al Qaeda μπορεί να κάνει την 11^η Σεπτεμβρίου να μοιάζει μικρό ατύχημα.

Το καλό με το ζήτημα της πυρηνικής τρομοκρατίας είναι πως μπορεί να αποφευχθεί. Το δύσκολο για τους τρομοκράτες είναι να προμηθευτούν σχάσιμο υλικό από το οποίο μπορούν να κατασκευάσουν πυρηνικά όπλα. Οι εξελιγμένες κοινωνίες διαθέτουν τεχνολογίες που μπορούν να εμποδίσουν τους επίδοξους κλέφτες να αποσπάσουν αυτά τα οποία θεωρούν πολύτιμα. Έτσι με την παγκόσμια συνεργασία μπορούν να αναπτύξουν μία συγκεκριμένη συνεργασία και ένα επιχειρησιακό πλάνο για να καταφέρουν να προστατέψουν το σχάσιμο υλικό και τα ήδη υπάρχοντα πυρηνικά όπλα. Οι Η.Π.Α. και οι σύμμαχοί τους έχουν τη δυνατότητα να περιορίσουν και σταδιακά να εξαλείψουν τον κίνδυνο της πυρηνικής τρομοκρατίας. Έτσι θα αποτρέψουν τον εφιάλτη της καταστροφής του σύγχρονου πολιτισμού. Πρέπει όμως να κινητοποιηθούν άμεσα και να προβούν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για να εμποδίσουν την επερχόμενη καταστροφή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟ

Έλεγχος Εξοπλισμών - Αφοπλισμός⁶⁴

Ιστορικό πλαίσιο

Η μεταπολεμική πορεία του αφοπλισμού και του ελέγχου των εξοπλισμών συνδέεται άμεσα τόσο με τις δραστηριότητες του ΟΗΕ όσο και με τις διμερείς διαπραγματεύσεις των δυο υπερδυνάμεων. Η εμφάνιση του πυρηνικού όπλου και η χρήση του από τις ΗΠΑ εναντίον της Ιαπωνίας, το 1945, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη εγκαθίδρυσης ενός μηχανισμού διεθνούς ελέγχου της πυρηνικής ενέργειας. Ταυτόχρονα, τα πυρηνικά όπλα αναγορεύτηκαν σε καθοριστικό παράγοντα των διεθνών σχέσεων.

Η πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ - ΕΣΣΔ, που προέκυψε μετά την κατάργηση της μονοπωλιακής κατοχής πυρηνικών όπλων (Αύγουστος 1949), οδήγησε σε έναν άνευ προηγουμένου ανταγωνισμό για την επίτευξη ισορροπίας στρατιωτικής ισχύος, η οποία είχε ως βάση την κατοχή όσο το δυνατόν περισσότερων όπλων μαζικής καταστροφής. Η υπεροπλία αυτή στόχευε στην αποτροπή της επίθεσης του αντίπαλου συνασπισμού, εξαιτίας των μεγαλύτερων καταστροφικών συνεπειών που θα προκαλούσε η αντεπίθεση.

Με την πάροδο του χρόνου έγινε κατανοητό από τις δυο υπερδυνάμεις το αδιέξοδο στο οποίο οδηγούσε ο αλόγιστος ανταγωνισμός των εξοπλισμών, με αποτέλεσμα να αναζητηθούν, σε διμερές κυρίως επίπεδο, τρόποι ορθολογισμού του. Δεδομένου ότι μέχρι τη δεκαετία του '60 κύριο μέλημα των κρατών της Δυτικής Ευρώπης ήταν η ανοικοδόμηση, η χάραξη της πυρηνικής στρατηγικής παρέμεινε στα χέρια των ΗΠΑ.

Με την κατάρρευση του Ανατολικού συνασπισμού και της Σοβιετικής Ένωσης τη διετία 1989/90, καταλύθηκε ο διπολικός ανταγωνισμός ισχύος

μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ και τον διαδέχθηκε ένας αβέβαιος πολυ-πολιτισμός, οι κανόνες του οποίου δεν έχουν ακόμη καθοριστεί.

ΟΗΕ & Αφοπλισμός

1. Γενικά

Η μεταπολεμική πορεία του αφοπλισμού συνδέεται άμεσα με τις δραστηριότητες του ΟΗΕ. Το 1946 η Γενική Συνέλευση υιοθέτησε την πρώτη απόφαση αναφορικά με την ανάγκη περιορισμού των πυρηνικών και των άλλων όπλων μαζικής καταστροφής, ενώ το 1959, το ίδιο όργανο καθόρισε ως σκοπό του ΟΗΕ, την επίτευξη ενός γενικού και πλήρους αφοπλισμού και το 1961 υιοθέτησε σχετική διακήρυξη αρχών.

Η Γενική Συνέλευση εξακολουθεί να παραμένει το κύριο Forum με γενική αρμοδιότητα για την εξέταση θεμάτων αφοπλισμού, εξαιτίας της αδυναμίας του Συμβουλίου Ασφαλείας (veto των μόνιμων μελών του) να προβαίνει σε ουσιαστικές παρεμβάσεις.

Το έργο της Γενικής Συνέλευσης στον τομέα αυτόν διεκπεραιώνεται στο πλαίσιο των εργασιών της Πρώτης Επιτροπής. Έχει επιπλέον καθιερωθεί η πρακτική της υποβολής στην ετήσια σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης, σημαντικού αριθμού σχεδίων αποφάσεων για θέματα αφοπλισμού εκ μέρους της Πρώτης Επιτροπής. Τα εν λόγω σχέδια καλύπτουν όλο το φάσμα των εξοπλισμών, με έμφαση στα πυρηνικά όπλα.

Το 1979 δημιουργήθηκε η Επιτροπή Αφοπλισμού (UN Disarmament Commission-UNDC) που αποτελεί ένα σημαντικό διαπραγματευτικών forum και το μόνο, εκτός της Πρώτης Επιτροπής, στο οποίο συμμετέχουν όλα τα μέλη του Οργανισμού. Συνέρχεται στη Νέα Υόρκη την άνοιξη κάθε έτους και η ημερήσια διάταξη περιέχει δυο ή τρία θέματα.

2. Διάσκεψη Αφοπλισμού Γενεύης

Η Διάσκεψη αφοπλισμού ιδρύθηκε το 1979, κατόπιν αποφάσεως της 1ης Ειδικής Συνόδου για τον Αφοπλισμό της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ το 1978, και αποτελεί το κύριο διαπραγματευτικό όργανο επί θεμάτων αφοπλισμού σε διεθνές επίπεδο. Στη Διάσκεψη Αφοπλισμού συμμετέχουν 66 κράτη και οι αποφάσεις λαμβάνονται με consensus.

Στην αρμοδιότητα της Διάσκεψης Αφοπλισμού υπάγονται όλα τα θέματα που άπτονται του ελέγχου εξοπλισμών και του αφοπλισμού σε πολυμερές επίπεδο, ενώ στο πλαίσιο της Διάσκεψης εκπονήθηκαν σημαντικές Διεθνείς Συμφωνίες, όπως η Συμφωνία περί μη Διασποράς Πυρηνικών Όπλων (Non-Proliferation of Nuclear Weapons Treaty), η Σύμβαση περί Απαγόρευσης της Ανάπτυξης, Παραγωγής και Αποθήκευσης Βιοτοξικών όπλων, αντίστοιχη Σύμβαση περί Χημικών Όπλων, η Συμφωνία Συνολικής Απαγόρευσης Πυρηνικών Δοκιμών.

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια δεν παρατηρείται πρόοδος στις εργασίες της, λόγω διάστασης απόψεων μεταξύ των κρατών μελών ως προς τα θέματα στα οποία πρέπει να δοθεί προτεραιότητα. Συγκεκριμένα οι ΗΠΑ και οι λοιπές Δυτικές χώρες επιθυμούν την έναρξη διαβουλεύσεων για τη σύναψη διεθνούς σύμβασης σχετικά με την απαγόρευση παραγωγής σχάσιμων υλικών για πυρηνικά όπλα, ενώ από την άλλη πλευρά η Κίνα έχει ταχθεί υπέρ της επανασύστασης της ad hoc επιτροπής για την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού των εξοπλισμών στο Διάστημα στην οποία αντιτίθενται οι ΗΠΑ.

3. Αφοπλισμός Διαστήματος

Ήδη από το 1957, η Γενική Συνέλευση (Απόφαση 1149 περί αφοπλισμού) είχε εκφράσει τις ανησυχίες της σχετικά με τους κινδύνους που συνεπάγεται ενδεχόμενη χρησιμοποίηση του διαστήματος για στρατιωτικούς σκοπούς. Για τη διασφάλιση της ειρηνικής χρήσης του διαστήματος συστήθηκε το

1958 ειδική επιτροπή των Η.Ε.

Η πρώτη προσπάθεια για την αποστρατικοποίηση του διαστήματος σε διεθνές συμβατικό κείμενο γίνεται στο άρθρο 4 της Συνθήκης επί των αρχών που διέπουν τη δραστηριότητα των κρατών κατά την εξερεύνηση και χρησιμοποίηση του διαστήματος περιλαμβανομένης της Σελήνης και άλλων ουρανίων σωμάτων (1967).

Η Ελλάδα κύρωσε τη Συνθήκη με το Ν.Δ. 670/1970. Τον αφοπλισμό του διαστήματος αφορά άμεσα και η Σύμβαση για την απαγόρευση χρησιμοποίησης τεχνικών μέσων μεταβολής του περιβάλλοντος για στρατιωτικούς ή για άλλους εχθρικούς σκοπούς. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ το 1978 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.1362/1983.

4. Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας

Ο Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency) ιδρύθηκε το 1957 και αποτελεί έναν αυτόνομο διεθνή επιστημονικό οργανισμό συνεργασίας σε θέματα ατομικής ενέργειας που εντάσσεται στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών. Στον ΔΟΑΕ συμμετέχουν πάνω από 140 κράτη και η Ελλάδα ανήκει στα ιδρυτικά του μέλη. Κύριο μέλημά του είναι η παροχή οδηγιών και βοήθειας στον τομέα της χρήσης της ατομικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς.

Σύμφωνα με το Καταστατικό του, ο Οργανισμός εφαρμόζει τις αρχές της πολιτικής του ΟΗΕ για την προώθηση και επίτευξη του πυρηνικού αφοπλισμού. Έτσι το διεθνές σύστημα ελέγχου και εγγυήσεων του ΔΟΑΕ αποτελεί τη βάση για τον έλεγχο της μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων. Η εφαρμογή του συστήματος αποτελεί απόδειξη ότι τα κράτη τηρούν τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει βάσει της Συνθήκης για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων (NPT).

Οι δυσκολίες που ανέκυψαν κατά την εκτίμηση των δυνατοτήτων πυρηνικής τεχνολογίας της Βόρειας Κορέας καθώς και η αποκάλυψη του

μυστικού πυρηνικού προγράμματος του Ιράκ κατέστησαν αναγκαία τη λήψη επιπρόσθετων μέτρων ασφαλείας από τον ΔΟΑΕ. Το 1997 υιοθετήθηκε υπόδειγμα ενός Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, οι διατάξεις του οποίου προσαρμόζονται ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της κάθε χώρας. Μέχρι σήμερα έχουν υπογραφεί επιπρόσθετα πρωτόκολλα από 61 χώρες και 24 εξ' αυτών έχουν τεθεί σε ισχύ. Ο ΔΟΑΕ καταβάλλει προσπάθειες για την επικύρωση του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου από όσο το δυνατό περισσότερες χώρες.

Στο άμεσο μέλλον, προτεραιότητα για τον ΔΟΑΕ αποτελεί η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου συστήματος διασφαλίσεων καθώς και η επεξεργασία ειδικών κανόνων για την βελτίωση της ασφάλειας των πυρηνικών υλικών και της παρεμπόδισης της παράνομης διακίνησής τους.

Ευρωπαϊκή Ένωση και Αφοπλισμός

Μέσω των δραστηριοτήτων της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Άμυνας (ΚΕΠΠΑ), η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει συλλογική δράση στους τομείς αφοπλισμού και ελέγχου των εξοπλισμών. Σε πρώτο επίπεδο, οι διαβουλεύσεις και ο συντονισμός των ενεργειών των κρατών-μελών, καθώς και ο πολιτικός διάλογος με τρίτες χώρες διεξάγονται στο πλαίσιο των εργασιών των Ομάδων Εργασίας CONOP (Μη διασποράς), CODUN (Αφοπλισμού) και COARM (Διακίνηση Μικρών Όπλων).

Οι εν λόγω Ομάδες Εργασίας υιοθετούν κοινές θέσεις, στρατηγικές, δράσεις και κατευθυντήριες γραμμές που διαμορφώνονται τελικά σε Δηλώσεις, Συμπεράσματα, Κανονισμούς, Κώδικες Συμπεριφοράς και Ετήσιες Εκθέσεις του Συμβουλίου. Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προβαίνει σε επιλεκτική κατά περίπτωση έκδοση Ψηφισμάτων και Κανονισμών.

Σημειώνεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση τηρεί μέχρι σήμερα απαρέγκλιτη στάση υποστήριξης όλων των διεθνών συμφωνιών ελέγχου των εξοπλισμών και αφοπλισμού. Στο πλαίσιο αυτό παροτρύνει όλες τις χώρες να

προσχωρήσουν και μάλιστα έχει αναπτύξει συγκεκριμένο διάλογο με τις υπό ένταξη χώρες.

Όπλα Μαζικής Καταστροφής

1. Γενικά

Τα πυρηνικά, χημικά και βιολογικά όπλα έρχονται σε πλήρη αντίθεση με ό,τι πρεσβεύει το διεθνές δίκαιο και ειδικότερα το ανθρωπιστικό δίκαιο. Το παράνομο της κατοχής των όπλων αυτών, καθώς και η απαγόρευση τόσο της απειλής όσο και της χρήσης τους, επισημαίνονται σε μια σειρά αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε.

Η διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα κύρια προβλήματα άμυνας και ασφάλειας που καλείται να αντιμετωπίσει η διεθνής κοινότητα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Είναι ενδεικτικό το ότι οι ΗΠΑ, παρά την ανάδειξή τους ως της μόνης κυρίαρχης πολιτικής και στρατιωτικής δύναμης, επανεξετάζουν τους μηχανισμούς άμυνας που θα χρησιμοποιήσουν εναντίον ενδεχόμενης επίθεσης από περιφερειακές δυνάμεις οι οποίες βρίσκονται στο στάδιο της κατοχής ή της απόκτησης πυρηνικών και άλλων ΟΜΚ (π.χ. Ινδία, Πακιστάν, Βόρεια Κορέα, Ιράν, Ιράκ).

Από την άλλη πλευρά, η απόκτηση ΟΜΚ από πολιτικώς αδύναμες χώρες τους προσδίδει ένα αξιόλογο συγκριτικό πλεονέκτημα προκειμένου να μπορέσουν να επιλύσουν αμυντικά προβλήματα, να εξασφαλίσουν την εσωτερική συνοχή τους ή να προωθήσουν τα γενικότερα συμφέροντά τους.

Μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, διαπιστώθηκε η ανάγκη για μεγαλύτερη διεθνή συνεργασία προκειμένου να αποφευχθεί η πρόσβαση τρομοκρατικών ομάδων σε όπλα μαζικής καταστροφής. Στις 21 Σεπτεμβρίου

2001, το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε Σχέδιο Δράσης κατά της τρομοκρατίας, ενώ το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών (10/12/01) καθόρισε στα Συμπεράσματα τις συνέπειες της τρομοκρατικής απειλής στην πολιτική της ΕΕ στα θέματα αφοπλισμού και ελέγχου των εξοπλισμών. Η Κοινότητα προτίθεται να υιοθετήσει σειρά συγκεκριμένων μέτρων όσον αφορά τις διεθνείς συμβάσεις και τον πολιτικό διάλογο.

2. Πρωτοβουλία Αποτροπής Διασποράς (PSI)

Η Πρωτοβουλία Αποτροπής Διασποράς είναι πάρα πολύ σημαντική καθώς στοχεύει στην αντιμετώπιση της απειλής της διασποράς των Όπλων Μαζικής Καταστροφής. Αυτή η πολιτική πρωτοβουλία ανακοινώθηκε από τον Πρόεδρο Bush των Η.Π.Α. στην Πολωνία στις 31/5/03. Η Πρωτοβουλία αυτή έχει περιορισμένο αριθμό μελών (15 κράτη) αλλά πολλά περισσότερα ασπάζονται τους σκοπούς της και συνεργάζονται για αυτούς. Το κύριο της αντικείμενο είναι ο υπολογισμός του μεγέθους της διασποράς των Όπλων Μαζικής Καταστροφής. Συνεπώς εκπόνησε μια σειρά από αρχές, οι οποίες καθορίζουν τους κανόνες για την επίσκεψη και έλεγχο των ύποπτων πλοίων, αεροπλάνων κ.α. Για την επαύξηση της ετοιμότητας των κρατών μελών πολλές ασκήσεις έχουν πραγματοποιηθεί. Σε αυτό το πλαίσιο οι ΗΠΑ επιζητά την υπογραφή συμφωνιών νηοψίας με ναυτικές χώρες.

Η Ελλάδα έχει ήδη εκφράσει την πολιτική της υποστήριξη στις αρχές της Πρωτοβουλίας και συμμετέχει ενεργά στην προώθηση των αντικειμένων της, όπως και στην ομάδα εμπειρογνομώνων .

3. Πυρηνικά Όπλα

I. Συμφωνίες ΗΠΑ-ΕΣΣΔ (Ρωσικής Ομοσπονδίας)

Στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ ανέπτυξαν μια σχέση έντονου ανταγωνισμού για την απόκτηση πυρηνικών όπλων υψηλής τεχνολογίας προκειμένου να διατηρήσουν την ισοδυναμία των οπλοστασίων

τους.

Οι διμερείς διαπραγματεύσεις για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων SALT (Strategic Arms Limitation Talks) άρχισαν το 1969 στο Ελσίνκι και διήρκησαν 10 έτη. Τον Μάιο 1972, υπογράφηκε η Συνθήκη SALT I η οποία περιλαμβάνει τρεις επιμέρους συμφωνίες:

- Συνθήκη για τους Αντιβαλλιστικούς Πυραύλους (ABM). Επέτρεπε στην κάθε πλευρά την ανάπτυξη μέχρι δυο συστημάτων των 100 ABM. (Τροποποιήθηκε το 1974 από τη Συμφωνία του Βλαδιβοστόκ που περιόρισε τα επιτρεπόμενα συστήματα των 100 ABM σε ένα για κάθε πλευρά).
- Προσωρινή Συμφωνία για τα Επιθετικά Στρατηγικά Όπλα. Περιορίζει τον αριθμό των επιθετικών πυραύλων ICBM (Inter-Continental Ballistic Missiles) & SLBM (Sea-Launched Ballistic Missiles).
- Πρωτόκολλο της Προσωρινής Συμφωνίας. Καθόριζε συγκεκριμένες οροφές των οπλικών συστημάτων.

Οι συνομιλίες για τη συνέχιση της διαδικασίας SALT άρχισαν το Νοέμβριο 1972 στη Βιέννη και κατέληξαν στην υπογραφή της Συνθήκης SALT II το 1979. η εν λόγω Συμφωνία έθετε λιγότερους περιορισμούς από την προηγούμενη, ενώ επέτρεπε την αύξηση του αριθμού των πυρηνικών κεφαλών, την ανάπτυξη νέων εκτοξευτήρων και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων οπλικών συστημάτων. Η αμερικάνικη Γερουσία αρνήθηκε να επικυρώσει την SALT II.

Τον Ιούνιο 1982, άρχισαν στη Γενεύη οι συνομιλίες START (Strategic Arms Reduction Talks) με πρωτοβουλία των ΗΠΑ και σκοπό τη μείωση των στρατηγικών όπλων, αλλά διεκόπησαν τον επόμενο χρόνο από την πλευρά των Σοβιετικών, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την εγκατάσταση στην Ευρώπη των αμερικανικών πυραύλων Persing & Cruise.

Ο διάλογος κατέστη εκ νέου δυνατός μετά την καθεστωτική αλλαγή στη Σοβιετική Ένωση. Το 1991 υπογράφηκε η START I, που προέβλεπε τη

μείωση του αριθμού των πυρηνικών κεφαλών και των συστημάτων εκτόξευσης. Το 1993 πραγματοποιήθηκε η σύναψη της επιπρόσθετης Συμφωνίας START II που, μεταξύ άλλων, επέβαλε νέα μείωση (50%) των στρατηγικών οπλοστασίων των δυο χωρών καθώς και την καταστροφή πυραύλων ICBM με πολλαπλές πυρηνικές κεφαλές.

Η START II επικυρώθηκε από την αμερικάνικη Γερουσία το 1996, ενώ από τη ρωσική Δουμά το 2000. Παράλληλα, καταβάλλονται προσπάθειες για την μείωση των οπλοστασίων των βαλλιστικών πυραύλων. Στο πλαίσιο αυτό, συμφωνήθηκε πρόσφατα η αμοιβαία μείωση του αριθμού των πυρηνικών κεφαλών. Η σχετική συμφωνία υπογράφηκε κατά την επίσκεψη του Προέδρου των ΗΠΑ στη Μόσχα τον Μάιο του 2002.

Υπογραμμίζεται ότι η ρωσική πλευρά υποστηρίζει τη διεύρυνση του διαλόγου και στα πέντε μόνιμα μέλη (πυρηνικές δυνάμεις) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε., ώστε το ζήτημα του αφοπλισμού να ξεφύγει από διμερές επίπεδο και να επέλθει συμφωνία, ανάλογη άλλωστε με τους στόχους της ABM, την οποία, σημειωτέον, κατήγγειλε η αμερικανική πλευρά το Δεκέμβριο του 2001.

II. Συμφωνίες στο πλαίσιο Ηνωμένων Εθνών

Παράλληλα με τις διαπραγματεύσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσικής Ομοσπονδίας, η διεθνής κοινότητα προσπαθεί να βρει λύσεις στα προβλήματα των πυρηνικών εξοπλισμών με τη σύναψη διεθνών συμβάσεων, οι κυριότερες των οποίων είναι:

Συνθήκη Μερικής Απαγόρευσης Πυρηνικών Δοκιμών (Treaty banning nuclear weapons tests in the atmosphere, in outer space& underwater)

Η Συνθήκη υπογράφηκε το 1963 και απαγορεύει τις πυρηνικές δοκιμές στην ατμόσφαιρα, στο διάστημα και υπό τη θάλασσα. Οι δυο πυρηνικές δυνάμεις, η Γαλλία και η Κίνα, δεν υπέγραψαν τη Συνθήκη και εξακολούθησαν μέχρι τη δεκαετία του '90 τις πυρηνικές δοκιμές πάνω στη

γη. Η Ελλάδα κύρωσε τη Συνθήκη με το Ν.4335/1963.

Συνθήκη για τη Μη-Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (Non-Proliferation Treaty, 1968)

Η Συνθήκη για τη Μη-Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (Non-Proliferation Treaty) αποτελεί το πρώτο σημαντικό διεθνές συμβατικό κείμενο στον τομέα της μη-διάδοσης των πυρηνικών όπλων και του πυρηνικού αφοπλισμού. Υπογράφηκε το 1968 και απαγορεύει τη μεταβίβαση πυρηνικών όπλων σε μη πυρηνικές χώρες. Κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 437/1970. Οι χώρες που προσχώρησαν στη Σύμβαση ανέλαβαν ταυτόχρονα και την υποχρέωση να δεχτούν τον έλεγχο του ΔΟΑΕ.

Η Συνθήκη επιβάλλει ουσιαστικά στις μη-πυρηνικές χώρες να παραιτηθούν από την ιδέα να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα στο μέλλον, ενώ δεν επιβάλλει σχεδόν κανένα περιορισμό στα κράτη εκείνα που διαθέτουν ήδη αυξημένα οπλοστάσια. Στη Σύμβαση δεν έχουν προσχωρήσει η Ινδία, το Ισραήλ και το Πακιστάν. Η Βόρεια Κορέα αποχώρησε από τη Συνθήκη το Νοέμβριο του 2002.

Το 1995 πραγματοποιήθηκε η 5η Αναθεωρητική Διάσκεψη κατά τη διάρκεια της οποίας υιοθετήθηκε σειρά αποφάσεων που, μεταξύ άλλων προβλέπουν την επ'αόριστον παράταση ισχύος της Συνθήκης καθώς και τη μετατροπή της Μέσης Ανατολής σε Αποπυρηνικοποιημένη Ζώνη.

Οι εργασίες της 6ης Αναθεωρητικής Διάσκεψης (Νέα Υόρκη, 24/4- 19/5-2000) διεξήχθησαν εν μέσω αντεγκλήσεων εξαιτίας της ύπαρξης παράλληλων προβλημάτων ή έλλειψης προόδου σε άλλες διεθνείς συμβάσεις (CTBT, START II& ABM) και μη συνεργασίας ορισμένων κρατών, όπως το Ιράκ και η Β.Κορέα. Παρόλα αυτά, κατέστη δυνατή η υιοθέτηση Τελικού Κειμένου με 13 πρακτικά σημεία, τα οποία πρέπει να τύχουν εφαρμογής από τα κράτη που διαθέτουν πυρηνικά οπλοστάσια προκειμένου να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, σύμφωνα με το

άρθρο 6 της Συνθήκης. Σημειώνεται ότι τα αποτελέσματα της Πρώτης Συνόδου της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής (Νέα Υόρκη, 9-18/4/02) για την επόμενη Αναθεωρητική Διάσκεψη της NPT το 2005 δεν ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Η Δεύτερη Σύνοδος της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη στις 29/4-5/5/03, ενώ η Τρίτη ήταν ανίκανη να υιοθετήσει ημερήσια διάταξη για την επικείμενη Αναθεωρητική Διάσκεψη της NPT.

Συνθήκη Ολικής Απαγόρευσης των Πυρηνικών Δοκιμών (Comprehensive Test Ban Treaty, 1996)

Σύμφωνα με τα κυριότερα άρθρα της CTBT, απαγορεύεται κάθε είδους πυρηνική δοκιμή για στρατιωτικούς ή μη σκοπούς και εμποδίζεται η ανάπτυξη κάθε νέου είδους πυρηνικών όπλων. Η Συνθήκη έχει υπογραφεί από 171 κράτη και έχει επικυρωθεί από 110. Η χώρα μας την κύρωσε με τον Ν. 2686/99.

Για την έναρξη ισχύος της, απαιτείται η επικύρωση της από το σύνολο των 44 χωρών του Παραρτήματος 2 της Συνθήκης (χώρες με δυνατότητα ανάπτυξης πυρηνικής τεχνολογίας). Από αυτές τρεις δεν την έχουν υπογράψει και 9 δεν την έχουν επικυρώσει. Οι τρεις χώρες που την υπέγραψαν είναι η Ινδία, το Πακιστάν και η Β.Κορέα. Μεταξύ αυτών που δεν έχουν προβεί στην επικύρωσή της είναι οι ΗΠΑ, το Ισραήλ και η Κίνα.

Αν και η Συνθήκη δεν έχει τεθεί σε ισχύ, λειτουργεί ο Οργανισμός για την Ολική Απαγόρευση των Πυρηνικών Δοκιμών (CTBT) στη Βιέννη, ο οποίος επιτελεί ήδη αξιόλογο έργο.

Συγκεκριμένα ο εν λόγω Οργανισμός έχει προβεί στην εκπόνηση ενός λεπτομερούς προγράμματος για τη δημιουργία ενός διεθνούς δικτύου ελέγχου των πυρηνικών δοκιμών που θα εξυπηρετείται από 337 εγκαταστάσεις σε 90 κράτη. Με σκοπό την υλοποίηση του προγράμματος,

έχουν πραγματοποιηθεί διερευνητικές επισκέψεις στα επιλεγέντα Κέντρα, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται ο Σταθμός Ανωγείων.

Μετά την έναρξη εφαρμογής της CTBT, το επόμενο βήμα στον τομέα του πυρηνικού αφοπλισμού και της μη-διασποράς πυρηνικών όπλων θεωρείται η σύναψη συνθήκης η οποία θα απαγορεύει την παραγωγή σχάσιμων υλικών για πυρηνικά όπλα. Οι σχετικές διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της Διάσκεψης Αφοπλισμού δεν έχουν τελεσφορήσει.

III. Αποπυρηνικοποιημένες Ζώνες

Στην Έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών (10-10-1990) επισημαίνεται ότι η πυρηνική απειλή μπορεί να εξαλειφθεί αποτελεσματικά μόνο εφόσον αναπτυχθούν οι κατάλληλες περιφερειακές σχέσεις συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που υιοθέτησε η Επιτροπή του Αφοπλισμού του ΟΗΕ το 1999, η εγκαθίδρυση αποπυρηνικοποιημένων περιοχών θα πρέπει να βασίζεται σε ελεύθερους διακανονισμούς μεταξύ των κρατών μιας γεωγραφικής περιφέρειας. Οι πυρηνικές δυνάμεις ακόμη πρέπει να υπογράψουν σχετικά πρωτόκολλα υποσχόμενες το σεβασμό περιορισμών που ανέλαβαν.

Ειδικότερα όσον αφορά τη Μέση Ανατολή, υπάρχει και σειρά αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης (1η απόφαση 687/1991) και της Αναθεωρητικής Διάσκεψης NPT του 1995 που περιέχουν διατάξεις για τη μετατροπή της Μέσης Ανατολής σε περιοχή ελεύθερη από πυρηνικά και άλλα όπλα μαζικής καταστροφής.

Γι'αυτό είναι απαραίτητη η προσχώρηση του Ισραήλ στην NPT και η υπαγωγή όλων των πυρηνικών του εγκαταστάσεων στον έλεγχο του ΔΟΑΕ. Επίσης άλλα 9 κράτη της περιοχής δεν έχουν συνάψει συμφωνίες με τον ΔΟΑΕ.

Απαιτείται εξάλλου η προσχώρηση όλων των κρατών της περιοχής στις

συμφωνίες απαγόρευσης των χημικών και βιολογικών όπλων. Μέχρι σήμερα έχουν υπογραφεί οι κατωτέρω διεθνείς συμβάσεις για τον καθορισμό Αποπυρηνικοποιημένων περιοχών:

- Συνθήκη της Ανταρκτικής (Antarctic Treaty, 1959). Απαγορεύει κάθε στρατιωτική ενέργεια στην περιοχή της Ανταρκτικής (απαγόρευση βάσεων, οχυρώσεων, πυρηνικών δοκιμών, αποθήκευσης ραδιενεργών καταλοίπων κλπ).
- Συνθήκη του Τλατελόλκο (Treaty of Tlatelolco, 1967). Απαγορεύει τη δοκιμή, χρήση, αποθήκευση και απόκτηση πυρηνικών όπλων στη Λατινική Αμερική. Το 2003 η Κούβα προσχώρησε στη Συνθήκη. Επομένως όλα τα κράτη της Λατινικής Αμερικής συμμετέχουν στη συνθήκη.
- Συνθήκη της Ραροτόγκα (Treaty of Rarotonga, 1985). Καθιερώνεται αποπυρηνικοποιημένη ζώνη στην περιοχή του Νοτίου ειρηνικού.
- Συνθήκη της Πελιντάμπα (Treaty of Pelindaba, 1996). Κηρύσσει την Αφρική ως περιοχή στην οποία απαγορεύονται τα πυρηνικά όπλα και η διεξαγωγή πυρηνικών δοκιμών.
- Συνθήκη της Μπανγκόκ (Treay of Bangkok, 1997). Εγκαθιδρύει αποπυρηνικοποιημένη ζώνη στη ΝΑ Ασία.

Αποτέλεσμα των παραπάνω συμφωνιών είναι ότι το μεγαλύτερο τμήμα του Νοτίου Ημισφαιρίου αποτελεί αποπυρηνικοποιημένη περιοχή. Βεβαίως οι Συνθήκες αυτές αφήνουν μεγάλα κενά ως προς την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους εξαιτίας της άρνησης ορισμένων κρατών των συγκεκριμένων περιοχών να τις επικυρώσουν.

Χημικά Όπλα

I. Σύμβαση Απαγόρευσης Χημικών Όπλων (Convention on the prohibition of the development, production, stockpiling & use of chemical weapons and on their destruction- CWC).

Η Σύμβαση για την απαγόρευση ανάπτυξης, παραγωγής, αποθήκευσης

και χρήσης χημικών όπλων και για την καταστροφή τους υπογράφηκε στις 13/01/1993 στο Παρίσι και τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο 1997.

Υπογραμμίζεται ότι η εν λόγω Σύμβαση:

- Επιβάλλει καθεστώς καθολικής απαγόρευσης των χημικών όπλων,
- Υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να προβούν σε καταστροφή των χημικών όπλων που διαθέτουν και των εγκαταστάσεων παραγωγής τους,
- Ελέγχει την παραγωγή, επεξεργασία, κατανάλωση, μεταφορά και τις εισαγωγές & εξαγωγές των ουσιών που αναφέρονται στους πίνακες χημικών προϊόντων του Προσαρτήματος της Σύμβασης.

Σε σχέση με τις λοιπές διεθνείς συμβάσεις περί **αφοπλισμού**, η Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα περιέχει τις πλέον εξειδικευμένες διατάξεις για την καταπολέμηση των νέων τρομοκρατικών απειλών δεδομένου ότι προβλέπει ένα εκτεταμένο καθεστώς ελέγχων όχι μόνο σε κρατικούς φορείς αλλά και σε ιδιωτικές χημικές βιομηχανίες.

Η Ελλάδα ήταν η 19η χώρα παγκοσμίως που κύρωσε (22/12/1994) την CWC και η 4η της ΕΕ μετά τη Σουηδία, Ισπανία και Γερμανία. Τη Σύμβαση έχουν υπογράψει συνολικά 174 κράτη και επικυρώσει 145.

Παράλληλα και κατ'εφαρμογή των διατάξεων της εν λόγω Σύμβασης, ψηφίστηκε από τη Βουλή η εθνική νομοθεσία (Ν. 2991/27.2.2002) για τον έλεγχο των χημικών όπλων. Εκπληρώθηκε έτσι μια από τις βασικές εθνικές υποχρεώσεις της χώρας μας και απομένει πλέον η σύσταση της Εθνικής Αρχής χημικών Όπλων (ΕΘΑΧΟ) η οποία θα τελεί υπό την εποπτεία του κ. Υπουργού Εξωτερικών. Η ΕΕ συζητά την προοπτική ενεργοποίησης των διατάξεων της Σύμβασης περί επιθυμητών επιθεωρήσεων (άρθρο ΙΧ) .

II. Οργανισμός για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (OPCW)

Ο Οργανισμός για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων συστήθηκε το 1997, βάσει του άρθρου 8 της CWC, έχει έδρα τη Χάγη και αριθμεί σήμερα

145 μέλη-κράτη, ήτοι, όσα και τα συμβαλλόμενα μέλη της Σύμβασης. Ο OPCW έχει αναλάβει την πραγμάτωση των διατάξεων της CWC και ταυτόχρονα αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο ανταλλαγής πληροφοριών και συνεργασίας των κρατών μελών.

III. Αυστραλιανή Ομάδα

Η Αυστραλιανή Ομάδα ιδρύθηκε το 1984 με πρωτοβουλία των ΗΠΑ και της Αυστραλίας, με σκοπό την έκδοση αναλυτικών πινάκων απαγόρευσης εξαγωγής χημικών προϊόντων και ουσιών προς μη μέλη της ομάδας. Στην Ομάδα συμμετέχουν, εκτός της Ελλάδας και άλλα 34 μέλη ανάμεσά τους και η Τουρκία και η Κύπρος, που εντάχθηκαν ταυτόχρονα τον Οκτώβριο του 2000.

Σημειώνουμε ότι η σημαντικότερη τελευταία δραστηριότητα της Αυστραλιανής Ομάδας έγινε μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, με την έκδοση και κυκλοφορία στα κράτη-μέλη ειδικού ερωτηματολογίου επί θεμάτων εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τον κατάλογο ελέγχου των χημικών ουσιών, προϊόντων και παρασκευασμάτων.

Στο πλαίσιο της ΕΕ (Ομάδα Εργασίας CONOP) υπάρχει πλήρης σύγκληση των απόψεων μεταξύ των κοινοτικών εταίρων. Πρόσφατες διαβουλεύσεις κατέληξαν στη διαμόρφωση και υποβολή πρότασης της ΕΕ σχετικά με την ανάγκη συμπερίληψης στους παραπάνω πίνακες και άλλων χημικών προϊόντων. Τώρα και τα 25 μέλη της ΕΕ είναι και μέλη της Αυστραλιανής Ομάδας.

Οι ΗΠΑ υποστηρίζουν την αύξηση των περιοδικών συναντήσεων της Αυστραλιανής Ομάδας θεωρώντας ότι τα θέματα του **αφοπλισμού** και της διασποράς αποκτούν αυξανόμενη σημασία στο πλαίσιο νέων τρομοκρατικών απειλών.

4. Βιολογικά Όπλα

Σύμβαση Απαγόρευσης Βιολογικών και Τοξικών Όπλων (Convention on the prohibition of the development, production and stockpiling of bacteriological (biological) and toxin weapons and on their destruction-BTWC).

Η Σύμβαση Απαγόρευσης των Βιολογικών και Τοξικών Όπλων υπογράφηκε το 1972 και τέθηκε σε ισχύ το 1975. η χώρα μας ήταν μια από τις πρώτες που επικύρωσε τη Σύμβαση. Ο αριθμός των συμβαλλόμενων μελών ανέρχεται σε 151.

Η Συνθήκη επιβάλλει στα κράτη να μην αναπτύσσουν, παράγουν, αποθηκεύουν ή αποκτούν βιολογικά παρασκευάσματα ή τοξίνες τύπων και ποσοτήτων τα οποία δε δικαιολογούν προφυλακτικούς, προστατευτικούς και άλλους ειρηνικούς σκοπούς καθώς και βιολογικά όπλα και τους φορείς αυτών.

Το κύριο μειονέκτημα της Σύμβασης έγκειται στη μη πρόβλεψη μηχανισμών ελέγχου και επαλήθευσης. Για το λόγο αυτό, τα 8 τελευταία έτη καταβάλλονται προσπάθειες για τη σύναψη πρόσθετου πρωτοκόλλου, οι οποίες όμως μέχρι σήμερα δεν έχουν καταλήξει σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Το Δεκέμβριο 2001 η Αναθεωρητική Διάσκεψη αναβλήθηκε εξαιτίας διαφωνιών σε αρκετά θέματα και είχε σχεδιαστεί να επανασυγκληθεί το Νοέμβριο του 2002. το 2003 τα κράτη μέλη ξεκίνησαν με 5 θέματα με σκοπό να ενδυναμώσουν τη Σύμβαση.

Συμβατικά Όπλα

1. Σύμβαση Απαγόρευσης ή Περιορισμού χρήσης ορισμένων συμβατικών όπλων (CCW- Convention on the prohibition or restrictions on the use of certain conventional weapons which may be

deemed to be excessively injurious or to have indiscriminate effects)

Η Σύμβαση για τα Συμβατικά Όπλα υπογράφηκε στη Γενεύη στις 10 Δεκεμβρίου 1980 και τέθηκε σε ισχύ το 1983.

Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση και τα τέσσερα από τα πέντε προσαρτημένα πρωτόκολλα. Επιπρόσθετα έχει κυρώσει και το "Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II" καθώς και το Πρωτόκολλο IV (N.2652/98 & N.2484/97 αντίστοιχα). Για τη χώρα μας έχει ιδιαίτερη σημασία το Τροποποιημένο Πρωτόκολλο II, το οποίο θέτει τεχνικούς περιορισμούς στις νάρκες κατά προσωπικού. Από ορισμένες χώρες καταβάλλεται ήδη προσπάθεια όπως η εφαρμογή του Πρωτοκόλλου επεκταθεί στις αντιαρματικές νάρκες (Βέλγιο, Δανία κ.α.) ή να καταρτηθεί νέο πρωτόκολλο που θα θέτει περιορισμούς στην χρήση των αντιαρματικών ναρκών.

Κατά τη Δεύτερη Αναθεωρητική Διάσκεψη των κρατών μελών της Συνθήκης (11-21/12/2001) επαναβεβαιώθηκε η ανάγκη εφαρμογής των αρχών του διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου καθώς και της δημιουργίας μηχανισμού ελέγχου της συμμόρφωσης των κρατών μερών προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση.

Το Νοέμβριο του 2003 τα κράτη-μέλη υιοθέτησαν ένα νέο πρωτόκολλο για τα εκρηκτικά κατάλοιπα του πολέμου. Προς το παρόν μόνο η Σουηδία έχει επικυρώσει το πρωτόκολλο. Η Ομάδα Εργασίας των κυβερνητικών εμπειρογνομόνων μελετά απαραίτητα μέτρα για τον περιορισμό της χρήσης των Συμβατικών Όπλων. Πάντως υπήρχε αποκλίνουσες απόψεις επί των θεμάτων.

2. Νάρκες κατά Προσωπικού

Η Σύμβαση για την Απαγόρευση Ναρκών κατά Προσωπικού υιοθετήθηκε από την Διάσκεψη της Οτάβας το 1997. Η Ελλάδα, κατά την υπογραφή της Συμβάσεως, κατέθεσε δήλωση με την οποία διευκρίνιζε ότι θα προέβαινε στην επικύρωση της "ευθύς ως οι περιστάσεις το επιτρέψουν".

Η Τουρκία δεν υπέγραψε την Σύμβαση της Οτάβας με το επιχείρημα ότι υφίσταται ανάγκη χρήσης των ναρκών για την αντιμετώπιση των τρομοκρατικών επιθέσεων στη νοτιοανατολική Τουρκία. Η γειτονική χώρα είχε υιοθετήσει την πολιτική των περιφερειακών συνεργασιών προτείνοντας διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες (όπως με τη Βουλγαρία, Συρία κτλ). Παρόμοια πρόταση απηύθυνε στη χώρα μας, το Νοέμβριο του 1998, είτε επί διμερούς βάσεως είτε επί τριμερούς με τη Βουλγαρία.

Τον Απρίλιο του 2001 οι Υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδας και Τουρκίας συμφώνησαν ότι η πλέον ενδεδειγμένη λύση είναι η ταυτόχρονη κατάθεση από τις δυο χώρες επικύρωσης στον θεματοφύλακα της Διεθνούς Συμβάσεως, προκειμένου να υπάρξει χρονική σύμπτωση ως προς τη δέσμευσή τους για την εφαρμογή των διατάξεων της. Τουρκία και Ελλάδα το Σεπτέμβριο του 2003 κατέθεσαν στο Γενικό Γραμματέα των Η.Ε. τα σχετικά μέσα για την προσχώρηση και επικύρωση αντίστοιχα της Σύμβασης.

Είναι πάνω από 140 χώρες που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση εκ των οποίων 122 την έχουν επικυρώσει. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ρωσική Ομοσπονδία και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση.

Όσον αφορά την ΕΕ επισημαίνεται η έκδοση του Κανονισμού 1724/2001 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, σχετικά με την ενίσχυση των κοινοτικών δράσεων για την τήρηση από τα κράτη μέλη των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση της Οτάβας όσον αφορά τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται για την ανίχνευση & καταστροφή των ναρκών, καθώς και στην ανταλλαγή πληροφοριών.

Για τη δημιουργία δε, μιας συνεκτικής και αποτελεσματικής προσέγγισης της Κοινότητας σχετικά με τη δράση κατά των ναρκών κατά προσωπικού, εκδόθηκε από το Συμβούλιο ο Κανονισμός 1725/2001. Παράλληλα, η ΕΕ δαπανά μεγάλα ποσά για την καταστροφή των ναρκών κατά προσωπικού σε διάφορες αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να καταστεί δυνατή η

υλοποίηση ανθρωπιστικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων.

3. Μικρά και Ελαφρά Όπλα (Small Arms and Light Weapons)

Τα Μικρά και Ελαφρά Όπλα (SALW) αποτελούν λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών τους, σημαντική απειλή για τους πολίτες, Για το λόγο αυτό συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των Διεθνών Οργανισμών. Προκειμένου να ελεγχθεί η παράνομη διακίνηση τους επιζητείται η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών με τις διεθνείς συνθήκες και η υιοθέτηση προγραμμάτων για τη συλλογή και καταστροφή τους. Πάντως δεν υπάρχει κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός για το SALW.

Το πρόβλημα της λαθραίας διακίνησης των ΜΕΟ δεν συνδέεται μόνο με τις περιόδους στρατιωτικών συγκρούσεων. Τα ΜΕΟ καθώς είναι ευρύτατα διαθέσιμα και εύκολο να μεταφερθούν, ενθαρρύνουν και προκαλούν αποσταθεροποιητικές καταστάσεις, τόσο σε περιφερειακό όσο και στο εσωτερικό των χωρών, ενώ έχουν άμεση επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων κρατών με όλες τις συνέπειες που μπορούν αυτές να προκαλέσουν. Το παράνομο εμπόριο σχετίζεται έμμεσα με την παραγωγή του μικρού οπλισμού καθώς και με τις πλεονάζουσες ποσότητες που εξάγονται στις τρίτες χώρες. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι το 1999 έχουν υπογραφεί συμφωνίες που παρεχούσαν δικαίωμα παραγωγής σε εταιρίες από 46 συνολικά αναπτυσσόμενες χώρες, στις οποίες είναι εγκατεστημένα τα εργοστάσια παραγωγής (μεταξύ των οποίων Αίγυπτος, Ινδία, Πακιστάν και Τουρκία).

Αν και δεν υπάρχει κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός για τα ΜΕΟ, σύμφωνα με τον ορισμό της επιτροπής εμπειρογνομόνων του ΟΗΕ, που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση το 1997, στην κατηγορία των μικρών όπλων υπάγονται τα περίστροφα, τα πιστόλια (εκτός αθλητικών), οι καραμπίνες (εκτός κυνηγετικών) και τα ημιαυτόματα όπλα μέχρι 9 χιλιοστά. Στα ελαφρά όπλα υπάγονται τα πυροβόλα όπλα, τα φορητά αντιαεροπορικά και τα αντιαρματικά όλων των τύπων, καθώς και οι όλμοι (κάτω από 100

mm).

Επιστέγασμα των μέχρι τώρα συζητήσεων και συμφωνιών για τα μικρά και ελαφρά όπλα αποτελεί η Διάσκεψη για την παράνομη διακίνηση των ΜΕΟ που διεξήχθη στη Νέα Υόρκη τον Ιούλιο του 2001 μετά από σχετική απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. Η Διάσκεψη υιοθέτησε ως τελικό κείμενο το σχέδιο Προγράμματος Δράσης στο οποίο αναφέρεται και σχέδιο απόφασης της Πρώτης Επιτροπής (2001). Οι εκπρόσωποι των κρατών θα συναντώνται ανά διετία, ενώ νέα διάσκεψη θα συγκληθεί πριν το 2006.

Για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης των ΜΕΟ, η ΕΕ υιοθέτησε το 1998 Σχέδιο Κοινής Δράσης, ενώ στη σχετική απόφαση του Συμβουλίου τονίζεται η σχέση ανάμεσα στη λήψη μέτρων **αφοπλισμού** για τα ΜΕΟ και την ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό η Κοινότητα χρηματοδοτεί πολυάριθμα προγράμματα συγκέντρωσης και καταστροφής ΜΕΟ σε αναπτυσσόμενες χώρες και παράλληλα χρηματοδοτεί αναπτυξιακά προγράμματα στην Ασία, Αφρική και Λατινική Αμερική.

Όσον αφορά γενικότερα τη διακίνηση συμβατικών όπλων από τις κοινοτικές χώρες, επισημαίνεται η υιοθέτηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Ιούνιος 1998) του Κώδικα Συμπεριφοράς για τις εξαγωγές όπλων. Ο κώδικας περιέχει κριτήρια τα οποία τα κράτη μέλη εφαρμόζουν οικειοθελώς ως γνώμονα προκειμένου να λάβουν απόφαση για την ικανοποίηση των υποβαλλόμενων αιτημάτων εξαγωγών. Ακολουθώντας σχετική απόφαση της 58ης Συνόδου της Γενικής Συνέλευσης άρχισαν τον Ιούνιο 2004 στη Νέα Υόρκη διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών μελών του ΟΗΕ με σκοπό να συνταχθεί ένα Πρωτόκολλο για τη σήμανση και ιχνηλασία των ΜΕΟ.

Διεθνές Καθεστώς Πυραυλικής Τεχνολογίας (MTCR)

Το MTCR (Missile Technology Control Regime) δεν είναι κατά βάση ούτε συνθήκη ούτε διεθνής συμφωνία, αλλά ένας απλός εθελοντικός διακανονισμός μεταξύ κρατών που έχουν κοινές ανησυχίες και στόχους. Ξεκίνησε το 1987 με πρωτοβουλία των ΗΠΑ και την συμμετοχή των υπόλοιπων μελών του G-7. 33 χώρες μεταξύ των οποίων τα 15 παλαιά μέλη της ΕΕ, η Ρωσία και η Τουρκία συμμετέχουν στο MTCR.

Σκοπός του είναι να περιορίσει τη διάδοση και διασπορά των βαλλιστικών πυραύλων & συστημάτων καθώς και της συναφούς τεχνολογίας ικανής να μεταφέρει συμβατική ή μη γόμωση άνω των 500 χγρ. σε απόσταση άνω των 300 χλμ. Οι τελευταίες εξελίξεις της κατηγορίας αυτής αναφέρονται στα αποτελέσματα της συνάντησης των Παρισίων (7-8/2.02) για τον Διεθνή Κώδικα Συμπεριφοράς (ICOC) κατά της διασποράς των Βαλλιστικών Πυραύλων.

Ο Διεθνής Κώδικας Συμπεριφοράς δεν αφορά μόνο τα μέλη του MTCR αλλά απευθύνεται σε όλες τις χώρες , καθώς έχει τη δυνατότητα να γίνει ένα διεθνές όργανο για την ενδυνάμωση της πρόληψης της διασποράς της πυραυλικής τεχνολογίας.

Η Ομάδα των Πυρηνικών Προμηθευτών (Nuclear Suppliers Group)

Η Ομάδα των Πυρηνικών Προμηθευτών δημιουργήθηκε το 1974 μετά την 1η πυρηνική δοκιμή της Ινδίας, που σηματοδότησε τη δυνατότητα κατάχρησης της πυρηνικής τεχνολογίας για ειρηνικούς σκοπούς . Το NSG αποτελεί μια τεσσαρακονταμελή ομάδα κρατών, που υιοθέτησε κατευθυντήριες γραμμές ελέγχου εξαγωγών και διαδικασίες ανταλλαγής πληροφοριών για την παρακολούθηση των εξελίξεων στη διασπορά των πυρηνικών. Τα μέλη του περιλαμβάνουν όλα τα μέλη του NATO και της ΕΕ

όπως επίσης και τη Ρωσία.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν κατά τις εξαγωγές πυρηνικής τεχνολογίας, πυρηνικών υλικών και υλικών διπλής χρήσης να λαμβάνουν υπ'όψη τους τούς αντίστοιχους περιορισμούς που αναφέρονται στους καταλόγους ειδών και στις συναφείς οδηγίες. Κατά τη διάρκεια της τελευταίας ολομέλειας (Μάιος 2004) έγιναν δεκτά ως νέα μέλη η Κίνα και οι βαλτικές χώρες, Λιθουανία, Εσθονία και Λετονία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Graham Allison, NUCLEAR TERRORISM, The Ultimate Preventable Catastrophe, Times Books, New York, 2005
2. William Langewiesche, THE ATOMIC BAZAAR, The Rise Of The Nuclear Power Farrar, Straus and Giroux New York, 2007
3. Jonathan Schell, THE SEVENTH DECADE The New Shape of Nuclear Danger, Metropolitan Books , New York 2007
4. Scott D. Sagan and Kenneth N. Waltz, THE SPREAD OF NUCLEAR WEAPONS, A Debate Renewed, W.W. Norton &Company, New York 2003
5. Thomas C. Schelling, ARMS AND INFLUENCE, Yale University Press, New Haven and London ,1966
6. John Lewis Gaddis, STRATEGIES OF CONTAINMENT, A Critical Appraisal Of American National Security Policy During The Cold War, Revised and Expanded Edition, Oxford University Press, 2005
7. William H. Baugh, UNITED STATES FOREIGN POLICY MAKING, Process Problems and Prospects, Harcourt College Publishers, Fort Worth, 2000
8. John J. Mearsheimer, THE TRAGEDY OF GREAT POWER POLITICS, W.W. Norton & Company, 2002
9. Μαντζαφός Δ., ΕΙΔΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ Β' ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΜΕ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ, εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ, Αθήνα, 2001

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

1. Μιχάλης Προμπονάς: «Ιράν: Βαδίζοντας προς τον πυρηνικό Αρμαγεδδώνα;». *Νέα Πολιτική*, τεύχος 5, σελ. 10-13, Φεβρουάριος 2006.
2. Μιχάλης Προμπονάς: «Πυρηνική Ενέργεια: Νέα εποχή και νέες προκλήσεις». *Οικοτοπία*, τεύχος 35, σελ. 62-65, Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 2005.
3. Μιχάλης Προμπονάς: «ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ, ΣΥΝΘΗΚΗ ΜΗ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΡΑΝ»
4. World Nuclear Association: «Safeguards to Prevent Nuclear Proliferation». October 2004.
5. WILLIAM A. ARKIN , Journal of the Federation of American Scientists, Nuclear Policy in the Clinton Administration, September-October 1994

6. Hans Kristensen, Doctrine for Joint Theater Nuclear Operations, February 1996. Page 25
7. U.S. National Security Council, The National Security Strategy Of The United States , September 2002
8. U.S. National Security Council, The National Security Strategy Of The United States , September 2002
9. European Commission, "Iraq and Peace in the World" November 2003
10. Raw Research Center, "Views of A Changing World" November 2003
11. Charles Perrow, COMPLEX ORGANIZATIONS, p. 132
12. John Foster, "Nuclear Weapons," New York 1973 p.p. 520-522

ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- New York Times, September 2, 2003
- New York Times, 17 May 2002
- New York Times March 2004
- New York Times Magazine, May 2002
- Time Magazine, 11 March 2001
- Foreign Affairs January-February 2004
- Foreign Affairs November-December 2003

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

- ✓ www.nukestart.com
- ✓ www.iaea.org
- ✓ www.cnn.com
- ✓ www.cbs.com
- ✓ www.europa.org
- ✓ www.alneda.com

- ✓ www.washingtonpost.com
- ✓ www.cbsnews.com
- ✓ www.newyorktimes.com
- ✓ www.mfa.gr
- ✓ www.cia.gov

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΠΑ